Tudor Pamfile

DIAVOLUL ÎNVRĂJBITOR AL LUMII

După credinţele poporului român

Colecţia – Ştiinţe sociale –

Redactor: Antoaneta Olteanu
Tehnoredactor: Paulina Ivănuş

© Editura PAIDEIA, 2001
75104 Bucureşti, România
Str. Bucur nr.18, sector 4
tel. : (00401) 330.80.06; 330.16.78
fax: (00401)330.16.77

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PAMFILE, TUDOR
Diavolul învrăjbitor al lumii - după credinţele poporului român / Tudor Pamfile. - Bucureşti :
p. 136; 20 cm. - (Ştiinţe sociale)
ISBN 973-596-011-7

398(498)

Tudor Pamfile

DIAVOLUL
învrăjbitor al lumii

• după credinţele poporului român •

Ediţie îngrijită de
ANTOANETA OLTEANU

PAIDEIA

CUVÂNT ÎNAINTE

Destinul operei ştiinţifice a folcloristului şi etnografului Tudor Pamfile (1883-1921), este, în bună măsură, identic cu acela al unora dintre marii săi înaintaşi (Sim. Fl. Marian, în primul rând) şi contemporani (Elena Niculiţă-Voronca ori Elena Sevastos, de exemplu). Lăsate, în deceniile de comunism, din motive ideologice şi de politică culturală, într-un fel de „uitare respectuoasă", scrierile folcloristului de la ţepu au intrat, totuşi, viguros, în conştiinţa posterităţii, istoriile disciplinei[1] şi dicţionarele de profil[2] acordându-le locul ce li se cuvine. Între meritele cercetătorului au fost reţinute completitudinea cercetărilor reflectate în rubricile revistei „Ion Creangă" (1908-1920), în care s-a adunat un material „extrem de bogat şi valoros"[3]; caracterul monografic al cercetărilor despre satul natal, ţepu; „compartimentarea... bine gândită" a prozei populare; culegerea *totală,* tendinţa spre exhaustare a materialului unei zone (unui sat, în cazul de faţă); „viziunea foarte largă" relevată de planul de lucru din introducerea la *Povestea lumii de demult*, caracterul documentar al culegerilor sale.

---

[1] Vezi Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluţie, curente, metode*, E.P.L., Bucureşti, 1968, p. 287-297; Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, p. 404-408

[2] Iordan Datcu - Sabina C. Stroescu, *Dicţionarul folcloriştilor. Folclorul literar românesc.* Cu o prefaţă de Ovidiu Bîrlea, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 319-324; Iordan Datcu, *Dicţionarul etnologilor români*, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 1998, vol. II, p. 133-136

[3] Aceasta a făcut obiectul tezei de doctorat elaborată de Dumitru V. Marin sub îndrumarea profesorului Mihai Pop şi apărută sub titlul *Tudor Pamfile şi revista „Ion Creangă"*. Cuvânt introductiv de prof. univ. dr. Nicolae Constantinescu, Editura „Cutia Pandorei", Vaslui, 1998

Noutatea lucrării *Industria casnică la români* (1910), socotită a fi, ca şi *Agricultura la români* (1913), „unică în literatura etnografică a popoarelor“ nu poate fi pusă la îndoială. Toate acestea conferă scrierilor sale perenitate, ele câştigând interes „cu cât trece timpul“. I s-a recunoscut, nici nu se putea altfel, rolul de „animator“, în scurta sa viaţă Pamfile iniţiind numeroase proiecte pe care, cu forţe proprii, le-a dus la bun sfârşit, după cum a fost scoasă în evidenţă calitatea sa de polemist, aflat în dispute cu G. Pascu, Ovid Densusianu, Th. Speranţia şi alţii. Dar ceea ce prevalează asupra tuturor acestor calităţi şi merite este condiţia lui de culegător de materiale, „singurul sector şi, trebuie să recunoaştem, deloc neînsemnat, unde Pamfile a putut să-l concureze pe Artur Gorovei“, revista sa (este vorba despre „Ion Creangă“) căpătând astfel „chip de corpus“[4].

Ca etnograf i se recunosc pasiunea de esenţă romantică pentru cultura populară, interesul deosebit prezentat de lucrările sale despre ocupaţiile poporului român, ca şi cele despre obiceiuri şi sărbători, susţinute de „materialul etnografic bogat“, precum şi prioritatea în tratarea câtorva probleme importante din cultura materială a românilor[5].

Sigur, opera folcloristică şi etnografică a lui Tudor Pamfile nu poate fi scoasă din contextul epocii în care a fost elaborată, ea purtând pecetea timpului său. „Albina harnică a poporului român“ (V. Bogrea), „epigon târziu al romantismului ştiinţific“ (R. Vulcănescu), „un clasic al etnografiei şi folcloristicii româneşti“ (Al. Dobre), „culegător şi sistematizator“ în domeniul mitologiei (O. Papadima) – sunt doar câteva formule care îl caracterizează succint pe autor. Dar exegeza critică a reţinut şi părţile mai puţin izbutite ale acestei opere, judecată cumva de la altitudinea atinsă de cercetarea folcloristică şi etnografică din a doua jumătate a secolului al XX-lea. „Cărţile sale... s-au dovedit a fi, *la examenul critic mai sever al folcloriştilor actuali* (subl. mea – N.C.), minate de numeroase deficienţe, ca, de ex. – notează Iordan Datcu - nesistematizarea riguroasă a materialelor după specii şi localităţi, reproducerea textelor după memorie şi cu neinspirate îndreptări cărturăreşti, inexistenţa sau insuficienţa referinţelor despre informatori, caracterul factologic, descriptiv al culegerilor, al prefeţelor şi studiilor, mecanicismul interpretărilor, improprietatea terminologiei utilizate etc.“

---

[4] Cf. Petru Ursache, *„Şezătoarea“ în contextul folcloristicii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, p. 2018-210.

[5] Cf. Ion Vlăduţiu, *Etnografia românească*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti,1973, p.80-82.

Grevate, neîndoielnic, de absenţa unei pregătiri teoretice de specialitate – folcloristica şi etnografia românească făceau abia atunci, la finele secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea primii paşi către instituirea lor ca discipline ştiinţifice, bazându-se pe autoritatea unui deschizător de drumuri şi creator de şcoală în mai toate domeniile ştiinţelor umaniste şi sociale (l-am numit pe B. P. Hasdeu) - culegerile, studiile şi materialele publicate cu osârdie de Tudor Pamfile într-un interval de timp relativ scurt nu se situează, totuşi, sub standardul impus de figurile reprezentative ale timpului, de la Sim. Fl. Marian şi Artur Gorovei la Lazăr şăineanu şi Ovid Densusianu, ca să dăm doar câteva nume.

Puţine sunt lucrările care au mai văzut lumina tiparului după moartea sa, între care *Cântece bătrâneşti, doine, mustrări şi blesteme*. Din lucrările postume, Tecuci, 1926 sau *Urări de bineţe româneşti* (din ineditele lui T. P.), în revista „Tudor Pamfile" nr. 1-4, 1925, iar în deceniile care au urmat, practic până în 1990, inclusiv, deci, în cei aproape cinci-zeci de ani de comunism, recuperările din opera acestui important folclorist şi etnograf român sunt de-a dreptul insignifiante: o selecţie din *Cântece de ţară*, 1960 şi o alta din prozele sale, *Basme*, 1976, urmată de *şperlă Voinicul*, Iaşi, 1978 şi Bucureşti, 1986. Nici în planul exegezei lucrurile nu au stat mai bine, lui Pamfile închinându-i-se un singur studiu monografic, în 1956[6], studiu documentat şi corect în datele lui esenţiale, dar care are azi o valoare mai mult istorică.

Abia după 1990 se poate vorbi de o temeinică lucrare de recuperare a operei sale de folclorist şi etnograf, întâi prin republicarea scrierilor lui fundamentale (*Mitologie românească*, în două ediţii, una foarte grăbită, creatoare de confuzii şi purtătoare de multe greşeli, datorată lui Mihai Alexandru Canciovici, 1997, a doua, mult mai minuţios îngrijită de Iordan Datcu, 2000; *Sărbătorile la români*, în îngrijirea aceluiaşi exigent editor, 1997; *Văzduhul după credinţele poporului român*. Ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de Antoaneta Olteanu, Editura Paideia, 2001), apoi prin editarea, după manuscrisele rămase la Biblioteca Academiei Române, a altor două lucrări extrem de importante – *Dragostea în datina tineretului român*, 1998 şi *Boli şi leacuri la oameni, vite şi păsări. După datinile şi credinţele poporului român*, 1999, ambele puse în pagină, cu o bună ştiinţă a lucrului cu textul şi cu multă pasiune pentru fondul etno-folcloric românesc conservat

[6] Valeriu Ciobanu, *Tudor Pamfile*, „S.C.I.L.F", anul V, nr. 1-2, 1956, p. 41-136.

în manuscrisele lui Tudor Pamfile, de către filologul Petre Florea. Să adăugăm la acestea şi monografia revistei „Ion Creangă", elaborată de Dumitru V. Marin şi apărută în 1998, pe care am amintit-o mai sus.

Sigur că ceea ce s-a realizat în aceşti ultimi ani depăşeşte cu mult tot ce s-a făcut înainte, şi nu doar sub aspect cantitativ. Dar rămân încă multe de făcut din punctul de vedere al recuperării integrale a operei folcloristice şi etnografice a autodidactului de la ţepu. Oricum, însă, fiecare dintre aceste reeditări sau recuperări reprezintă o nouă provocare, supunând studiile şi materialele respective unei noi lecturi. Poate că, luate izolat, fiecare în parte, studiile lui Tudor Pamfile nu impresionează şi nu conving în mod deosebit, dar dacă sunt privite în ansamblu, se poate găsi în ele o coerenţă, chiar un sistem de argumentare care dă acestor „felii" din viaţa poporului român – credinţe, datini, obiceiuri, sărbători, repere mitologice – o consistenţă şi un sens altminteri nebănuite. Aglomerarea, aparent fără o disciplină clară, a unei mari cantităţi de material faptic, primatul acordat culegerii, consemnării şi publicării informaţiilor obţinute de el însuşi, pe teren, sau comunicate de numeroşii săi corespondenţi şi colaboratori, ori preluate din publicaţiile de profil ale vremii, s-ar putea să reflecte chiar intenţia autorului de a epuiza materialul, aspiraţia sa către exhaustiv, către totalitate, implicând, ca atare, o opţiune ştiinţifică. Este drept că această opţiune nu a fost niciodată formulată de autor în termeni riguroşi, dar ea apare în mărturiile şi, implicit, în realizările sale. Astfel, la un moment dat Tudor Pamfile afirmă: „… eu m-am mărginit la culegerea a cât mai multor informaţii din izvor românesc".

Culegătorul are şi avantajul de a privi fenomenele de cultură populară *din interior.* Această poziţie îi îngăduie să observe coerenţa sistemului culturii populare româneşti, corespondenţele dintre diferitele paliere ale acesteia, relaţiile care se stabilesc între componentele ei fireşti. Din acest punct de vedere, lectura integrală a operei lui Tudor Pamfile, ţinând seama de trimiterile pe care autorul însuşi le face la propriile sale studii, oferă, poate, cheia înţelegerii unor fapte aparent disparate şi propune sugestii pentru viitoare investigaţii etnologice. Am arătat în alt loc[7], referindu-mă la corelaţia pe care Pamfile o făcea între interdicţia de a asculta ce menesc Ursitoarele

[7] Nicolae Constantinescu, *Elemente de antropologie culturală în studiile şi cercetările lui Tudor Pamfile*, Academia Română „Memoriile Secţiei de Ştiinţe Filologice, Literatură şi Arte", Seria IV, Tomul VIII, 1986, p. 257-262.

la naşterea unui copil şi interdicţia de a asculta vitele ce prezic destinul în noaptea Anului Nou că „astfel de trimiteri «încrucişate» sunt frecvente în scrierile lui T. Pamfile şi ele atestă faptul că autorul intuise *calitatea de sistem a culturii noastre populare*; ori, mai precis, cunoaşterea acesteia în chip nemijlocit, direct, dinlăuntru, l-a făcut să o considere şi să o trateze ca atare, i-a impus o astfel de perspectivă teoretică".

Ca să ajungă la o astfel de poziţie, Pamfile nu a avut nevoie de impulsuri teoretice venite din afară, ci s-a bizuit pe cunoaşterea *in situ* a materialului românesc. Pentru că folcloristul se situa, faţă de cultura populară românească, mai de grabă pe poziţia unui *insider*, decât pe aceea a unui *outsider*. Originea rurală, lipsa pregătirii stricte de specialitate (deşi era la curent cu scrierile de profil din ţară şi din străinătate, după cum o atestă bibliografia lucrărilor sale şi polemicile pe care le-a purtat în epocă), efectuarea culegerilor cu precădere în satul său natal îl ţin pe Pamfile mai aproape de statutul unui ins folcloric decât de acela al unui cercetător propriu-zis. Dacă acceptăm identificarea lui (fie şi parţială) cu un purtător de folclor, atunci putem înţelege mai bine absenţa sau puţinătatea preocupărilor teoretice savante, lipsa ori frugalitatea interpretărilor, pentru că – se afirmă – faptele de cultură *ca texte* „pot fi înţelese din două puncte de vedere – al celui din interior şi al celui din exterior. Din punctul de vedere al *insiderului* textul are *un înţeles integral*, în timp ce din punctul de vedere al *outsiderului*, al investigatorului culturii, acesta *este purtătorul unei funcţii integrale* (subl. mea – N. C.)"[8]. Într-adevăr, pentru purtătorii şi consumatorii de folclor din mediile culturale tradiţionale nu se pune problema interpretării, decodării, transpunerii într-un alt limbaj a mesajului transmis de *textul folcloric*, în sensul cel mai larg al cuvântului[9], atâta timp cât acesta, aparţinând tipului de cultură „puternic semiotizat", se caracterizează, după opinia lui I. M. Lotman, prin „coincidenţa interpretării şi clasificării sale de către receptor cu interpretarea şi clasificarea emiţătorului"[10]. De fapt, poate că mai exact ar fi să spunem că Tudor

---

[8] I. P. Winner - Th. G. Winner, *The Semiotics of Cultural Texts*, „Semiotica", 18:2, 1976, p. 109.

[9] Vezi Nicolae Constantinescu, *Conceptul de text folcloric*, „R.E.F.", tom 28, nr. 1, 1983, p. 38-45; Idem, *Lectura textului folcloric*, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 53-79.

[10] I. M. Lotman, *Studii de tipologia culturii*, Editura Univers, Bucureşti, 1974, p. 96-97.

Pamfile se situează la limita dintre purtătorul tradiţional de folclor şi investigatorul, orientat teoretic, al culturii populare, pentru că, în afara înregistrării şi reproducerii cât mai fidele, cel puţin în intenţie, a faptelor, în scrierile lui se vede limpede şi efortul de sistematizare şi de interpretare a acestora. Argumentul cel mai solid îl constituie schema clasificatoare pe care o propune el, ca plan de culegere şi sistematizare a producţiilor folclorice, în debutul lucrării *Povestea lumii de demult* (1913), sub titlul *O părere despre culegerile şi cercetările cu privire la viaţa poprului român*. Merită mai cu seamă menţionat faptul că în centrul acestui ingenios plan de lucru se află *omul*, aşa cum este el prezentat în vechile credinţe, superstiţii, practici, legende, povestiri etc., de la începutul până la sfârşitul lumii, în relaţiile lui cu divinitatea, cu sacrul, cu forţele apropiate şi cu cele ostile, cu Cosmosul şi cu umanitatea. Omul, în „starea lui pământească", de la naştere şi căsătorie până la trecerea în „lumea cealaltă" face obiectul acestei „antropologii" româneşti. Pamfile acordă, mai mult decât toţi predecesorii şi contemporanii săi, atenţie „stărilor obişnuite", incluzând aici „sănătatea", „munca", „masa", „petrecerile", „somnul", ca şi „stările sufleteşti mai rari" precum „dragostea", „ura", „supărarea".

Unde s-ar situa, din această perspectivă, fascicula *Diavolul învrăjbitor al lumii. După credinţele poporului român* apărută în seria editată de Academia Română, „Din vieaţa poporului român". Culegeri şi Studii, XXV, 1914? Cronologic, volumul acesta vine imediat după *Povestea lumii de demult* (1913), conţinând amintitul „plan de lucru", a cărui semnificaţie a fost relevată ceva mai înainte, fiind urmat de *Cerul şi podoabele lui* (1915), *Văzduhul* (1915)[11] şi, postum, *Pământul* (1924). Ca mod de expunere, volumul de faţă stă mărturie pentru multe dintre calităţile, dar şi slăbiciunile scrisului pamfilian. De notat ar fi, întâi, originalitatea temei alese, către care a fost condus mai mult de instinctul său de cercetător, decât de vreun model din afară, deşi punctul de plecare, lasă să se înţeleagă Capitolul I al lucrării şi chiar subtitlul adăugat iniţial acesteia (*„cu prilejul unor cercetări streine despre „Femeia mai drac decât dracul")*, îl constituie studiul francezului V. Bugiel, *Une nouvelle populaire: La femme pire que le diable,* apărut în mai multe numere din „Revue des traditions populaires", la care se adaugă şi alte cercetări pe aceeaşi temă (Kunst, Polivka). Cărturarul

[11] Vezi Tudor Pamfile, *Văzduhul. După credinţele poporului rmân*. Ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de Antoaneta Olteanu, Editura Paideia, Bucureşti, 2001.

tecucean se avântă impetuos într-un soi de dispută cu autorii străini, observând, pe bună dreptate, că ignorarea (sau necunoaşterea) materialului românesc văduveşte încercările de identificare a originii şi de trasare a eventualelor căi de difuziune a motivului în Europa de o verigă extrem de importantă. „Slabele-i mijloace“ nu-i permit, totuşi, să ducă investigaţia de tip comparatist mai departe; intervenise, în acest sens, şi mentorul şi sprijinitorul său la Academia Română, Ion Bianu, care îi scria pe şpalt: „Îţi înapoiez Diavolul D-tale. Cred însă că deloc nu se potriveşte acel adaos explicativ de titlu «cu prilejul etc.» Te rog să rămână suprimat“[12]. Bianu avea, desigur, dreptate, cunoştea bine potenţele colaboratorului Academiei, judeca limpede felul acestei scrieri care cumulează, în capitolele III - IX ale sale un număr de peste 30 de texte – povestiri în proză sau naraţiuni versificate – , pe tema imixtiunii diavolului în viaţa oamenilor, dimensiunea comparatistă fiind cu totul estompată.

Şi de data aceasta, materialul faptic şi intuiţia ştiinţifică îl conduc pe Tudor Pamfile la o ordonare logică a textelor,chiar la o *tipologie* tematică sau motivică, unele dintre «clasele» identificate de el având corespondent în tipologiile internaţionale. Astfel, povestirile adunate în Cap. IX, de exemplu, ilustrând tema „femeia-i mai drac decât Dracul“ cu încheierea că „Dracul este pus sub papucul femeii – dacă nu chiar mai mult“ se regăsesc ca atare în catalogul internaţional al poveştilor, *The Types of the Folktale* sub AT 1164-1164 D, în care „femeia se dovedeşte a fi un adversar prea dificil pentru Diavol“. Este drept că Aarne-Thompson nu menţionează materialul românesc (3 variante) decât sub tipul 1164 *The Evil Women Thrown in a Pit*. Tipul Belfagor. „The ogre comes out, since he cannot remain below with her [K2325, T251.1.4]“, dar şi alte motive internaţionale se află bine reprezentate în naraţiunile consemnate de Pamfile. Astfel AT 1175 *Straightening Curly Hair* [H1023.4] (Îndreptarea firului de păr creţ) cu 45 de variante finlandeze, 47 suedeze, 8 estoniene, 3 franceze, 2 sârbo-croate, una rusească etc. este perfect ilustrat de variantele adunate de Pamfile din com. Făureşti, jud. Vâlcea („Se gândi cât se gândi a muiere şi găsi de lucru pentru Drac; îi dete un *floc*, ca să-i facă ce-o şti el, numai să-l facă drept, drept ca firul din mustaţa pisicii“), de la Anton Pann („Iar femeia lui cum vede/Vremea fără a-şi mai pierde,/Merse-n pripă, se ascunse,/Un păr de subsori smulse, /Ieşi, i-l dete în mână/şi porunci ca stăpână/Zicând: – Apucă-ndreptează / Acest păr întins să şază“), din

[12] Cf. Dumitru V. Marin, *op. cit*., p. 33, nota 38.

colecţia de *Poveşti* a Elenei Sevastos, de la colaboratorul său M. Lupescu, din culegerea lui C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului* etc. Se poate spune fără teama de greşi că intreprinderea lui Pamfile şi-a atins ţinta: a demonstrat că temele respective ("Diavolul unelteşte şi izbuteşte să sfărâme legăturile dintre doi soţi, prieteni sau tovarăşi"; „dracul de babă"; „ispitirea Sf. Ilie care îşi ucide soţia şi copilul sau părinţii": „dreptatea şi strâmbătatea" în care omul bun şi cinstit este recompensat, cei răi şi perfizi fiind pedepsiţi) se găsesc din plin în literatura orală şi scrisă românească, iar cunoaşterea versiunilor româneşti ar spori neîndoielenic şansele de a răspunde corect întrebărilor cu privire la originea şi circulaţia lor în spaţiul european. Din păcate - trebuie să o spunem - şansa lor de a intra în circuitul internaţional este minimă, atâta timp cât nouă ne lipsesc atât traducerile în limbi străine ale unor colecţii sau antologii fundamentale, cât şi cataloage ale basmelor, legendelor, baladelor româneşti într-o limbă de circulaţie universală, instrumente de lucru indispensabile, de care toate marile culturi dispun în prezent.

Consultată astăzi, la 87 de ani de la întâia apariţie, lucrarea de faţă îşi păstrează partea sa de interes, îmtâi prin simplul fapt al adunării şi grupării celor peste 30 de *naraţiuni*, în centrul sau la periferia cărora se află Diavolul, în câteva din ipostazele sale posibile. Ca întruchipare a răului, Diavolul (Necuratul, Dracul) apare, la nivelul culturii populare tradiţionale, în diferite postùri, fiind valorizat ca atare în categorii folclorice distincte. În calitatea lui de Nefrate („Nefârtatul"), diavolul participă la crearea lumii, la facerea pământului, con-lucrând cu Bunul Dumnezeu. În spaţiul *legendelor cosmogonice româneşti*, Diavolul (Satana, Nefârtatul) „e părtaş de fiecare clipă la viaţa lumii, începând chiar de la creaţie. Aici el n-are biblica misiune destructivă. Are mai mult tot una de creaţie, dar de creaţie negativă prin imperfecţia ei, prin modul cum contrazice ea armonia divină. Uneori gestul dumnezeiesc intervine şi integrează lucrul mâinilor Diavolului în armonia cosmică, dându-i şi lui armonie"[13]. Pamfile însuşi îl reţine pe acesta în lucrările sale *Povestea lumii de demult* (1913) şi *Mitologie românească* I *Duşmani şi prieteni ai omului* (1916) pe care se întemeiază, de altfel, multe dintre studiile ulterioare pe această temă semnate de Mircea Eliade, Gheorghe Vlăduţescu, Romulus Vulcănescu, Mihai Coman şi alţii.

---

[13] Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii* [1944], Ediţia a II-a, revizuită. Cu o prefaţă de I. Oprişan, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 1995, p. 104-105.

Cu totul alta este poziţia diavlului în basm, unde - observă Lazăr şăineanu - el joacă un rol „cu totul nevoiaş şi e adesea păcălit sau redus la neputinţă prin propria sa imbecilitate“[14]. Este vorba, desigur, despre clasa basmelor despre „dracul cel prost“. Tema, cu motivele adiacente (întrecrea dintre om şi diavol, acesta din urmă pierzând întotdeauna în faţa isteţimii omului) îşi area ilustrarea cea mai la îndemână în partea a doua din *Dănilă Prepeleac* de I. Creangă. Tot sub „dracul cel prost“ pot fi înseriate şi povestirile cu privire la „împărţirea recoltei (AT 1030 – „The Crop Division“) în care cel păcălit poate fi un căpcăun, un urs, sau un drac. Cunoştinţele de cultivator ale omului şi lipsa de practică agricolă a diavolului conduc la inevitabila păcălire a partenerului non-uman care se alege cu partea din jos a grâului (cucuruzului) (rădăcina nefolositoare) şi cu partea din sus a sfeclei (cartofilor) (frunzele necomestibile). T. Pamfile reţine şi el o variantă a acestei teme (Povestirea a patra din Cap. IX), cu observaţia că protagonistul nu mai este aici un *om* (generic pentru specia om), ci o *babă* care nu doar că ia doi ani la rând partea bună a recoltei, dar îl şi bate crunt pe partenerul ei non-uman, trimiţându-l în iad cu un greu blestem pe cap. Categorial, unele dintre aceste naraţiuni stau la limita cu *snoava* sau cu *povestirile glumeţe*.

Tot într-o zonă de graniţă se situează şi povestirile despre femeia cea rea, care îi face viaţa amară diavolului însuşi. Când bărbatul îşi recuperează nevasta, scăpându-l pe diavol de ea, acesta, drept recompensă, îl îmbogăţeşte: intră în fiica unui împărat şi iese la porunca omului, iar când refuză să-l mai slujească pe salvatorul său, acesta îl ameninţă cu aducerea femeii cicălitoare[15]. Subiectul, aparţinând tipului AT 1164 - *The Evil Woman Thrown into the Pit*. *Belfagor*, se află, de asemenea, între naraţiunile consemnate de Pamfile aici. La fel, sub AT 613 - *Two Travelers (Truth and Falshood)*, catalogul internaţional al poveştilor înregistrează nu mai puţin de 16 varainte româneşti[16], dintre care unele au sigur corespondente în textele înregistrate

---

[14] Lazăr Şăineanu, *Basmele române*… [1895], Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 35.

[15] Cf. Lazăr Şăineanu, *op. cit*., p. 575: Machiavel, *Povestea prea hazlie a arhidiavolului Belfagor.*

[16] Vezi *The Types of Folktale*. A Classification and Bibliography. Antti Aarne's *Verzeichnis der Marchetypen* (FF Communication no. 3) Translated and Enlarged by Stith Thompson (Indiana University), Second Edition (FF Communication no. 184), Helsinki, 1964; pentru alte ipostaze ale diavolului în naraţiunile de tip folcloric, vezi Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveştilor româneşti*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, articolul DRAC.

de Pamfile în Cap. VII, texte care narează „*vrajba care se iscă prin mijlocirea Necuratului* – când acesta lipseşte, îndemnul lui se subînţelege – *între doi fraţi sau doi prieteni*, adeseori în urma unei neînţelegeri cu privire la *drepatea* şi *strâmbătatea* din lume“.

Apologuri, legende medievale, parabole biblice, povestitri moralizatoare sau hazlii, naraţiunile adunate în acest volum ilustrează o dată în plus calitatea de căpătâi a autorului – aceea de culegător. Deşi pornirea teoretică şi polemică din primele pagini se stinge treptat, lăsând cititorului de atunci şi de acum plăcerea lecturii literare a textelor – unele transcriind cu destulă fidelitate graiul şi formulele locale, altele uşor „îndreptate“ urmând modelul greu de atins al genialului humuleştean, altele prelucrări ale unor scriitori populari precum Anton Pann şi Petre Dulfu - cartea de faţă nu se împotriveşte unei lecturi etnologice /antropologice. Ba chiar o stimulează.

Mă gândesc, de pildă, la o temă de maximă generalitate, „diavolul între natură şi cultură“, cum sună, de altfel, titlul unei teze de doctorat, elaborată de Ulrika Wolf-Knuts, de la Ăbo Academi (Finlanda), la relaţia uman – non-uman, la perechea ordine – dezordine, la raporturile dintre cultura scrisă şi cultura orală, dintre tradiţia scripturistică şi cea populară, laică, sătească (v. de ex. povestirile despre Sf. Ilie şi diavolul, sau legendele despre femeile cu cap de drac) şi, nu mai puţin, la perspectiva dominant masculină din aceste texte, care ar putea atrage, pe bună dreptate, replica vehementă a feministelor de astăzi. Anticipând, parcă, o astfel de întâmpinare, Tudor Pamfile se disculpă oarecum scriind, la începutul Cap. VIII: „După mine, femeia, în povestirile de până aici, are un rol secundar şi, dacă totuşi i se dă un rost mai însemnat decât Dracului, aceasta se datoreşte aparenţei şi maliţiozităţii bărbăteşti care, pe tărâmul anecdotei, vrea să facă din femeie un «Drac mai drac decât Dracul». Că este ceva adevărat în această socotinţă a bărbaţilor nu-i locul discuţiei aici; dar că aceasta este adevărată, după materialul literaturii noastre populare, ca şi după a[l] altor naţiuni – nu mai rămâne nici o îndoială“. Imaginea negativă a femeii, desprinsă din povestirile adunate în acest volum, n-ar fi una fundamentală, zice autorul, ci s-ar datora mai mult jocului aparenţelor şi „maliţiozităţii bărbăteşti“ reflectate în registrul satiric sau umoristic („pe tărâmul anecdotei“). Cu tot vagul acestor aprecieri, ceva tot se poate reţine - anume că, fără să ni se spună expres, *toate naraţiunile strânse aici provin de la informatori bărbaţi*, culegătorul însuşi fiind bărbat, crescut şi trăitor în mediul cazon, militar, prin excelenţă masculin, în care, se ştie, primează

anecdota, gluma de o anumită factură. Dar cum nu ştim şi nu vom şti niciodată exact când, în ce împrejurări, în ce *context*, către ce audienţă, cu ce scop au fost spuse aceste naraţiuni, oprim aici consideraţiile în legătură cu tema masculinitate-feminitate în povestirile despre femeia care l-a albit pe dracul.

Vii încă, circulând pe cale orală sau în scris în diferite medii, în anii de la începutul secolului al XX-lea, naraţiunile acestea ne spun multe despre cei care le-au creat şi vehiculat în timp, despre structura şi principiile morale ale societăţii româneşti, despre mentalitatea omului de la Carpaţi şi Dunăre de acum o sută de ani şi de mai de demult.

Nicolae CONSTANTINESCU

Zicala pusă în fruntea acestei lucrări nu vine să se adauge altor zicale şi povestiri, cu care uneori ironia bărbaţilor caută să dovedească partea de „drac“ ce sălăşluieşte în sufletul femeilor.

O luptă anecdotică între lumea bărbătească şi cea femeiască, cu privire la această parte de „drac“, există, şi rezumatul ei este tocmai pomenita zicală. Aceasta dovedeşte ca ea nu este scornită cu intenţii de glumă, şi nici puţin cunoscută nu este.

Mai mult chiar: această zicală, ca şi lupta ce-o rezumă, o întâlnim şi la alte popoare; cu privire la dânsa s-au făcut câteva cercetări comparative, care, îmbrăţişând un material prea restrâns, ne-au dat nişte încheieri ce nu se pot primi decât cu multă îngăduinţă, chiar când se leagă de numele unor autorităţi recunoscute, într-adevăr, dacă se poate trece peste insuficienţa de material cu privire la unele neamuri, prin însăşi lipsa unei literaturi populare care a dispărut fără urme, lucrul ia altă faţă, când folclorul altor popoare, cu toată bogăţia lui, rămâne necercetat.

Şi cum una dintre cele mai ignorate literaturi populare este şi a noastră, – pricinile şi urmările fiind învederate, – în această lucrare am căutat să înlătur, cel puţin faţă de noi, neajunsul unor studii comparative privitoare la subiectul: „Femeia-i mai drac decât dracul“.

CAPITOLUL I

Cuprinsul unei povestiri:

„Diavolul, ciudos de tihna şi curata dragoste a unei căsnicii, năzuieşte să o sfărâme. Cu toate încercările, – după o povestire poloneză ele ţin şapte ani, – nu izbuteşte. Sfătuit de un alt diavol, dă lucrul pe mâna unei babe, care ajunge la ţintă. Ea spune bărbatului că femeia lui nu-i de treabă, şi femeii, că bărbatul ei are legături cu o alta; ca să-l dezbare, ea o sfătuieşte să taie bărbatului câteva fire de păr din barbă, să facă din ele o strecurătoare, de pe care bând omul, va uita cărările către alte femei. Tot atunci, tovarăşa diavolului înştiinţează pe bărbat că nevasta lui va căuta să-l omoare peste noapte, tăindu-i gâtul cu un brici. Bărbatul crede şi, noaptea, când femeia se apleacă asupra lui ca să-i taie firele de păr, el se năpusteşte asupra ei. Uneori o ucide, – ca să fie şi el ucis, după alte variante, – iar alteori o bate, după care se împacă. Baba îşi primeşte de la diavol răsplata, – de cele mai multe ori, o pereche de cizme noi, – când, necuratul, uimit de atâta îndrăcire a babii, nici nu vrea să se apropie de dânsa, ci-i întinde cizmele în coarnele unei furci".

Rezumatul acesta îl dă dl. V. Bugiel, în studiul său: *Une nouvelle populaire: La femme pire que le diable*, publicat în vechea *Revue des traditions populaires*[1]; studiul este încheiat după alte două studii asupra aceluiaşi subiect, unul al răposatului A. Knust[2], şi altul al lui G. Polivka[3].

Lucrarea lui Knust se referă la textele medievale, dintre care cel mai vechi se datoreşte jidovului spaniol Joseph Ibn Sebara, din veacul al XIII-lea,

---

[1] An. XXVIII, pp. 145-152, 217-224 şi 293-305.

[2] A. Knust: Juan Manuel: *El libro de los enxiemplos* de Conde Lucaror et de Patronio, (Leipzig, 190), (publicat după moartea autorului prin dl Adolphe Birch-Hirschfeld), pp. 336-396.

[3] Lucrarea sa, *Femeia mai rea decât dracul*, a apărut în revista rusă „Russkij filologiceskij vestnik" din 1910. Separat: Varşovia, 1910, 25 p.

păstrat în rezumat de *Enciclopedia Ersch-Gruber*; îi urmează apoi *Tractatus de diversis materiis praedicabilibus* al lui Etienne de Bourbon (mort la 1261) şi alte manuscripte de-ale predicatorilor din veacurile al XIII-lea – al XVI-lea, dintre care cele mai multe sunt copiate unele de pe altele.

Dl. Polivka reia studiul, adăugând materialului cercetat pe cel adus de folclor, – în total, patruzeci de variante, şi anume: trei germane, şapte poloneze, una cehă, cinci rutene, una rusă, una alb-rusă, una slovenă, trei croate, cinci bulgare, cinci italiene, una tătărască, una neo-arameană iar restul de trei, probabil franceze, arătând, pe regiuni, părţile comune dintre aceste texte şi cele studiate de Knust.[1]

Dl Bugiel, după ce studiază întregul material, îl împarte în două grupe: grupa întâi, care cuprinde pe femeie, – toate variantele, mai puţin cinci, care alcătuiesc grupa a doua, adică:

– o variantă bulgărească are pe diavol sub înfăţişarea femeii; „legătura dintre acest text şi celelalte cincizeci şi opt este învederată“[2];

– una ruteană are pe diavol ca desfăcător al căsnicie fericite; această variantă, ca şi cea bulgărească, reprezintă, faţă de cele patruzeci şi opt, „o absolută regresiune a povestirii“[3]. Ea s-ar datora, după părerea autorului „lipsei de inteligenţă a povestaşului“;

– varianta neo-arameană, ca şi cea tătărască, are câte un sclav, care vâră zâzania între bărbat si femeie, cu scop, – o dată, – de a pune mâna pe o parte din moştenirea lor. „Nici urmă de drac“;

– varianta rusească are pe diavol, dar acesta, după o trudă de trei ani, face loc unui jidov, care izbuteşte să sfărâme căsnicia.

Astfel, în afară de înlocuirea sexului slab prin cel tare, nu mai este nici o deosebire de seamă între cele şaizeci de povestiri europene şi cele trei orientale; pentru toate rămâne intriga ce învrăjmăşeşte pe soţi[4]. Deci, scrie dl. Bugiel, toate trebuie să pornească dintr-un singur loc.

Ca să stabilească locul de origine, dl. Bugiel are în vedere variantele orientale, care, pentru d-sa, nu prezintă nici un farmec, nici o scânteiere psihologică, ci sunt, „un product inferior“; deci ele derivă din grupul

---

[1] Autorul mai semnalează câteva variante orientale, una germană, una poloneză şi trei franceze.

[2] *Rev. cit*., p. 151.

[3] *Ibidem*.

[4] *Ibid*., p. 150.

feminin[1], care are toate însuşirile unei opere artistic înjghebate“[2]. Şi fiindcă grupul feminin se află mai bine reprezentat în Apus, pe când grupul masculin se găseşte răspândit numai în Răsărit, locul de origine al acestei „nuvele populare“ trebuie să se socotească a fi Apusul, – Spania sau Franţa. Ca epocă, trebuie să fie aceea când misoginia nu lipsea dintre laturile austerei propagande creştine, deci, între veacul al VIII-lea şi al X-lea. „Conceptă în spiritul ideilor bisericeşti, povestirea a plăcut predicatorilor, care au şi folosit-o. Oricum, ea nu pleacă din cercuri bisericeşti, căci n-are înfăţişarea didactică şi uscată a producţiilor acestor lucruri“. Este pornită din popor[3]. Orientul nu putea produce o astfel de povestire misogină, căci situaţia femeii în această parte n-a fost niciodată de invidiat. La turcul sărac, femeia este „o vită de povară“; la cel bogat, „o unealtă de plăcere“. Persanul, dimpotrivă, cinsteşte prea mult femeia, ca să-i dea nişte însuşiri mai diavoleşti, ca cele ale diavolului. Moscoviţii n-au preţuit femeile mai altfel decât turcii.

A doua consideraţie, după care povestirea nu poate fi orientală, i-o îndreptăţeşte faptul că chiar şi diavolul dispare în variantele orientale, lucru firesc, căci rolul acestui spirit este foarte redus, după Coran.

În sfârşit, al treilea argument este următorul: dacă povestirea ar fi orientală, de pildă, dacă s-ar fi născut în Mesopotamia, unde locuiesc neo-arameenii, pe lângă mulţimea mare de variante ce s-ar fi aflat acolo, ele s-ar găsi din belşug şi în Asia Mică, Turcia, Ungaria şi Grecia[4]. Or, scrie dl. Bugiel, cu toate că „folclorul acestor ţări este deja bine reprezentat, totuşi Polivka n-a putut să afle nimic“.

Faţă de aceste argumente, pe care, fireşte, autorul lor le crede nestrămutabile, cade părerea lui Knust şi Polivka, ce voiau să facă din Orient leagănul acestui subiect, – unul din motive fiind jidovul care l-a scris întâia oară.

Peste puţin apare un adaus la aceste cercetări, datorită unui cunoscător al folclorului algerian, dl. J. Desparmet, în aceeaşi revistă[5]. Dl. Desparmet

---

[1] *Ibid*., p. 152.

[2] *Ibid*., 150.

[3] *Ibid*., pp. 222-223.

[4] Cum se vede, *regiunile locuite de români nu sunt trecute nici între ţările despre care se spune că au asemenea variante, nici între cele despre care se crede că n-au*, ci sunt lăsate de-o parte, ca şi cum o suprafaţă de loc cu peste 11 milioane de locuitori n-ar însemna nimic!

[5] *Rev. cit*., p. 481 şi urm.

dovedeşte că-n regiunea nord-vest africană povestirea noastră se întâlneşte bine reprezentată sub amândouă înfăţişările, – masculină şi feminină, – şi mai cu deosebire în tipul masculin. Înainte de a da trei variante, autorul emite părerea că subiectul poate fi socotit ca venit din Orient cu arabii, prin nordul Africii, de unde, prin Spania, a trecut în Europa. Dacă, dimpotrivă, subiectul este născut în Europa, de aici a trecut în Africa, o dată cu invaziunea mauro-spană în aceste părţi.

Cum se vede, ambele aceste socotinţe se opun părerilor d-lui Bugiel.

CAPITOLUL II

Să vedem acum de ce material dispune literatura populară românească, cu privire la subiectul pomenit, şi în ce legătură stă acest material cu felul de tratare al chestiunii, mai ales de către dl. Bugiel.

Însă, mai întâi, să ne închipuim că spunem cuiva cuprinsul tuturor variantelor povestirii şi-i cerem un rezumat scurt. De bună seamă că acest rezumat va fi următorul: oricât de trainică s-ar părea legătura dintre doi inşi, printr-o uneltire ea se poate sfărâma, vremelniceşte chiar.

Şi dacă aici este miezul povestirii, e neapărat trebuincios ca el să se plămădească într-o anumită regiune şi de acolo să plece ca un împrumut în altă parte? Cred că nu. De va fi vorba de legătura dintre soţi, – la popoare şi în vremuri când căsnicia are un oarecare preţ, – îndată o astfel de povestire se va naşte.

Să îndemnăm pe cineva să desfacă o prietenie şi să-l întrebăm asupra mijloacelor ce le va întrebuinţa. Cel dintâi va fi acesta: se va folosi de minciună, va spune lui A că B nu-i este cu inima curată, şi lui B că A este tot astfel. Întâiul efect niciodată nu lipseşte: o umbră cât de uşoară de îndoială, ceea ce, pentru trăinicia prieteniei dintre A şi B, însemnează mult, dacă nu cumva chiar foarte mult sau totul. Şi, se înţelege, cu cât A şi B vor fi mai creduli, cu atât legătura dintre dânşii se va desface mai curând.

Se face o căsătorie, care poate nu-i îndestul de bine privită de unele părţi interesate: îndată începe „poşta“ de la urechile *lui* la urechile *ei*, şi uneori „treaba se strică“, fiindcă „şi-a băgat dracul coada la mijloc“. Chiar în cea din urmă zi, – la cununie, – nu citeşte preotul din înţelepciunea cărţilor că „ceea ce Dumnezeu a legat, lumea să nu dezlege“?

Inima omului.

Luţiper, în inima omului, ocroteşte *curvia, iubirea de argint, za[v]istia, făţărn[i]cia, mândria, lăcomia şi muierea*, pentru *trupul* pofticios, şi *iadul* ce-şi varsă focul din gură.

...O, săracă inima mea cea rănită şi sângerată,
Că mi-ai blereduit-o cu a vicleanului săgeată?
Pentru ce, suflete, ai băut din paharul Necuratului
Şi te-ai veninat cu otrava rea a păcatului?
Te-ai supus pohtelor şi patimilor ai necinstei,
Că gadinile şi hiarăle sunt idolii Adrotitei[1].
Iată vrăjmaşul Luciper în pahar foc au aprins,

[1] Afroditei?

Din care tu, bând, inima ta s-au cuprins,
Şi acum ucigaşul peste tine împărăţeaşte,
Toate simţirile tale neoprit le stăpâneaşte.
Că cine, de ce este planisit şi orice lucru îi place.
Aceluia strâmtorat rob şi slugă să face[1].

Se încearcă o tovărăşie: îndată zavistia începe să sape.

Se leagă o prietenie; îndată ura începe să roadă.

Întotdeauna a existat vrajba, care de multe ori şi-a dat rodul; acest soi de rod se trece din om în om prin ajutorul graiului şi cu înfăţişarea de povestire. Deci, povestirea stricării unei legături sufleteşti între două persoane, trebuie să existe, fiindcă există legătura. Dacă o căsnicie se sfarâmă după o vreme îndelungată de pace, aceasta nu s-a putut întâmpla fiindcă unul din soţi „a scrintit-o". O prietenie se strică dacă unul din prieteni „calcă alături", şi astfel mai departe, iar când nici soţul n-a fost necinstit, şi nici prietenul necurat la suflet, trebuie să se fi vârât între cele două părţi *vrajba*, printr-un vrăjmaş al acelei case sau al acelei prietenii.

Să vedem cine ar putea unelti împotriva unei legături sufleteşti care se sprijină sau pe iubirea de soţ, sau pe cea de frate, sau pe cea de prieten.

Creştinismul ne dă ca duşman pe *diavol*, geniul rău, care prin minciună a sfărâmat fericirea celor dintâi doi oameni, Adam şi Eva[2] , care a împiedicat pe Noe să-şi facă corabie şi mai pe urmă a căutat să-l înece cu toţi cei ce pluteau pe valuri[3]. „Diavolului i se datoreşte născocirea *vinului*, învrăjbitorul oamenilor, şi născocirea rachiului cu aceleaşi însuşiri[4]. El stă în biserică şi se strâmbă la oameni, ca să-i facă să râdă şi astfel să-i îndepărteze de la dragostea lui Dumnezeu[5]. El este cel ce niciodată „nu face mănăstiri". Prin urmare, pentru creştini, şi la aceştia, fără învederată pricină, numai diavolul are menirea să strice buna înţelegere. Aceasta nu implică un loc anumit şi o vreme anumită, căci concursul unor aceloraşi împrejurări naşte acelaşi efect. Migraţiunile sunt cu putinţă, însă nu-s neapărate.

---

[1] Versuri dintr-o cărticică veche, cu iconiţe, împărt. de dl. C.N. Mateescu, prof. în R.-Vâlcea. Textul întreg s-a publicat în „Cuvântul adevărului", VII, nr. 16 (Craiova, 1908). Dl. Mateescu atribuie cărticica lui Ghenadie Cozianul (c. 1720). Cf. *Calendarul revistei* „Ion Creangă pe anul 1912", pp. 103-105.

[2] V. a mea *Povestea lumii de demult*, Bucureşti, 1913, p. 80 şi urm.

[3] *Ibidem*, p. 127 şi urm.

[4] „Ion Creangă", VII, p. 8; *Povestea lumii de demult*, p. 126-127.

[5] T. Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*, Bucureşti, 1910, p. 66.

Se înţelege, tot astfel se poate judeca şi despre alte religii, căci nu există religie care să nu-şi aibă diavolul său.

Cu toate acestea nu întâlnim niciodată în povestiri pe diavol „în carne şi oase“, desfăcând o legătură sufletească dintre două persoane, şi acest lucru e firesc. Se poate că în varianta ruteană să fie scris că diavolul în persoană a stricat traiul cel dulce dintre cei doi soţi: trebuie însă să se subînţeleagă că aceasta n-a putut-o face decât prin „anumite mijloace“, şi care sunt de două feluri:

Uneori *diavolul ia înfăţişarea omului*, care astfel se poate apropia de alţi oameni, iar alteori *năimeşte pe alţii*, – pe „cei ce-şi pun în cârd cu dracul“, „cei care au de-a face cu dracul“, – ca să lucreze pentru dânsul, – mijloace care, în esenţă, se reduc la unul şi acelaşi.

Tot astfel, în vremurile de demult, pe când Dumnezeu şi Sf. Petru umblau pe pământ, ca să înveţe lumea, aceştia luau înfăţişările de oameni, mai întotdeauna de oameni de rând, căci numai astfel puteau fi ascultaţi.

Pe lângă o femeie, cine poate să aibă o trecere mai mare decât tot o femeie, şi mai ales o *femeie bătrână*, care, pe lângă simţămintele sexului său, mai aduce şi o bogată experienţă a unei vieţi în care multe „a văzut şi a pătimit“! Nu-s toţi *pustnicii bătrâni, oameni înţelepţi?* Nu-s „*filosofii*“ oameni bătrâni şi înţelepţi? Nu-s *babele „bătrâne“ ştiutoare şi meştere*? „Nu face vorba bătrânească un galben?“[1]

Deci, dacă diavolul trimite pe cutare babă ca să vâre o minciună şi să strice liniştea unei gospodării, cum ar vârî cineva o pană de lemn ca să despice un buştean, nu mi se pare întru nimic extraordinar. Astfel, povestirea de care vorbesc *poate şi trebuie* să apară *întreagă* în mai multe regiuni. Nu-mi pot închipui că s-ar găsi în mintea unui creştin, – dar şi într-a altui credincios, care îşi are un „viclean“ al său, – un alt zavistnic mai priceput decât *diavolul* şi o mai meşteră unealtă a acestuia decât femeia, şi mai ales femeia bătrână sau *baba*.

Zadarnică, prin urmare, îmi pare truda d-lor Knust, Polivka şi Bugiel de a căuta leagăne, când ele sunt pretutindeni, de a căuta un izvor, când marea este fără margini şi când ea n-are nevoie de *un* izvor. Şcoala neo-evhemeristă încă de mult a fost dovedită neputincioasă în a lămuri legătura dintre povestirile ce fac ciclu.

---

[1] Cred. rom. din com. Vlăsineşti, jud. Dorohoi, împărt. de dl. D. Furtună: „*Uciganul are cap de babă* şi inimă de tâlhar: de aceea lucrează numai şotii şi răutăţi pe lume“.

Povestirea pomenită *trebuie* să se găsească în literaturile tuturor naţiunilor, care pun preţ pe-o *dragoste* şi care deci cred într-un *zavistnic*[1]. Între naţiuni, şi încă între cele numeroase, suntem şi noi, românii; şi materialul de care dispunem pe această temă, cred că va minuna pe dl. Bugiel, mai ales după ce a afirmat, străfulgerând din Mesopotamia în Spania, că toată calea aceasta a găsit-o cu totul stearpă.

[1] Dau aici definiţia lui Andrew Lang cu privire la mit: „Mitul este lămurirea firească şi trebuincioasă a unui fenomen, făcută de priceperea unui om primitiv", şi adaug: pentru mai multe naţiuni, miturile vor fi simultane când noţiunile puse în legătură sunt aceleaşi, cum se-ntâmplă aici cu *femeia, dragostea* şi *diavolul*.

CAPITOLUL III

Ar trebui să încep cu tema *diavolul unelteşte şi izbuteşte să sfarâme legăturile dintre doi soţi, prieteni sau tovarăşi*. Voi căuta însă să aduc materialul nostru, paralel, celor mai frecvente variante cercetate de Knust, Polivka şi Bugiel.

Povestirea întâi

Dracul, neputând turbura fericirea unor tineri însurăţei, năimeşte o babă. Aceasta spune nevestei că bărbatul ei este necredincios şi că, spre a-l abate de la aceasta, ea îl va vrăji cu păr de-al lui, luat câte trei fire cruciş din cap. După ce-i pune pe spate palmele sale pline de făină, cu care nevasta pregătea plăcinte, merse la bărbat şi îi arătă că soţia lui se are bine cu altul, lucru despre care se va încredinţa, după urmele ce mâinele aceluia au lăsat pe nevastă. Apoi, după sfatul necredincioşilor, peste noapte nevasta va căuta să-i taie gâtul. Zavista izbuteşte, însurăţeii se ucid şi baba îşi ia plata de la diavol: o pereche de papuci, din vârful unei prăjini.

Era o pereche tânără; se luase din dragoste şi, de dragi ce-şi erau unul altuia, nu găseau vreme din destul ca să se dezmierde. Să fi avut orice neajuns, niciodată *vorbă legănată* nu ieşea din gura lor. „Dragă“ în sus, „dragă“ în jos, toată ziua.

Azi aşa, mâine aşa, – da' lumea nu ştia ce să zică: prea bine trăiau însurăţeii, ca alţii să nu-i privească şi mai ales să nu-i vorbească cu răutate. Acu, lumea ca lumea, dar ce veţi zice dumneavoastră dacă v-aş spune ca chiar şi dracului nu-i plăcea dulceaţa căsnicie istor doi însurăţei!

Şi-apoi cică, ce-şi pune dracul-n gând, nu se poate să nu facă; dar, dacă acu nu i-a mers, cine-i de vină? N-a avut parte să izbândească şi să se bucure, şi pace bună! Ei, da' iaca pe lumea sta pe cineva mai mare decât Dracul; iaca baba. Ce n-a putut face dracul, a făcut baba – fie la ea acolo!

Şi să vedeţi cum.

Vine dracul şi se pune pe treabă. Însurăţelul ista cică era negustor: sta ziua la prăvălie şi seara venea acasă. Încearcă dracul fel şi chip – degeaba: nu-i poate face pe însurăţeii noştri să se supere nici câtu-i negru sub unghie. Şi se cătrănea *Ucigă-l-crucea*, şi se înnegrea de ciudă, de mai să-i crape fierea în el de mânie.

Iaca se întâlneşte cu o babă:

– Ce stai aşa de amărât, cumetrelule? – îl întrebă ea.

– Cum să nu stau, – îi răspunse *Sarsailă*, – că uite ce-i şi cumu-i pe capul meu!

Şi unde prinse dracul a se jelui, de-ţi era mai mare mila să-l asculţi.

Baba, când îl auzi, râse şi zise:

– Măi, eu să fiu în locul tău, mi-aş face o *samă*. Apoi ce fel de drac eşti tu, dacă nu te pricepi la un lucru aşa de uşor? Ce mi-i da mie să-ţi fac eu trebuşoara asta?

– Ce vrei, numai fă-mi-o, – îi zise dracul vesel.

– Ia, să-mi dai o pereche de papuci boiereşti, – zise hârca.

– Îţi dau, mătuşică, îţi dau, numai să te văd că-mi faci treabă.

Şi aşa înţeleşi, plecă dracul într-o parte, iar baba în altă parte, fiecare după ale lui.

Baba, de cuvânt, se duce la casa însurăţeilor. Vorbeşte ba de una, ba de alta, până ce vede că-i şi cumu-i în dreapta şi-n stânga. „Măiculiţă" încolo, „măiculiţă", încoace – hârca dracului, trăgea cu ochiul şi băgă de seamă la toate.

– Nu-i greu, – îşi zice ea; am să capăt papucii dracului!

După vreo câteva zile, se duce baba la nevestică acasă şi potriveşte vremea când bărbatul îi era dus la crâşma lui. Nevestica tocmai făcea nişte plăcinte. Suflecată la mâini, legată la cap uşurel, umbla cumu-i titirezul şi cânta ca o păsărică, fără nici o grijă. Intră baba, – iar „măiculiţă" încolo, „măiculiţă" încoace, – începe a o lua pe nevastă cam pe departe:

– D-apoi, măiculiţă, mare hărnicuţă mai eşti, mare frumuşică te-ai mai ales, dar ce folos că n-ai avut noroc să-ţi găseşti un tovarăş pe potriva dumitale!

– Da ce vorbeşti aşa, mătuşă? – o întrebă nevasta, schimbându-se deodată la faţă.

– Ehei, draga mătuşii, – oftă hârca din greu; ştiu eu ce ştiu, de vorbesc aşa. Colea, stai singurică, nu ştii ce-ţi face bărbatu!

Şi pe urmă tot baba:

– Dă, lumea spune că până nu faci foc, nu iese fum! Ia, s-a înhăitat cu cutare... Îţi spun eu, vezi-mă, – o femeie bătrână! Îţi spun eu, care am văzut cu ochii cu care te văd, că chiar de-acolo vin. Îs amândoi şi petrec la cătărămă!

Nevasta, mai-mai să leşine.

– Dar nu-ţi face spaimă; bărbatul ţi-io fermecat şi mai multe nu; nu-i nici o primejdie dacă mi-l dai pe mână mie; ţi-l întorc eu unde-a fost, cât ce-ai zice; mă pricep eu să-ţi fac atâta bine, ce dracul! Dar pentru asta, să-mi dai câteva fire de păr din capul lui. Să iei un cuţit nou, să te faci a-i căuta în cap, şi, când îl vezi că doarme, să-i tai în cruciş câte trei fire de păr, şi să mi le dai mie. Pe urmă nici o grijă să nu porţi. Eu ştiu că-i fermecat, şi-l desfac, şi ţi-l aduc la casă şi la masă, mai curat decât cum era la început!

Iar nevasta, bună încredinţată:

– Mă rog, mătuşică dragă, nu mă lăsa; fă-mi ce mi-i face, numai să nu mi se strice căsnicia; mare pomana ai să ai pe lumea cealaltă cu trebuşoara asta!

Baba dracului, după ce mai vorbi ba de una, ba de alta, tot mângâind-o, îşi umplu palmele cu făină din covată şi le aşeză frumos pe umerii nevestii, aşa, să pară ca şi cum ar fi apucat-o cineva ca s-o dezmierde. După asta, plecă încărcată de toate bunătăţile şi mulţumirile nevestii, şi se duce de nimeri la crâşma bărbatului.

Acolo ceru un rachiuaş, mai spuse o vorbă, mai îndrugă alta, până când începu a-l căina pe bietul însurăţel:

– Măiculiţă, harnic eşti, frumos şi cuminte, cum nu mai ai cum, dar ce folos, – vorba ceea:

Ce folos
De lapte gros,

dacă n-ai avut parte cu însurătoarea! Cum trebuia să fii, şi cum eşti!

– Dar cum vine asta, mătuşă? – sare omul, nevenindu-i bine vorba asta a babii.

Dar baba:

– De, zic şi eu ce zice o lume. Nu ştii vorba:

Ce ştie satul,
Nu ştie bărbatul!

Dumneata stai aici şi te munceşti, şi te trudeşti, de dimineaţă şi până în seară, şi nevasta, acasă, nu ştie cum să se lăfăiască cu altul. Nu-i spusă asta aşa în vânt. E adevărat. Şi să mai vezi, că nu-i destul. Iaca nu mai departe chiar astăzi, când ai să te culci, ai să vezi cum are să-ţi taie gâtul cu cuţitul, prefăcuta ceea de nevestică a dumitale, pe care o crezi icoană sfinţită. Cine mi-a spus mie taina asta, ştie, dragul mătuşii, ce spune, şi nu vorbeşte de pe apa Sâmbetei. Eu, drept să-ţi spun, întâiaş dată n-am crezut, dar am fost să mă încredinţez singură. El, se vede, fusese mai înainte pe-acolo şi, când m-a văzut, a şters-o la sănătoasa, după ce se hârjonise cu nevestica dumitale, fie acolo cu dânşii. Am văzut urmele mâinilor lui pe umerii ei, că pe semne munciseră amândoi la frământatul şi coptul plăcintelor!

Baba n-a mai avut când să mai isprăvească ce mai avea de spus, că bietul om a şi plecat acasă val-vârtej. Ajunge, se uită la nevastă, vede nişte urme de palmă pe spinare şi tace. Seara se culcă, cu chip că doarme, şi aşteaptă să vadă de-a fi după spusa babii, ori nu.

Nu trece după asta mult şi biata nevestică, doritoare ca să-şi scape bărbatul cât mai iute, s-apropie de dânsul cu cuţitul, să-i taie firele de păr, şi pe urmă să i le dea babii, ca să i le vrăjească de desfăcut.

Însurăţelul, când a văzut-o, nu s-a mai putut stăpâni: a sărit asupra ei ca un nebun, i-a smucit cuţitul din mână şi, după ce a înjunghiat-o pe nevastă-sa, s-a înjunghiat şi pe sine.

Baba, cât-colea, cu dracul alăturea!

Când vede dracul, rămâne uluit. Şi zice:

– Drac eu, dar baba *şi mai şi!*

– Cumetrelule, să-mi aduci în grabă ce mi-ai făgăduit, că eu ţi-am isprăvit treaba!

– Ţi-aduc, ţi-aduc, – răspunse *Nichipercea*, plecând repede-repede.

Îi era acuma şi lui frică de babă.

Peste câtva vreme, îi aduce papucii. Vine la casa babii şi o strigă afară.

Iese baba, dar nu vede pe nimeni, doar peste gard vede o prăjină, şi în prăjină, papucii...

Şi baba îi luă, râzând şi dânsa de frica dracului!

De atunci cică baba-i mai avană decât dracul, fie la ei amândoi acolo, cruce de aur cu noi![1]

Povestirea a doua

Baba îşi pune mâinile pline de făină pe nevastă, iar bărbatului îi spune că aceasta a făcut-o ibovnicul nevestii sale.

Bărbatul îşi ucide nevasta, iar baba îşi ia de la diavol papucii din vârful prăjinii.

Cică într-un târg, unde-o fi fost acolo, trăia un casap însurat de puţină vreme. Dracul, „care nu face mânăstiri", îşi puse în minte să le strice căsnicia şi traiul cel bun.

S-a trudit el, *Michiduţă*, fel şi chip, dar zadarnică i-a fost toată strădania: cei doi soţi trăiau ca doi hulubaşi.

Într-o zi, pe când sta cu coada între picioare la răspântia unor drumuri din preajma târgului celuia şi-şi trudea mintea ce să facă, ce să dreagă, căci în iad nu era chip să se întoarcă fără ispravă, de frica lui *Scaraoschi cel bătrân*, care l-ar fi snopit în bătăi, iată că-i iese în cale o cotoroanţă de babă, felegoasă şi urâtă, – Mama pădurii, nu alta.

Baba, văzând pe Michiduţă că nu i-s boii acasă, îl întrebă de aleanul ce-i apasă sufletul.

– Iiii, măiculiţă, – făcu ea, – apoi aista-i lucru uşor. Mă prind eu să-ţi fac trebuşoara asta... Las' pe mine, că eu li-s naşa. Numai o pereche de papuci galbeni o să te ţină toată osteneala mea!

Dracul, la auzul spuselor babii, se înveseli şi bătu palma bucuros cu dânsa, întărind tocmeala cu o pereche de papuci galbeni.

După învoială, baba plecă şi se duse întins aţă la casa măcelarului. Aici găsi pe tânăra nevastă trebăluind singură. Baba se dete pe lângă dânsa şi începu a o încânta, că-i aşa, că-i pe dincolo, căci câte nu găsesc ele când îşi pun *terpeneaua* să intre pe sub pielea cuiva!

Nevestica, văzând că timpul trece mai iute când mai stă de vorbă cu cineva, o pofti să mai vină şi altă dată, să-i mai ţină de urât. Baba se prinse bucuroasă.

---

[1] Culeasă din com. Jorăşti, jud. Covurlui, şi împărt. de dl. P. Gh. Savin, seminarist.

Azi aşa, mâine aşa, baba începu a-i umple capul cu secături, că bărbatul ei nu-i de treabă, că o înşeală cu altele, şi câte şi mai câte. Pe de altă parte începu a da târcoale şi pe la căsăpie, spunând bărbatului că femeia lui umblă-n rele.

Zâzania şi bănuiala fură gata.

Într-o zi, baba nimeri la nevastă tocmai când aceasta cernea făină pentru mămăligă. Baba se dete pe lângă ea, cum îi era obiceiul, şi prefăcându-se că o mângâie, după ce îşi puse mâna prin troaca cu făină, o lipi pe spatele nevestii, lăsându-i pe polcă urma palmii. Apoi ieşind, se duse glonţ la măcelărie, unde spuse bărbatului că, trecând pe-acasă, a găsit pe nevastă-sa cu ibovnicul, şi că să se ducă repede, c-o să-i găsească pe polcă urmele palmelor ibovnicului, cum a ţinut-o în braţe.

Bărbatul n-aşteptă mai mult şi, cum era cu cuţitul în mână, plecă înfuriat acasă, unde, văzând urma de palme pe spatele nevestii, nici una, nici două, îi înfige cuţitul în adâncul pieptului.

Dracul, care n-ar fi crezut în ruptul capului că baba o să izbutească să strice căsnicia casapului, – căci, dacă nu mai încercase el toate mijloacele lui diavoleşti, – se îngrozi, cât era de drac, de isprava urgiei.

Când veni la plata, Michiduţă îi puse papucii în vârful unei prăjini şi-i întinse de departe, temându-se să se apropie de cotoroanţă şi, cât ai clipi, o şi tuli în fundul Tartarului, căci se încredinţase şi el că *babele îs mai meştere şi decât dracul*[1].

Povestirea a treia

Baba mânjeşte pe nevastă cu vopseaua cu care un tinichigiu dădea tabla de pe casă, iar bărbatului îi spuse că nevasta lui se dă în păcate cu tinichigiul.

Bărbatul îşi bate nevasta.

Baba, după aceasta, mânjeşte pe femeie cu făină, iar bărbatului îi spune că nevasta lui trăieşte cu pitarul din sat.

Bărbatul îşi împuşcă soţia, iar baba îşi ia de la diavol papucii.

Unde-şi vâră nasul baba, nu-şi mai vâră dracul coada!

---

[1] De la răpos. Adela C. Popovici, împărt. de dl. T. Popovici, inst. în com. Zorleni, jud. Tutova.

– Asta-i vorbă mare!

Trăiau odată într-un sat doi tineri. Se luaseră din dragoste şi toată lumea se minună de felul cum se înţelegeau între dânşii.

Satana dăduse unui diavol soroc de un an de zile ca să le strice căsnicia: de nu va izbuti, n-are ce să mai caute în iad.

Se chinui *Ucigă-l-crucea* mai bine de o jumătate de an, dar nu făcu nimic. Ştia în sat o babă care închega apa – aşa de fermecătoare ce era. Într-o seară se duse la ea şi-i spuse:

– Dacă-mi strici căsnicia omului, pentru care eu mă chinui de mai bine de jumătate de an, îţi dau ce mi-i cere.

Baba făgădui şi ceru o pereche de papuci noi.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, se duse la casa omului. Omul era la pădure, de, ca toamna, iar femeia, cu treaba prin casă. Un vopsitor vopsea tabla de pe casă.

Baba făcu ce făcu şi-şi mânji mâna cu boia. Se duse la femeie şi-i puse mâna pe umăr; apoi mai stătu ce mai stătu şi plecă.

Seara, ieşi înaintea omului şi-i spuse:

– M-am dus azi pe la tine, nepoate. Ce să-mi vadă ochii, mămucuţă dragă! Măriuca ta se ţinea de gât cu tinichigiul care-ţi boieşte casa! Iaca aşa, dragul mătuşii! Am rămas de lemn când am văzut!

– Poate ţi s-a părut, mătuşă; eşti bătrână şi poate te-au înşelat ochii, – zice omul nedumerit; nu, nu, mătuşă; nu se poate una ca asta!

– Se poate, nu se poate, – treaba lor; eu ştiu că i-am văzut ţinându-se de gât şi sărutându-se. Crezi cumva că spun minciuni? Poi se poate una ca asta? Eu, femeie bătrână, care ca mâni-poimâni am să închid ochii – să spun minciuni?

Omul, pe jumătate crezând, jumătate nu, se duse supărat acasă. Femeia, văzându-l supărat, îl întrebă ce are. El nu-i răspunse; dar când îi văzu pata pe umeri, o luă la bătaie, şi aşa căsnicia lor se strică. Baba se ducea în toată ziua pe acolo, dar femeia nici cu gândul să gândească că ea ar fi aceea care i-a făcut astfel de treabă.

Era Lăsatul secului. Baba, dis-de-dimineaţă se duse la casa omului. El era după treabă prin pădure, iar femeia făcea plăcinte acasă.

Baba îşi umplu mâna de făină şi mânji *casânca* femeii.

După ce făcu isprava, plecă la bărbatu-său şi-i spuse:

– Iaca, nepoate; întâia oară nu m-ai crezut de ce ţi-am spus, dar eu şi azi am găsit-o cu pitarul din sat. Uşile erau încuiate şi ea cu el înăuntru. Îţi place nevastă ce ai? Halal să-i fie!

Omul, când auzi acestea, nici una, nici două, plecă acasă. Când văzu casânca mânjită de făină, crezu numaidecât în spuse babii. Cu nevastă-sa nu vorbi un cuvânt, ci o împuşcă întocmai ca pe un pui de vrabie.

Seara, Ucigă-l-toaca veni la babă şi-i dete făgăduiala[1].

Povestea a patra

Baba, încredinţând pe nevastă că bărbatul ei ar putea-o iubi încă mai mult, îi dă briciul ca să-i taie cruciş patru fire de păr din cap. Bărbatului îi spune că nevasta lui s-a sfătuit cu altul, ca să-i taie gâtul când îi va căuta în cap.

Bărbatul îşi izgoneşte nevasta, iar baba îşi ia papucii din prăjină.

A fost o-nsoţire ce trăia-n iubire,
În pace, în tihnă şi-n mare unire.
Ei nu ştiau ceartă vreodată în viaţă,
Ci-şi da unul altui vorbe cu dulceaţă.
În scurt, într-atâta trăiau aceşti, bine,
Încât de poveste erau la oricine.
Dracul însă, care-n casnici coada-şi vâră
Şi face să-nceapă-ntre ei *gâră-mâră*,
Se sili p-aceştia cu neîncetare,
După a sa voie, să-i aducă-n stare.
Întinzând ei dară cursele lui toate
Şi, ca să-i supuie, văzând că nu poate,
Căută o babă, auzind că ele
Îl întrec pe dânsul la drăcii şi rele.
Şi-a găsit pe una, Vişana anume,
Întâia drăcoaie dracilor din lume.
Se duce la dânsa, pricina îi spune,
Că n-a fost putinţă pe ei a răpune,
Zicând: „– Ştii că este un grai de când veacul

[1] Culegere de la Gh. Petrea, com. Gohor, jud. Tecuci, împărt. de dl. V. G. Beldie, seminarist.

Că-şi sparge cu vreme[a] opincile dracul;
Ia numai priveşte opincile mele,
Că se trenţuiră în mici peticele
Şi tot nu pot încă să bag între dânşii
O intrigă mică şi să-mi râd de dânşii;
Dacă dar poţi face mai mult decât mine,
Arată-ţi puterea, te rog, fă-mi un bine!“
Ea clăti cu capul şi-ntre rânjitură
Îşi arătă colţi cei pociţi din gură,
Zicând: „– Ei, copile! vezi că e pricina
Că *nu ştii pe unde se udă găina!*
Îţi trebuie încă să înveţi la şcoală,
Deşi eşti diavol, dar ţi-e tivga goală.
O bătrână astfel, cum mă vezi pe mine,
Nici la degetu-mi mic nu te pui pe tine“[1].
Zise el: „– Se poate, pe vorbă-ţi se vede:
Pân’ nu văz cu ochii, nu-mi vine a crede“[2].
„– Ei bine, dar ce-mi dai? – bătrâna întreabă,
Că, pe capul tatii, nu mă duc degeabă.“
„– Bucuros, răspunde, pe loc voi fi gata
Să-ţi dau o pereche papuci galbeni plată.“
„– Nu m-aş fi dus, – zise, – dar cu astea toate,
Merg ca să vezi numai Vişana ce poate!“
Deci începu baba adesea să meargă
La acea femeie căşcioara să-i spargă.
Găsi ea mijloace s-o-mprietenească
Cu una, cu alta, ca să o momească.
Şi precum pescarul undiţa-şi întinde
Şi cu râmă-nşeală peştele ce prinde,
Aşa îşi întinse planurile sale,
Spre ea ca s-o tragă cu vorbe morale,
Până când văzu că prinse ea putere
Şi are mijloace *ac să bage-n miere*.

---

[1] În text: „Nici la degetu-mi *ăl* mic nu te pui pe tine“.

[2] În text: „*Dar* pân-nu văz cu ochii nu-mi vine a crede“.

Aşa-ntr-o zi-ncepe femeii să zică:
„– Of, fetica mamii, cum eşti frumuşică,
Cum îţi văz purtarea, cum te văz cinstită,
Şi cum eşti de blândă, cu firea tihnită!
Trăieşti încai bine şi cu bărbăţelul,
Ori ca pisicuţa, – *gâr-mâr*, – cu căţelul?
Dar să nu-ţi prea pese, că toate şi-au leacul:
Eu am meşteşuguri, să-mblânzesc pe dracul,
Să ţi-l fac să fie blândişor ca mielul,
Şi să-l joci cum joacă mâţa şoricelul!“
„– Nu-mi trebuie, maică, – tânăra îi zise –;
Soarta mea un prea bun bărbat îmi trimise;
Drag mi-a fost şi-mi este, el iar mă iubeşte,
Şi ca noi, îmi pare, că alt nu trăieşte.
De ceva de-l supăr, îmi crede, mă iartă,
Căci maţele în om încă tot se ceartă.
Sunt prea mulţumită cum trăiesc în viaţă,
Numai sănătate Sfântul să-mi trimeaţă!“
„– Orişicum, fetico, – îi răspunse baba,
Când îl vei supune, altfel merge treaba,
Că usturoi dulce şi bărbat iar moale
Nu se poate-n lume; el nu poartă poale.
Cât de bun să-ţi pară, tot el ciocan este,
C-aşa li-e ursita bietelor neveste:
N-ai să-ţi deschizi gura, să-i dai vreo poruncă,
Că-ndată asupra-ţi ura îşi aruncă;
Numai a lui vorbă-n samă să se ţie:
El ca untdelemnul deasupra să fie.
Să-ţi fac eu un lucru, ascultă la mine,
Să trăieşti cu dânsul încă şi mai bine.
Îl îmbrobodeşti, ştii, chiar ca pe-o muiere,
Îi pui în cap ţestul şi rabdă-n tăcere.“
Tânăra, aceste auzind, se plecă,
Şi-ascultaţi pe baba ce-o-nvăţa să-i facă:
„– Na ăst brici, – îi zice, – că-i vrăjit de mine,
Şi la prânz bărbatu-ţi acasă când vine
Şi, când, după masă, o vrea să se culce,

Tu du-te la dânsul cu firea-ţi cea dulce,
Prefă-te că îl iei, în cap a-l ucide
Şi, când vezi că doarme şi ochii închide,
Atunci scoate briciul (vai ce amăgire!)
Şi cruciş din păru-i taie patru fire,
Şi mai către seară, firele acele
Mi le vei da mie să le pui la stele;
Apoi să vezi viaţă, să vezi fericire,
Să vezi trai atunci, şi să vezi unire!“
Proasta tinerică briciul în sân bagă,
Dorind să se facă soţului mai dragă.
Baba de-altă parte, la bărbatu-i merge,
Din ochi îi clipeşte, îl mişcă de haină,
Se face că are să-i spuie o taină.
El, vrând iar să afle ce o să-i vorbească,
Se puse să-i spuie şi ea să-i şoptească.
Zicând: „– Dragul mamei, of! ce te aşteaptă;
Ce nenorocire ţi s-a pus în faptă!
Soţia ta astăzi, perechea-ţi iubită
O să te răpuie [cu] moartea cumplită:
Că ea cu un tânăr are înclinare,
Pe care-l iubeşte mai demult, îmi pare;
Şi el un brici dându-i, o-nvaţă, duşmanul,
Ca să-ţi taie capul, astfel dându-i planul:
Astăzi când vei merge să prânzeşti acasă,
O să ia să-ţi cate în cap după masă
Şi, viindu-i bine, mâna o să-şi puie
Ca să-ţi taie gâtul şi să te răpuie.
Şi dac-a mea vorbă necrezută-ţi pare,
Prefă-te că nu ştii de nici o urmare.
Şi-i vedea cu ochii gândul cum îi este,
Să zici bogdaproste că-ţi dedei de veste“.
Omul, cum aude, speriat peste fire,
Stă la îndoială şi-n nedumerire:
Se muncea cu gândul cum a lui soţie
Într-atât tirană asupră-i să fie
Şi cum să-ndrăznească la o aşa faptă,

Cu totu-mpotrivă şi neînţeleaptă!
„– Nu gândeşte urma! nu gândeşte răul!
Şi acel ibovnic al ei, nătărăul,
Cum putut s-o-nveţe ca să mă omoare?
Nu ştie că-i ocnă şi spânzurătoare?
Şi ea, ticăloasa, nu putea să-mi spuie,
Căci dragostea-n silă niciodată nu e.
Să-mi fi zis: «– Eu, frate, mă duc de la tine,
Că nu eşti pe gustu-mi, n-ai nimic cu mine»,
Şi-i dam voie însumi să meargă în pace,
Cu el să trăiască pe unde îi trage,
Amândoi viaţa în nevoi să-şi bage.
Ce zic, nici eu nu ştiu, aşa e, se vede:
Vorba de rău omul prea lesne o crede.
Deci dar mă voi duce şi mă voi preface
Că nu ştiu nimica, să văz ce se face.“
Judecând acestea, se duse acasă,
Ca şi altădată, se puse la masă;
Mâncând în tăcere şi-ntristat cu totul,
Se dete pe-o pernă, răzimându-şi cotul;
De necaz şi ciudă, foc ieşea dintr-însul.
Iată şi nevasta veni lângă dânsul,
Îi aplecă însăşi capul pe genunche:
„– Stăi, să văz, – zicându-i, – ai vreun păduche?“
Aşa el se lasă, să vază ce-o face
Şi, ca când adoarme, mijind, se preface.
Ea atunci briciul încet din sân scoate
Şi asupră-şi porneşte urgile toate:
„– Tirană muiere, ăsta-ţi este dorul?
Asta ţi-e credinţa, ăsta ţi-e amorul?
Asta ţi-e virtutea cea nelegiuită?
Asta ţi-e morala cea afurisită?
Cum din cer nu cade fulger să te arză,
Să te mistuiască, trăznet să te piarză!
Cum nu se despică locul ce te ţine
Şi să te înghiţă de vie pe tine!

Fugi, nemilostivo, nu-mi mai sta-nainte[1],
Nu-ncape-ndreptare, nu ascult cuvinte!
Du-te de trăieşte cu cine îţi place,
Dintr-această clipă pleacă de-aici, drace;
Că mi-ai voit răul, nu-ţi fac răsplătire,
Bogdaproste babii, că mi-a dat de ştire!"
Ar fi vrut, săraca, să-l încredinţeze,
Dar cine-i da pas ei, ca să se-ndrepteze?
Geaba ea acuma făcea jurăminte
Că cutare babă a scos-o din minte:
Şi-a pierdut credinţa, ca şi Eva raiul,
Care săvârşire văzând-o dracul,
S-a speriat cu totul de babă, săracul!
Atât îi fu frică de acea bătrână
Încât nici papucii nu-i dete în mână,
Ci i le (*sic*) întinse c-o prăjină lungă,
Ca nici răsuflarea la el să ajungă,
Şi ca de-o aspidă să se otrăvească,
Să-l facă în lume, să se pedepsească.
Iată, dar, miciunea ce face în lume,
De-a cării pricină istorii sunt sume[2].

Povestirea a cincea

Baba încredinţează pe nevastă că bărbatul său n-o iubeşte, fiindcă nu face copii. Ca să fie iubită, o îndeamnă să taie bărbatului, la o căutare în cap, trei fire de păr. Bărbatului îi spune baba că nevasta va cerca să-l ucidă. Căsnicia se strică, iar baba îşi ia de la diavol, din vârful prăjinii, o pereche de cizme.

Povestea este scrisă pe la jumătatea veacului al XVIII-lea de popa Iorga din Cocorăştii Prahovii, după ce a auzit-o la nişte dascăli:

„Vorbind dascălii, zice unul dintre dânşii că a dat Dumnezeu oamenilor vrednicie cât pot ca şi îngerii, iar altul zice că unii pot ca şi îngerii, iar alţii sunt mai răi decât diavolul, căci nu poate diavolul să face ce face omul.

---

[1] În text: „Fugi! *piei*! nemilostivo, nu-mi sta înainte".

[2] A. Pann. *Opere complete*, I, Bucureşti, 1904, pp. 30-34.

Iar ei ziseră:

– Cum să fie aşa?

El zise că în cutare oraş era un om foarte de cinste şi bogat, şi femeia lui încă era creştină bună. Şi era amândoi îndurători şi milostivi, umblând şi păzind poruncile lui Dumnezeu. Numai erau mâhniţi căci copii nu aveau. Iar vrăjmaşul, diavolul, care nu va, nici pohteşte binele oamenilor, el mult se trudi şi umblă după acei de cinste oameni ca să-i vâneze cumva, să le facă pacoste, să-i învrăjbească şi să le strice dragostea şi *libovul* lor cel curat ce avea între dânşii, şi nu putu.

Iar după multă nevoinţă ce făcu el şi nu isprăvi nimic, într-o zi stătu înaintea porţilor acelui om şi cu glas lin începu a se jeli şi a zice:

– O, amar mie, vai de mine! Dar eu cu ce slujba şi agonisire voi să merg înaintea tatălui meu! Vai de mine, bicisnicul, şi decât toate slugile mai nevoiaşi, cu ce ochi va să-mi caut stăpânul meu? Într-atâta vreme să merg eu către dânsul fără nici un rod! Ci acum de s-ar afla cineva ca să-mi fie de ajutor, eu cu ce ar pohti, l-aş dărui!

Iar o babă, auzindu-l aşa cu umilinţă glăsuind, veni la dânsul. Zise:

– Ce ţi-e, fătul meu?

Iar el îi spuse toată pricina şi cum că el este diavol, bate război cu acei oameni şi nu poate face nimic. Iar ea zise:

– Ptii, blestemat, şi decât toţi mai mişei şi becisnic! Dar ce să-mi dai tu mie, şi eu acum să-i fac să se învrăjbească: încă mai că ar sparge şi casa de s-or lăsa!

Iar dracul zise:

– De vei face tu aceasta, ce vei vrea ţi-oi da, – aur, argint, cât vei vrea, căci eu am destul de acela.

Iar acea diavoliţă de babă şi mai dracul decât toţi dracii, nu se bucură nici la bogăţie multă, ci se tocmi numai pe o pereche de cizme, şi merse la muierea acelui om creştin în chip de cerşetoare şi, după ce o milui, îi zise:

– Fata mea, eu ţie răul nu ţi-aş vrea, că iată că eşti bogată şi cinstită, numa ţi-aş spune o vorbă.

Iară ea zise:

– Spune, măicuţă!

Iar baba zise:

– Umblând eu prin case cerând, am auzit că bărbatul tău a îndrăgit pe alta, căci tu nu faci copii. De vei pohti să fii cu casă ca şi până acum, tu, fata mea, să mă asculţi pe mine, că eu nu-ţi vreau răul. Dacă va veni bărbatul

tău, să te faci a-l păduchi şi să tai trei pieri din barbă cu cuţiul lui cel mic, să mi le dai la mine[1], ca să-i fac eu oarece, şi nu te va mai urî.

Iar, pe de altă parte, se întâlni cu acel om şi zise:

– Jupâne, bogat şi cinstit ca tine nu este altul. Ţi-aş spune o vorbă!

El zise:

– Spune, babo!

Ea zise:

– Jupâneasa ta s-a îndrăgit cu altul şi ţie vrea să-ţi taie gâtul, ca să mori, să ia pe acela.

Iar el începu a o bate cu frâul pe cap, iar ea, încă bătând-o, zice:

– Pasă, că o vei afla cu cuţitul la gât.

Iar el, mergând, nu putea ieşi acel cuvânt din grijă, ci îşi prinse nevasta cu cuţiul în mână la gâtul lui. Şi aceiaşi făcură vrajbă, cât sparseră casa şi să lăsară.

Aceasta văzând, dracul puse o pereche de cizme într-o prăjină lungă şi de departe le tinse babii, zicând:

– Ţine, babo, ţine, că mi-e frică să mă apropii de tine, că tu eşti mai ascuţită decât mine şi decât cela ce m-a făcut pe mine.

Socotiţi, fraţilor, ce destoinicie au unii oameni pământeni, căci nici dracul nu prinde cu dânşii!

Aceasta auzind noi de la dascăli, am început a zice: «gospodi pomilui»[2]. Popa Iorga ot Cocorăşti"[3].

Povestirea a şasea

În schimbul unei năframe, baba învaţă pe o femeie, că, spre a-şi scăpa bărbatul de o primejdie ce-l paşte, să-i taie, la un căutat în cap, trei fire albe de păr, din creştet. Bărbatul îi spune că nevasta lui îi va tăia gâtul, după sfatul ce femeia l-a avut cu ibovnicul ei.

Traiul bun se strică. Baba îşi ia de la diavol trei perechi de *buşmachii*.

„Fost-a-fost odată un drac pizmaş, care-şi pusese ochiul pe doi tineri însurăţei, de cum se luaseră, şi vreme de vreo cinci-şase ani întruna voia cu

---

[1] În text: „... să la mi-l dai mine..."

[2] Doamne miluieşte!

[3] După manuscriptul nr. 480, fol. 143, al Academiei Române, public. de dl. D. Furtună în „Drum drept", I, pp. 493-495.

orice preţ să-i facă să se sfădească şi să se bată. Dar de florile mărului făcea Satana câte-i pleznea prin cap, câte iscoade-n lună şi-n soare, că pace, tinerii iştia parcă erau nişte îngeraşi ai lui Dumnezeu, aşa trăiau de liniştiţi şi-n bună înţelegere, că nimeni n-a auzit din gura lor vorbă rea sau ocară, sau măcar să-şi zică unul altuia „fă-n colo!“

Dracul crăpă de ciudă, nu alta; îi venea să-şi facă o seamă.

Aşa, cum se plimbă el posomorât şi primprejurul gardurilor gospodarilor istora, iată că trece pe drum o babă bătrână-bătrână, care se sprijinea în două cârji roase pe jumătate, aşa că umblă încârjoiată spre pământ, că mai dădea peste oameni în drum

Dracul, posomorât, cu capul în piept, baba cârjoiată, se lovesc nas în nas şi se opresc în mijloc de drum. Dracul dă să păşească pe alături, baba se uită la el, îl cunoaşte şi-l opreşte cu cârja.

– Ian mai stăi, fârtate, că te cunosc cine eşti!

– Da de unde mă cunoşti, babo?

– D-apoi cu să nu te cunosc? D-apoi eu am cunoscut şi pe babaca mătale, Scaraoschi cel bătrân, şi pe moşu-tău Sarsailă, şi tot neamul cel drăcesc, că de multe ori m-au ajutat la multe bunătăţi în lume!

Şi din una în alta, se iau la vorbă şi-şi spun patarama, dă, ca oamenii ce nu s-au văzut de mult.

– Ce, numai atâta te supără, puiule? Apoi, las' pe mine. Ce-mi dai mie să fac ca până diseară să se bată până la sânge gospodăraşii iştia?

– Tu, babă, ai să faci lucrul ista?

– Iaca, eu!

– Dacă n-am fost eu în stare, care de mai mult de cinci ani mi-am ros tălpile prin casa asta şi împrejurul ei, şi n-a fost chip, d-apoi tu!..

– Ei, îmi dai o pereche de buşmachii noi?

– Da-ţi dau şi trei, numai să faci.

Baba şi cu dracul se prinseră din vorbă şi-apoi îşi luară ziua bună unul de la altul, hotărând ca a doua zi să-i aducă dracul buşmachii pe ţarina de lângă jitărie.

Se pune baba şi se duce în casa gospodarilor celor paşnici. Şi cum intră în casă, nu găseşte decât pe nevastă, care stă cam întristată şi toarce din furcă.

– Da ce ţi-i, dragul bunicăi, de şezi aşa de jalnică şi *ogilită*; parcă-ţi tot ninge şi tot plouă!

– Ce să am, mătuşo dragă, ia, mi-i dus bărbatul cu plugul, – şi-i târziu, şi-a fi flămând şi ostenit, şi văd că nu vine mai curând acasă!

– Hei, asta ar fi cum ar fi, – zice tot baba, – dar alta şi mai mare poate să te îngrijească.

– Da ce-i, mătuşă?

– Apoi, vezi, draga bunicăi, că din câte ştiu eu, – că sunt femeie de multe ştiutoare, nu cum mă crezi, – da bărbatul tău l-am văzut de câteva zile prea schimbat la faţă, şi tare mă tem de viaţa lui!

– Ce spui, mătuşă! Taci, că mă sparii!

– Aşa-i, dragul bunicăi, aşa-i!

– Dar ce are, ce i s-o fi întâmplat!

– Să să aibă, puico! Ia, se vede că aşa-i scris omului... Da eu te-oi învăţa ce să-i faci ca să-l scapi de orice întâmplare năpraznică.

Învaţă-mă, mătuşico, şi ţi-oi da ce mi-i cere.

– Apoi, dacă mi-i da năframa cea de pe aşternut, tot te voi învăţa de bine.

Şi gospodina hâţi! naframa şi i-o dă babii, şi baba o învaţă aşa:

– Draga bunicăi, când a veni bărbatu-tău acasă, să-i spui că ai vrea să-i cauţi în cap; da tu să-ţi pregăteşti la îndemână briciul lui, cu care se rade duminicile şi sărbătorile, şi, pe când i-i căuta în cap, să iei seama că ai să găseşti chiar în creştet trei fire de păr alb. Atunci să scoţi încetinel briciul, fără să-l vadă barbatu-tău, şi să-i tai acele trei fire de păr, că numai aşa are să scape de moarte năprasnică.

– Aşa oi face, mătuşă dragă!

Baba luă năframa şi ieşi din casa gospodinei şi, opintindu-se cât ce putea, se îndreptă spre ţarină, unde ara gospodarul.

Şi iacă îl întâlneşte în drum şi-l opreşte, şi pică în genunchi înaintea lui, strigând:

– Omule, omule, nu trece pân-nu mi-i asculta, că la moartea ta te duci, fără să ştii!

Omul rămâne încremenit în loc şi priveşte la babă, apoi o întrebă:

– Ce spui, babo?

– Iaca ce spun: tu te duci acasă la gospodăria ta, dar tu nu ştii ce te-aşteaptă... Iaca, nevasta ta se iubeşte cu cinovnicul satului şi s-a hotărât aşa, ca să-ţi răpuie zilele numaidecât!

– Ai înnebunit, babo?

– Ba nicidecum, şi adevăru-ţi grăiesc; de n-a fi aşa, să mă spânzuri când mi-i mai întâlni. Şi iacă cum s-au sfătuit: când te-i duce acasă, după ce-i ospăta, nevăstuica ta are să-ţi caute în cap, ea are să aibă lângă ea

ascuns briciul cu care te razi tu. Şi pe când ţi-a căuta c-o mână în cap, cu alta are să-ţi facă hârşti! gâtul. Şi pe urmă are să te îngroape în dosul coşerului şi să chefuiască ea cu cinovnicul, nesupărată de nimeni!

Bărbatul, care ştia cât preţuieşte nevastă-sa, scuipă pe babă şi porni repede spre casă. Da pe drum în sufletul lui tot răsunau cuvintele babii şi inima tot îi bătea mai tare.

Ajunge omul acasă, sare nevasta şi-i dă demâncare; mănâncă omul, şi nu apucă bine a se ridica de la masă, şi nevasta îi şi zice:

– Bărbăţele, bărbăţele, nu-i vrea tu să-ţi caut oleacă în cap! Ian vin şi te pune cu capul pe braţele mele!

Omului i-a sărit inima din loc. Da era tare de fire şi se hotărî iute să vadă până la sfârşit ce-a fi.

Şi se lungi pe laiţă şi-şi puse capul în braţe la nevastă-sa. Nevasta începe a-i căuta în cap şi iacă dă într-adevăr în creştet de câteva fire de păr. Ea pune mâna încet în buzunar şi trage briciul şi-l deschide.

Da omul, care pândea, văzând că nevastă-sa a scos briciul şi l-a deschis lângă gâtul lui, odată sare de pe laiţă, trânteşte o fleăscă nevesti-sei, de-i sare briciul tocmai la uşă, ş-apoi o-nşfacă de cânepa dracului şi dă-i, şi dă-i, de ţipă biata femeie, că s-auzea la a noua casă!

A doua zi dis-de-dimineaţă, dracul sta ghemuit lângă grajdul jităriei şi aşteaptă să vie baba, să-i deie cele trei perechi de buşmachii, care i le făgăduise. Da când o văzu că se apropie, îl cuprinse o frică aşa de mare de babă, – care într-un ceas a făcut ce n-a fost în stare să facă dracul în cinci ani, – încât puse buşmachii ceia legaţi în vârful unei prăjini lungi, şi-i întinse de departe băborniţii, ca nu cumva să se atingă de dânsa, – că drac era dracul, dar mai îndrăcită-i şi baba, când se pune pe atâta!“[1]

[1] N.A. Bogdan, *Poveşti şi anecdote din popor*, Iaşi, f. a., pp. 84-87.

CAPITOLUL IV

Din cele înşirate până aici se vede cu prisosinţă că literatura populară românească, pentru subiectul pus în fruntea acestei cercetări, este bine reprezentată. O paralelă de amănunte n-o mai fac, căci nu ne poate aduce nici un folos. De obicei, amănuntele le pune povestitorul după temperamentul lui, fără ca să-şi dea seama. Într-adevăr, nu ne putem închipui povestirea aceasta curgând din gura unui bătrân cu o astfel de încheiere: „şi soţul, după ce şi-a ucis nevasta, s-a sinucis“, precum iarăşi nu se poate ca un însurăţel să sfârşească povestirea cu „şi cei doi soţi s-au despărţit în pace“, chiar dacă el va reproduce-o îndată după ce a auzit-o în acest chip, cum ar fi varianta lui A. Pann. Vom găsi temperamente paralele la două naţiuni; ele vor fi răsfrânte în povestire prin aceleaşi amănunte paralele: tinerii vor alege uciderea femeii, iar bătrânii, numai despărţirea lor; la ce va folosi paralelismul?

Cu privire la procedeul „dracului de babă“, ce se poate altceva spune, decât că el este cel obişnuit: intriga. Ca ilustrare, iată cum îl întrebuinţează în snoavele noastre lungi Păcală, sluga lui Stancu:

Aceasta, plecând la arat cu stăpânul său, ştia că Stănculeasa va pregăti bucate bune pentru cumătrul, cu care se avea bine, şi că i le va duce la ogor; locul unde ara îl va şti Stănculeasa, căci cumătrul are un bou bălţat. Păcală, la vremea cuvenită, va lega un bou de-al stăpânului său de-a curmezişul, cu un brâu, pretextând că-i bolnav şi, cu chipul acesta, Stănculeasa va veni cu plăcintele moi la dânşii.

Aşa se şi întâmplă. După ce ospătează, Stănculeasa crede c-ar fi bine de trimis plăcintele rămase şi cumătrului său, – ce era şi morar, – lucru pe care porneşte ca să-l facă Păcală:

Sluga ia de jos ştergarul
Cu plăcintele şi pleacă încotro ară morarul.

Dar în loc de a i le duce lui, precum avea poruncă,
Ce-i dă minte?... una icea, alta colo mi-o aruncă...
Pân'le-a semănat pe toate pe cărări... Iar când soseşte
La morar cu mâna goală: – Ian ascultă! – 'i glăsuieşte,
Sunt trimis de-a mea stăpână, ca să-ţi spun că soţu-i ştie,
Ştie tot, şi-aici îndată cu toporul o să vie
Să te taie! Deci când vine, vezi să nu-i stai în cărare,
De ţi-e dragă lumea! Ia-o la picior cât pot mai tare!
Şi s-a-ntors'napoi pe urmă, tot într-o alergătură...
– Ei, le-ai dus? Cumătrul ce-a zis? – De, plăcintele-i plăcură.
Dar... e necăjit... că-n două plugul i s-a descheiat.
A voit să-l dreagă singur, însă, geaba s-a-ncercat.
N-are nici topor, creştinul... Îţi aşteaptă ajutorul.
Să te duci, te roagă, iute, pân'acolo cu toporul.
Stancu, auzind acestea, ia toporul şi se duce...
Iar cumătrul, când îl vede, stă pe loc, îşi face cruce...
– Valeu, care va să zică, n-a glumit deloc argatul!
Uite Stancu cu toporul, vine-ncoace, zău, turbatul!
Şi-unde mi-o tuli morarul către sat în jos, ca vântul,
De părea că nici n-atinge cu picioarele pământul.
Stancu stă din mers o clipă: – Ce să fie? s-a-ntrebat.
Şi cu ochii urmărindu-l: – Hei! s-aşterne pe strigat.
Hei, cumetre Niculaie, unde fugi aşa cu zorul?
Vino bre, să dregem plugul! Uite că-ţi aduc toporul!
Aş! când strigătul lui Stancu de la spate l-auzea,
Peste arături cumătrul şi mai îndrăcit fugea[1].

Acelaşi joc se-ntâmplă după aceasta între Stancu, ce se întorcea de la morar, şi Stănculeasa. Intriga pusă la cale, cu vorba, lipseşte; ea există totuşi din faptele lui Păcală, pentru Stancu şi *vorbele* lui, pentru Stănculeasa:

Iată:

Când văzu aşa românul, ce să-i facă? l-a lăsat
Şi din drum 'napoi se-ntoarce, la soţie, la argat,

[1] P. Dulfu, *Păcală*, Bucureşti, 1912, pp. 139-141. O variantă a povestirii şi în *Calendarul revistei „Ion Creangă" pe anul 1913*, p. 1154 şi urm.

Dar în calea sa prin iarbă numai iată că zăreşte
O plăcintă... alta!... alta!... – Tii! – în sine se gândeşte,
Le-a pierdut, se vede-argatul. Bate-l-ar de păcătos!...
Apoi prinde câte una, să le adune de pe jos..
Stănculeasa: – Măi creştine, – mi-l întreb atunci pe-argat,
Vezi cum tot s-apleacă Stancu? Oare peste ce-o fi dat?
Iar Păcală: – Hei, stăpână, – a răspuns de lângă boi, –
Când ai şti de jos ce-adună! Tot adună la pietroi,
Să te toace-n cap când vine, c-a aflat ce poamă eşti;
Ştie cum pe-acasă-n taină cu morarul te iubeşti!
Auzind aceste vorbe, Stănculeasa: – Aoleu!
S-a făcut la chip cu ceara. – Sărăcuţ de capul meu!
Apoi hai spre sat şi dânsa, dă-i la fugă iepurească,
De-ai fi zis că turci pe urmă-i s-au luat s-o prăpădească[1].

Apoi, mai departe urmează, „minciunea“ cu „arde casa“, pe care o găsim în varianta orientală sub forma „s-a năruit casa“[2]:

Stancu, ajungând la slugă, stă o clipă, se-ncruceşte:
– Ei, drăcie ca aceasta! Măi argate, ian priveşte,
Pentru ce plecă şi-mi fuge către casă şi boreasa?
Iar Păcală: – De, stăpâne, fuge, căci vă arde casă.
Un sătean veni ‘ntr-o goană uite-acuma şi ne-a spus.
– Casa noastră? – zice Stancu. – Dumnezeule de sus!
Fie-ţi milă!... Şi ca glonţul, când din puşcă vânt i-ai dat,
Fuga dup-a sa femeie, mi-o tuli şi el spre sat.

---

[1] P. Dulfu, *op.cit*., p. 141.

[2] J. Desparmet, *loc. cit*., p. 489; textul a apărut în cartea *L’enseignement de l’arabe dialectal par la méthode directe*, Blida, Mauquin, 1904, p. 90. Rezumatul: Cineva vinde altuia un sclav negru, care are obicei să spună câte o minciună pe an. După şase luni, în lipsa stăpânului, care se află dus la nunta unui prieten, sclavul începe să ţipe că un zid s-a prăbuşit peste stăpânul său şi l-a ucis. Stăpâna se înspăimântă, strică toate podoabele din casă, „cum era obiceiul“, iar între acestea negrul se duce la stăpân şi-i spune acelaşi lucru: casa i s-a năruit şi toţi dintr-însa au pierit.

Aceasta de altfel este numai jumătate de minciună: cealaltă, pe temeiul vieţii conjugale, nu se mai dă.

Ea, văzând că-i urmărită: – Patruzeci de sfinţi! – gândeşte, –
Ajutaţi-mi! Şi la fugă şi mai repede-o zbugheşte.
Aş! Un pas doar, de-al lui Stancu, face de-ai femeii trei, –
Se scurtă, văzând cu ochii, depărtarea dintre ei...
– Ce să mai alerg degeaba, – zice ea la urmă 'n sine;
Tot o să m-ajungă, iată-l, să-l aştept aici mai bine.
Şi stătu pe loc din fugă... Când sosi şi el... nevasta
Îi căzu-n genunchi: – Bărbate, iartă-mă de data asta!
Nu mai fac de azi încolo, câte zile-oi mai avea!
Stancu se uită la dânsa şi nimic nu pricepea.
– Cum? Ce-ai zis? Mai spunea-o dată! – Ştiu, – femeia-i da'-nainte,
– Ştiu c-aflat-ai totul... Însă, iartă-mă, te rog fierbinte!
Dragoste ca pân-acilea, cu cumătrul meu morarul
N-am să mai fac cât e lumea! El e vinovat, ştrengarul!
El tot vine pe la mine, de cu zori, cum pleci de-acasă,
Şi să-mi văz de treburi, hoţul, până seara nu mă lasă[1].

Această întreţesere de intrigă este cu adevărat minunată, şi nu ştiu cu ce cuvinte ar putea-o răsplăti dl. Bugiel, dacă ar fi un chip să-i cadă sub ochi.

Cu variantele româneşti pe care le-am dat, subiectul se termină în Apus. Celelalte cinci variante, din cele şaizeci şi trei, care se abat de la subiect, privesc Răsăritul. Am arătat că după dl. Bugiel, aceasta însemnează că în Apus trebuie să se stabilească leagănul povestirii, deoarece acolo s-a putut afla cel mai mare număr de variante. Am respins această încheiere pe motivul că, dacă nu s-au găsit variante şi în Răsărit, – adică n-a găsit dl. Bugiel, nu însemnează că asemenea variante nu sunt. Adaug acum că dacă în Apus se găsesc o seamă de variante, care, cum se va vedea, nu-s la un loc decât o singură variantă a subiectului „desfacerea unei legături sufleteşti prin zavistie", însemnează numai o singură faţă pentru un subiect; deci nu ele „reprezintă o adevărată operă de artă"[2]. Într-adevăr, „marea varietate de chipuri cu care femeia desface căsnicia dovedeşte o înfloritoare născocire artistică"[3], dar se opreşte aici. Născocirea în literatura populară românească se dovedeşte purtată de mai mult avânt, cum se va vedea îndată.

---

[1] P. Dulfu, *op. cit.*, pp. 141-142.
[2] *Rev. cit.*, p. 152.
[3] *Ibidem*, p. 151.

CAPITOLUL V

Un alt soi de legături omeneşti, pe care diavolul cearcă să le sfărâme, sunt *frăţia*, – dragostea dintre fraţi, – *prietenia*, legăturile de interes dintre doi inşi ş.a., primite şi de dl. Bugiel ca variante ale subiectului. Astfel, se dă o variantă orientală, în care se spune cum curtenii vără intrigă între un rege şi credinciosul său, arătând celui dintâi că credinciosul îl va ucide peste noapte, şi acestuia că, ştiind pe nişte răi-făcători ce vor încerca peste noapte să ucidă pe rege, îl sfătuieşte ca el să se ascundă de cu vreme sub pat, şi la timpul hotărât, să-şi apere stăpânul de primejdie[1].

La noi, variantele se apropie mai mult de subiect.

Povestirea întâi

Doi fraţi iubitori. Baba spune ceva neînţeles la urechea unuia, celălalt îl întreabă, acesta nu poate să-i răspundă nimic, şi astfel se ceartă.

„Acu, cic' erau odată demult, într-un sat, doi fraţi, care locuiau într-aceeaşi casă şi mâncau la aceeaşi masă, dintr-aceeaşi strachină. Însurat era numai cel mai mare.

Dar fraţii aiştia trăiau bine, nu se certau, se îndemnau şi s-ajutau la toate, aşa că li se dusese vestea de oameni cumsecade în lumea toată. Dracul, cumu-i el din fire pizmătareţ, a voit să-şi bage coada şi în casa lor. Însă toate încercările şi ostenelile bietului drac fură în deşert. Văzând la urmă că n-o mai scoate la nici un căpătâi cu aceşti doi fraţi, plecă de la casa lor cu inima zgârcită cârlig.

---

[1] *Rev. cit*., pp. 295-296.

Iată că-n drum, nu departe, se-ntâlneşte c-o cotoroanţă de babă.

– Da de unde şi până unde, cumetre? – întrebă baba.

– Uite, cumătră, aşa... aşa... aşa... – începe a se jelui Necuratul, adăugând: lucrul acesta nu mi s-a pomenit niciodată!

– N-ai grijă, cumătricule, – grăi baba; las'că am eu ac de cojocul lor.

Baba dracului, – se vede că de atunci li se zice babelor acest nume bun, – se duce într-o zi la casa celor doi fraţi. Cum cel mai mare era după lucru pe-afară, cu femeia împreună în casă se afla numai cel mic, care făcea focul la oale; îi găsise împrăştiaţi, tocmai cum baba dorea. Cotoroanţa, fără a grăi cu cei de-afară, dă buzna înăuntru, nu stă nici cât ai scăpăra cu amnaru-n cremene şi, întorcându-se pe uşă, zice tare către cel din casă, ca s-o audă şi cei din ogradă.

– Auzi? Să nu-i spui ce ţi-am spus!

Atât. Acesta rămase ca de lemn, neînţelegând nimic. Fratele cel mai mare alergă-n casă şi, nici una, nici două:

– Ce ţi-a spus baba, bre?

– La asta mă gândesc şi eu. N-am înţeles. Nu mi-a spus nimic!

– Cum aşa? Eu n-am auzit ce ţi-a spus când a ieşit pe uşă afară? Noi suntem fraţi, trăim bine de-atâta timp împreună, şi tu tocmai acu să fii ascuns în faţa mea? Eu bănuiesc ceva!

Şi unde s-au luat, măi tată, fraţii cei doi, la ceartă, şi de la ceartă la bătaie, că nu mai înţelegea nici dracul ce făcuse baba!

Şi iaca de ce se zice că *baba-i mai al dracului ca dracul*[1]"

Povestirea a doua

Doi cerşetori prieteni. Baba se preface că le dă la fiecare câte un galben. Neprimind nici unul, se bănuiesc întâi şi apoi se iau la bătaie. Baba îşi primeşte de la diavol papucii din vârful unei prăjini lungi.

„Zice-se că baba-i soră bună cu *Ducă-se-pe-pustii*, ba, mai la drept vorbind, ea-i cu mult mai meşteşugoasă decât dânsul. Căci într-o zi prinde a se gândi *Mohorâtul* cum ar vârî el vrajba între doi oameni: un chior şi un

[1] I. Zugravu: *Baba-i mai ceva ca dracul*, publ. în rev. „*Ion Creangă*", III, p. 304.

orb de-al binelea. Aceştia, bieţii, trăiau din cerut, căci erau calici de meserie şi, cât trăia lumea, nu se afla să se sfădească.

Ce să facă dracul? Caută fel şi chip, *vârciog*, să intre în inima lor şi să-i hotărască a se sfădi. În zadar, căci omului cinstit şi de treabă nu poate face nimic diavolul. Se schimbă pe urmă în chip de om de-ai noştri: degeaba; calicii îşi împărţeau cu voioşie calicia lor şi l-au lăsat pe sărmanul *Codaciu* bătând în scripţi şi plângând.

Vine la dânsul o baba. Zice:

– Ce mi-i da, dragul mătuşii, să-ţi iau astă durere de pe inimă şi să-ţi fac eu să se încaiere la bătaie calicii aceştia?

– O pereche de papuci, mătuşă, face Mohorâtul, adică finul său, căci baba i-i naşă dracului, de când i-a legat buricul...

– Bine!

Şi s-apucă *ciodoroanca* şi, mai cu vorbe, mai cu mişelii de-ale ei, se apropie de bieţii calici şi prinde a se căina:

– C-aşa-i, dragii mătuşii, că-i pe dincolo!... că iaca, mătuşa vă dă un galben de pomană!

Şi cum ei întinseră mâna să le deie galbenul, cloanţa se face numai că le pune galbenul în palmă la fiecare, dar nu le puse nimic la nici unul. Zice:

– Na ţie!... Na şi ţie..., – dar nu i-a dat nici unuia nimic.

Şi se dă mai de-o parte şi-i spune şi dracului să se uite. Într-adevăr, chiorul îl întrebă orb:

– Bre, ţi-a dat galbenul ţie?

– Nu, – răspunse orbul.

– Nu se poate; că, dacă mie nu mi-a dat, apoi se vede lucru ca ţi l-a dat ţie...

– Nu se poate, – se răsteşte înverşunat cel chior, care va să zică tot mai zărea câte ceva. Nu se poate! Iaca eu văd că la mine nu-i nimic în palmă şi deci tu ai îndosit galbenul şi acum strici tovărăşia noastră...

Şi prinde a-l scutura pe bietul orb. La rândul lui şi acestalalt se ştia nevinovat şi, unde prinde a răspunde cu pumnii şi *a-şi răstoarce* mânia! Aşa că, de unde până acum nu vedeau ca lumea, au trebuit să-şi scoată de iznoavă ochii.

Diavolul a râs cât a râs de prostia lor, dar de la o vreme s-a pus şi el pe gânduri, că nu-i era de alta, cât de teama că-l pusese în cofă baba cu meşteşugurile ei.

De aceea, când să-i deie papucii, cum avusese în vorbă, i-a pus într-un vârf de prăjină şi aşa i-a întins până la babă.

Calicii au rămas bătându-se, în vreme ce *Întunecatul* s-a dus la iadul lui, iar baba şi-a luat drumul în lume, hăt încoace pe la noi, ca să scoată din minte şi pe alţi chiori şi orbi, care se sfădesc pentru o babă meşteşugoasă, şi care nu se întreabă dacă nu cumva se poate ca ea să nu le fi dat nimica.

De obicei proştii sunt cei mai mari orbi, înşelaţi de babe[1]. "

[1] Publ. de dl. D. Furtună, în rev. „Ramuri", VI, p. 171-172 şi în *Vremuri înţelepte*, pp. 8-9.

CAPITOLUL VI

Diavolul, după credinţele noastre populare, se bucură de câte ori strică o căsnicie, o prietenie, o dragoste şi, fireşte, se bucură încă mai mult, dacă, pe lângă aceasta, poate face pe om să făptuiască cu acel prilej încă ş-alte păcate, cum s-a văzut în unele dintre povestirile de până aici.

În afară de acestea, poporul nostru mai are un mănunchi. E drept că mai toate sunt în legătură cu viaţa pământească a Sfântului Ilie. Ele ne arată chipul cum diavolul, pentru sfărâmarea unei fericiri omeneşti, învrăjbeşte numai o parte, – învrăjbirea celeilalte părţi fiind înlocuită cu anumite împrejurări, – cum de altfel am văzut ce se întâmplă şi în cap. III, povestirea a treia.

Povestirea întâi

Sf. Ilie, după ce slujeşte în oaste douăzeci de ani, porneşte acasă, unde-şi lăsase nevasta şi un copil. Diavolul, sub înfăţişarea unui unchiaş, îi iese în cale şi-i spune că soţia lui se are bine cu altul. Ilie îşi ucide nevasta şi feciorul.

„Se zice că Sf. Ilie a fost un om ca toţi oamenii, cu casă şi gospodărie, şi însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea: „mâncarea de dimineaţă şi însuratul de tânăr nu strică“. Nu după multă vreme însă îi veni rândul să se ducă la oaste, să-şi facă şi el dreptul ca orişice creştin, cum ne ducem noi astăzi. Şi-a lăsat nevasta şi copilaşul şi s-a pornit departe-departe, pentru douăzeci de ani încheiaţi, cât ţinea armata pe atunci.

A stat acolo şi şi-a făcut datoria şi, la douăzeci de ani, a plecat acasă. A mers cât a mers şi, când aproape să intre în sat, iată că se-ntâlneşte c-un unchiaş. Şi unchiaşul cela era diavolul.

– Bună seara, Ilie, – îi dă moşneagul; dar ce eşti aşa de veselos?

– Cum să nu fiu, moşule, dacă toată lumea parcă-i a mea! – îi răspunse Ilie.

– Hei, nepoate, nepoate, rău faci că-ţi bucuri sufletul, căci grozav de tare ai să ţi-l amărăşti. Mai bine ai nimeri-o să-ţi iei lumea în cap şi să te tot duci într-altă parte, decât să-ţi mai vezi casa!

– Dar de ce, moşule?

– Apoi uite ce-i: nevastă-ta se ţine cu altul!

– Cu cine se ţine?

– Cu câţi s-a ţinut până acuma, nu i-aş putea număra, dar acum ce este, e grozav. Dacă vrei, du-te şi vezi[1].

Ilie porneşte mai departe cu capul aprins de mânie şi intră în casă tocmai după ce se întunecase binişor. Face aşa ca să nu-l simtă nimeni şi trage la pat. Pe pat vede pe nevastă-sa adormită, iar la picioarele ei pe altul, un om, aşa, cam de douăzeci de ani. N-a mai stat mult pe gânduri să-şi socotească anii de când a plecat şi să vadă cam de câţi ani trebuia să-i fie feciorul; a tras repede sabia şi i-a tăiat pe-amândoi, pe nevastă-sa şi pe fiu-său!

– Ce-ai făcut, Ilie? auzi dânsul glasul lui Dumnezeu, care i se arătă în faţă.

– Diavolul m-a înşelat, Doamne! Iartă-mă, răspunse Ilie, căzând în genunchi înaintea Domnului".

Am publicat în alt loc[2] opt variante ale acestei povestiri; toate ne arată cum zavistnicul Necurat, sub înfăţişare de preot sau om din sat, strică nu numai o dragoste de soţi, ci şi cea dintre părinte şi fiu, sau cea dintre fraţi.

---

[1] „Ion Creangă", III, p. 11. E vorba de unul care a dat doi galbeni pentru două sfaturi bătrâneşti, din care unul era aceasta: „Mânia de seară să o laşi pe a doua zi". Omul se întorcea acasă după o îndelungată lipsă. Merge şi ajunge acasă noaptea târziu. Prubuluieşte el cam unde era casa lui şi intră în ogradă. Vede la fereastră lumină. Descălecă şi se uita pe fereastră. Da femeia lui rămăsese, când l-a robit pe dânsul, grea, şi avea [acum] un băietan, flăcău în tot locul; şi numai bine atunci flăcăul se la.

– Iote, s-a şi măritat, – îşi zice el cu ciudă şi se duce la cal, să ia un pistol să o împuşte şi pe dânsa, şi pe bărbatu-său.

Da' pesemne Dumnezeu i-a dat în gând ca să-l ferească de păcat; şi-a adus aminte de vorba bătrânului celuia... Şi se duce la un frate al lui. Acolo află că acela-i băietul lui, iar femeia i-a rămas credincioasă..."

Cu toate că diavolul lipseşte aici, el se întrevede în vorbele: „Ca să-l ferească de păcat", – lucru la care numai diavolul împinge pe om.

[2] *Sărbătorile de vară la români*, p. 175 şi urm.

Cu ajutorul acestor legende, poporul român explică duşmănia care socoate a fi între Sf. Ilie, purtătorul fulgerului, trăsnetului şi tunetului, şi între diavoli, pe care i-ar nimici, „dac-ar fi numai după dânsul".

Mai dăm câteva variante, care lipsesc dintre cele pomenite:

Povestirea a doua

Dracul amăgeşte ca şi mai înainte pe Sf. Ilie şi acesta îşi ucide asemenea nevasta şi feciorul.

„Se zice că odată *Sfântul Ilie*, pe când umbla pe pământ, s-a întâlnit cu diavolul în drum. Atunci acesta a zis:

– Bine, mă, Ilie, tu umbli pe-aici şi nevastă-ta doarme cu ibovnicul în pat?

Sf. Ilie, auzind că-i zice pe nume, l-a întrebat:

– Da de unde ştii tu, mă, că mă cheamă pe mine Ilie?

– Cum să nu ştiu, o dată ce sunt dracul, – a zis Ucigă-l-toaca.

Pe vorbele diavolului, Sfântul Ilie a plecat spre casă. Ajuns aci noaptea, găseşte pe nevastă-sa culcată şi lângă ea vede un tânăr înalt şi care nu era altcineva decât fiul său, însă pe care Sf. Ilie îl uitase, fiindcă plecase de mult de-acasă. Nici una, nici două, scoate paloşul şi le retează capetele.

Mamă-sa, care dormea în alt pat, deşteptându-se şi văzând aceasta, îi zise:

– Ilie, Ilie, ce făcuşi? Nu vezi că omorâşi pe nevastă-ta şi pe fiul tău?

Sf. Ilie, când văzu asta, se căi amar, apoi spuse mamei sale tot ceea ce i se întâmplase. În urmă, drept pedeapsă, se duse în pustie şi stătu acolo trei ani de zile, hrănindu-se cu ce găsea"[1].

Povestirea a treia

Sf. Ilie, prin ispita Necuratului, îşi ucide părinţii. Canonul lui Sf. Ilie. Urgisirea diavolului.

---

[1] Culegere din com. Goruneşti, jud. Vâlcea, împărt. de dl. C.Al. Popescu. Cf. D. Furtună, *Cuvinte scumpe*, Bucureşti, 1914, p. 80.

„Sireacul Sf. Ilie! El cică întâi s-a însurat şi pe urmă s-a dus să-şi facă armata, că dă, înainte de a fi sfânt, era om ca fiecare. Când s-a dus în armată, nevastă-sa, îngreunată, a rămas acasă numai cu părinţii lui, căci Sfântul era fecior singur la părinţi.

După trei ani de zile a venit acasă, că-şi gătise de făcut armata, însă, când să se-ntoarcă pe drum, Ucigă-l-crucea se-nchipuieşte că i-ar fi nănaşul Sfântului, care-l cununase. Şi cum se apropia de Sfânt, îl sfătui că, dacă va ajunge acasă, să nu intre deodată înăuntru, ci să se uite întâi şi-ntâi pe fereastră, căci în casă nevasta doarme în pat cu ibovnicul. Sfântul se-ncrezu şi făcu aşa cum îl învăţă Ucigă-l-crucea. Când ajunge la fereastră şi se uită înăuntru, vede în pat un om şi-o femeie dormind: trage un foc de puşcă şi aşa îi omoară pe amândoi.

Nevastă-sa, când auzi pocnitura de puşcă şi ieşi afară, cunoscu pe bărbatu-său şi-l întrebă:

– Ce-ai făcut, dragă, de-ai omorât pe tata şi pe mama?

În patul acela dormise mama şi tatăl Sfântului, iar ea, nevastă-sa, dormise în alt pat şi altă odaie.

Atunci Sfântul n-a mai zis nimic şi nici c-a mai intrat în casă. A priceput numai că Ucigă-l-crucea, prefăcut în chipul lui nănaşi-său, l-a înşelat. Iute a părăsit casa şi nevasta şi a luat-o prin pustii şi prin păduri. Şi a mers, a mers, nouă zile de vară, pân-ce să găsească un săhastru. Cum a dat de săhastru, s-a dus la dânsul şi s-a mărturisit lui. Săhastrul, ca drept *canun*, l-a închis într-o chilie şi l-a lăsat să stea acolo nouă ani şi nouă zile de vară, fără ca să mai vadă lumina soarelui. Ca să poată trăi în închisoare, i-a dat o prescură şi un pahar cu vin.

După ce şi-a gătit de făcut canunul, după aişti nouă ani şi nouă zile de vară, Dumnezeu, care pe atunci umbla pe pământ, i se arătă săhastrului. Îl întrebă despre Sf. Ilie, de mai trăieşte ori ba. Da Dumnezeu ştia toate, numai se făcea el aşa, faţă de săhastru, că nu ştie.

Săhastrul se duse la Sfânt şi intră în închisoare unde era el. Da' când intră, găseşte prescura şi paharul cu vin neatinse. Sfântul nu mâncase şi nu băuse nimic; era viu şi umbla de colo până colo prin chilie.

Sfântul, cum văzu pe săhastru, îl rugă să-l scoată din închisoare şi să-l ducă înaintea lui Dumnezeu. Săhastrul, care avea tot porunca asta mai dinainte, l-a scos şi l-a dus... Dumnezeu, când l-a văzut înaintea sa, l-a întrebat pe Sfânt:

– Ce vrei, Ilie?

Sf. Ilie răspunse:

– Vreau, Doamne, fulgerul şi trăsnetul, ca să trăsnesc pe drac, că el m-a înşelat, de-am omorât pe tata şi pe mama!

Dumnezeu răsplăti credinţa sfântului, împlinindu-i rugămintea. Şi numai de atunci încoace fulgeră şi trăsneşte; mai înainte nu fulgera şi nu trăsnea. Iar Sf. Ilie poartă fulgerile şi trăsnetele şi loveşte în toate părţile, unde crede că s-ascunde Ucigă-l-crucea, ca să nu-l poată omorî"[1].

Povestirea a patra

Sf. Ilie, după ispita Necuratului, îşi ucide nevasta şi părinţii.

„Se zice că Sf. Ilie a făcut armată. Înainte însă, întâmplându-se lucrurile şi pe-atunci cum se întâmplă şi astăzi, Sf. Ilie, fiind îndrăgit de o fată frumoasă, o ceruse, o luase, făcuse nunta şi, la câtva timp după nuntă, plecase. Pe nevastă şi-o lăsase sub ochii părinţilor lui.

Acolo îşi făcea slujba ca orişicare ostaş sârguincios, iar din când în când dobândea învoire ca să mai vină pe-acasă şi să-şi vadă nevasta, de care se despărţise cu mare înduioşare.

Într-un rând, Ilie venea acasă ca de obicei, cu puşca-n spate, când, iată, la o cotitură de drum, se întâlneşte cu un moşneag. Moşneagul nu era altcineva decât Pre-necuratul necurat, care nu prea avea la inimă căsnicia şi dragostea celor doi tineri. Intrând în vorbă cu Ilie, îi spune:

– Şi de unde eşti dumneata, voinice, rogu-te?

– Din sat, de aici, de peste deal.

– Şi mergi acasă, se vede!

– Acasă, că-s însurat şi mi-i dor de nevastă.

– Apoi, de; rău faceţi că vă-nsuraţi înainte de-a vă vedea isprăvită armata. Că voinicul dacă pleacă, dus e, – şi mai rău de nevastă, că rămâne acasă, de vorba lumei...

– Apoi, de, moşule, zice Ilie, or fi şi de acelea...

– Ce să fie! Niciodată omul nu ştie de unde sare iepurele; nevasta dumitale, nu mai departe, – să dea Dumnezeu să nu fie aşa, dar nu cred!

Parcă i-a pus un fier roşu la inimă lui Ilie, cu vorba asta. Despărţindu-se, mergea gânditor: „o fi, n-o fi"!

---

[1] Culegere din com. Nemţişor-Vânători, jud. Neamţ, şi împărt. de dl. A. Moisei.

Dar diavolul nu se dădu bătut, căci, când sfântul scobora coasta la vale, spre sat, îi iese înainte de astă dată sub înfăţişarea unui om cunoscut feciorului. Dându-se în vorbă cu Ilie, îi spuse că femeia lui, hotărât lucru, nu-i poamă bună.

– Ce, nu crezi? Apoi cum vei ajunge acasă, să te uiţi pe ferestruica din deal şi-ai să vezi că doarme între doi *nandrişi*.

Sf. Ilie ajunge acasă şi, cum ajunge, se uită pe fereastră şi vede că aşa-i. Amărât, nu mai intră în casă, ci scoate repede puşca din spate, o pune la ochi şi trage. Poc! Şi-i ucide pe câteşitrei. Dar intrând în casă, vede că-şi ucisese părinţii şi nevasta, care dormeau într-un pat.

Plin de căinţă, Sf. Ilie se rugă lui Dumnezeu să-i ajute ca să-şi răzbune pe necuraţi, căci, vedeţi, pricepuse cine-i fuseseră amăgitorii de pe drum.

Dumnezeu, ascultându-i rugămintea, îi dă tunetul.

Când pleacă Sf. Ilie la vănătoare după diavoli, atunci plouă cu tunete şi trăznete; atunci sar diavolii cum pot mai repede în ape curgătoare şi-n mări, ca să scape de mânia sfântului.

Şi asta-i povestea lui Sf. Ilie!“[1].

[1] Culeasă şi împărt. de dl. Ion Vârlezeanu, com. Buciumeni, jud. Tecuci.

CAPITOLUL VII

Al treilea mănunchi de povestiri, în strânsă legătură cu subiectul nostru, zugrăveşte vrajba care se iscă prin mijlocirea Necuratului, – când acesta lipseşte, îndemnul lui se subînţelege, – între doi fraţi sau doi prieteni, adesori în urma unei neînţelegeri cu privire la dreptatea şi strâmbătatea din lume. Această învrăjbire se curmă obişnuit cu un aspru rămăşag, care aduce pe un al treilea, – mai întotdeauna însuşi diavolul travestit, – care dă dreptate celui ce susţine nedreptatea, celui ce apără lenea ori întruchipează neomenia. Nenorocitul, orbit, reuşeşte să se îndrepte printr-o întâmplătoare ascultare a unui sfat de diavoli, după care ajunge şi într-o stare înfloritoare, ca sa-l poată pizmui cel cu nedreptatea, şi astfel să cadă şi acesta în nenorocire.

Introduse între poveşti, aceste povestiri au fost socotite ca făcând parte din secţiunea *poveştilor psihologice*, – ciclul *Fatalităţii*, tipul *Nemesis*, despărţirea a doua[1], cu toate că nu avem o legătură între „sfânta dreptate", care întotdeauna iese biruitoare, şi norocul „şugubăţ" al despărţirii întâi.

Aceste povestiri au o înaltă teză morală şi ca atare n-ar trebui socotite între poveşti.

Subiectul se găseşte în literaturile populare neogreacă, sârbă, croată, ungară, lorenă şi cu oarecare îngăduinţă, şi în cea arabă.

Studiului domnului Şăineanu despre basme îi lipseşte tocmai povestirea caracteristică, care se află în literaturile străine. Într-adevăr, deşi titlul despărţirii este „Dreptatea şi strâmbătatea", în povestiri găsim faţă-n faţă omenia şi barbaria sau cruzimea: unul, ca să i se dea de mâncare, lasă să i se scoată ochii, după care urmează lecuirea, înstărirea şi căderea barbarului în ispită. Diavolul, cum am spus, în aceste povestiri lipseşte, dar cine îndeamnă

---

[1] L. Şăineanu, *Basmele române*, Bucureşti, 1895, p. 787 şi urm.

pe unul să ceară celuilalt ochii? Gândul sau pornirea cea rea, care în popor se socoteşte înţeţită tot de către Ducă-se-pe-pustii.

În cele ce urmează, dau variantele ce lipsesc din studiul d-lui Şăineanu şi care, – nu toate, – prezintă caracteristica despărţirii a doua, pe o parte, iar pe de alta, întinde întreaga pânză a povestirilor înşirate până aci.

Povestirea întâi

Doi fraţi pun rămăşag cu privire la întâietatea dintre dreptate şi strâmbătate. Diavolul travestit în preot, fiind întrebat, spune că nedreptatea e mai bună. Astfel, cel cu dreptatea e orbit. Noaptea, ascuns, ascultă trei isprăvi ale diavolilor, care-şi aveau leacurile lor fiecare: astfel, el şi-a dobândit vederea, a slobozit apa secată dintr-un sat şi a tămăduit de boală pe o fată de-mpărat.

Îmbogăţit, primeşte pe fratele său, căruia îi spune că prin diavol a aflat o comoară. Mergând deci să asculte întru furiş, este prins de necuraţi şi ucis.

„Acu, de la târg se-ntorceau acasă doi fraţi, cu carăle lor pline cu tot felul de târguieli. După cum îi obiceiul, oamenii dintr-un şir de care se strâng în căruţa celui din frunte şi se pun la sfat, iar boii cuminţi se-ndeamnă unii după alţii.

Cei doi fraţi, fiind dară la un loc, începură să vorbească despre păcatele lumii.

– Hei, frate, oftă omul, în lumea asta, cu dreptatea nu faci nimic în ziua de astăzi!

– Cum? Crezi tu că strâmbătatea-i mai bună ca dreptatea? U, te-nşeli amarnic, frăţioare! Dreptatea-i sfântă, că-i de Dumnezeu lăsată!

Şi tot aşa, sfătuind împreună, ajung la rămăşag:

– Dacă-i mai bună dreptatea, – grăi unul, – atunci să-mi scoţi mie ochii, iar dac-a fi mai bună strâmbătatea, să ţi-i scot eu pe-ai tăi!

– Bună învoială, – răspunse celalt frate, – dar cum crezi tu că putem afla noi una ca asta?

– Uite cum: să-ntrebăm pe cel dintâi om ce ne-a ieşi în cale şi după răspunsul lui să ne luăm.

– Bine, fie şi-aşa.

Mai dădură vreo două bice boilor şi se luară de altă vorbă, când, la o răspântie de drum, numai că iată le iese în cale un popă. Popa ista nu era

altcineva decât dracul curat, care, auzind rămăşagul fraţilor, se schimbase, ca doar'-doară va fi întrebat. Fraţii, cum îl văzură, strigară:

– Uita un popă! Să-l întrebăm pe dânsul, că el îi om cu frica lui Dumnezeu şi gura lui adevăr grăieşte.

Şi când dracul se apropie mai tare de dânşii, cei doi fraţi opriră căruţele, îşi scoaseră căciulele din cap şi merseră de-i sărutară mâna. Chipul cel de popă îi blagoslovi cum i-o fi blagoslovit şi intră în vorbă cu dânşii. Şi zise unul din fraţi:

– Părinţele, dacă nu ţi-i cu supărare, să ne spui ceva şi nouă, că de, nu-i tot omul făcut de la Dumnezeu, să ştie de toate. Uite de ce-i vorba: în lumea asta ce-i mai bună: dreptatea ori strâmbătatea?

– Oricum am căuta, fiilor, dar strâmbătatea tot e mai bună. Dovada? Strâmbii stăpânesc ţările!

Aşa le răspunse popa, şi se îndepărtă de dânşii.

Fratele cu strâmbătatea numaidecât sări asupra celuilalt, îi scoase ochii şi, lăsându-l în mijlocul câmpului, luă cele două care şi plecă spre casă.

Soarele scăpătase spre sfinţit şi cum aceasta se-ntâmplase cam pe la începutul lui Mărţişor, se lăsase spre seară răcoare de tot.

Bietul orb, bâjbâind, sărmanul, încoace şi-ncolo, plecă fără nădejde într-o parte. Şi merse el cât merse, până ce dădu de malul unui lac. Pe mal găsi o luntre făcută din scorbura unui trunchi gros de plop.

Una, şi de frig, şi apoi, temându-se şi de fiarele sălbatice, orbul se vârî sub luntre, ca să se adăpostească, cu gândul ca a doua zi să se deştepte, să asculte glasuri de oameni şi să plece cu dânşii încotro l-or duce.

Şi lacul cela era la colţul a trei împărăţii drăceşti, că cică pe atunci Tartorul cel mare împărţise întreg pământul în trei împărăţii mari, dându-le la trei draci mai împeliţaţi. Şi, cum spusei, locul cela fiind la întâlnirea celor trei slujbaşi ai iadului, Tartorul îi chemă acolo la tot miezul de noapte, ca să le ia socoteală de isprăvile lor cele nelegiuite.

Cântase într-un sat de vale cocoşii de două ori şi miezul nopţii se apropia acum. Dracii veniseră pe rând şi-şi găsiseră loc de aşteptare tocmai pe luntrea cea cu gura-n jos, sub care stătea orbul nostru.

Aproape de cântători veni şi stăpânul lor, Tartorul dracilor. Supuşii se sculară în picioare, şi făcându-i până la pământ temenelele lor obişnuite, se aşezară din nou pe luntre ca pentru judecată, cu mâinile pe genunchi şi cu ochii ţintă spre cel bătrân.

– Tu ce-ai făcut, negrule, pe ziua de astăzi? răcni Scaraoschi către unul din draci.

– Eu, să trăiască blăstămăţia voastră, pusei vrajbă în inimă de frate şi unul scoase ochii celuilalt, – răspunde drăcuşorul.

– Şi ce leac i-ai dat pentru asta?

– Leacul nu i l-am spus orbului, dar i l-am lăsat aşa: dacă mâni s-a spăla cu roua dimineţii, îşi va căpăta vederile cum le-a avut, ba încă şi mai desluşite ca înainte.

– Tare bine, – răspunse *Încornoratul*. Dar tu, al doilea, ce ticăloşie ai făptuit?

– Eu, Întunecimea voastră, am secat toate puţurile din cutare sat, iar pe oameni i-am silit să se ducă peste nouă dealuri, să-şi ia apă de acolo, şi până acasă s-o beie, şi tot fără apă să rămâie.

Orbul asculta.

– Tare bine, – îi răspunse *Năbădăiosul*, tremurând de bucurie. Dar tu, cel din capăt, ce ai săvârşit?

– Eu, Uriciunea ta, am îngheboşat fata împăratului. Puţintică treabă, dar pentru asta jeleşte toată împărăţia.

Şi ce leac i-ai dat?

– Leacul cel rar îi aist: dacă şi-a face scăldătoare cu frunze de plop, în noaptea de către Sfântul Gheorghe creştinesc, scapă şi se face din nouă ori mai frumoasă.

Şi orbul prindea-n ureche cuvânt după cuvânt.

– Tare bine, – îi răspunse Încornoratul cel bătrân, – dar întâi să te întreb şi pe tine de leacul fântânilor secate.

Şi dracul de al doilea îi răspunse:

– Dac-or slei fântânile-n noaptea Învierii lui Hristos al lor, atunci vor căpăta izvoarele la loc, cu mai multă şi mai bună apă de cum au avut-o.

– Nici nu se poate mai bine, răspunse Ucigă-l-toaca, dar rogu-vă, fiţi şi mai blăstămaţi, căci numai aşa veţi rămâne întru împărăţia iadului.

În vremea asta s-auzi în sat, de vale, cocoşul de miezul nopţii şi cei patru draci pieriră.

Pentru sărmanul orb, noaptea trecu plină de gânduri si de arătări, iar dimineaţa, când simţi că roua-i rece şi îmbelşugată pe iarbă, ieşi şi el de sub luntre. Întinse palmele pe iarbă şi se şterse la ochi, şi iar le-ntinse şi iar se şterse, şi iar şi iarăşi, până ce-şi dobândi vederile prăpădite. Apoi, dezmeticit din întunericul înfricoşat al nevederii, îşi făcu sfânta cruce şi plecă mulţumind lui Dumnezeu că tot dreptatea-i mai bună.

Pe drum, către satul lui, îi veni un gând.

– Tot mai este până la Paşti, – îşi zise el. Bine ar fi ca să mă duc ca să deschid izvoarele închise de demoni în cutare sat, că mult s-or fi chinuind bieţii oameni!

Se îndreptă dară spre satul acela. Şi merse, şi merse multă vreme, până ce ajunse sâmbătă seara, spre duminica Paştilor.

Acolo se zvoni repede veste c-a picat un vrăjitor mare, care-ar putea să le dezlege apele. Mai marii satului se puseră la sfat şi-mpăcăciune cu dânsul, şi-n noaptea Învierii, cu multe braţe, sleiră puţurile secate. Apele ţâşniră îndată cu mare îmbelşugare, că se minunau oamenii, nu altceva.

A doua zi tot satul se strânse la cislă şi dărui pe slobozitorul de ape cu mulţi bani, iar acesta, când plecă, spuse oamenilor:

– Dacă eu aş fi lucrat împotriva lui Dumnezeu, nu v-aş fi cerut plată, ci v-o cer pentru că înfruntai cuvântul diavolului.

Mergând aşa, după o bucată de drum, îşi zise iar omul dreptăţii:

– Bine ar fi dacă m-aş duce şi la împărat şi i-aş da tămăduire fetii, că tot mai este până la Sfântul Gheorghe.

Gândul şi-l cumpăni el şi se hotărî să se ducă, mai cu seamă când auzi că-mpăratul, tatăl fetii, dăduse nu de multă vreme ştire pretutindeni că dăruieşte cu multul de pe lume pe cel ce i-o face fiica sănătoasă.

Omul nostru ajunse la curte şi, auzind că ştiutul leac nu-l aflase nici unul din cei meşteri şi vrăjitori, merse la împărat şi-i zise:

– Luminate împărate, eu cred c-am să aflu izvorul de sănătatea pentru fecioara măriei tale!

Împăratul primi cu bucurie şi căzu la învoială dreaptă, anume să-i dea un colţ de împărăţie, dacă va izbuti. Asta era cu câteva zile mai înainte de Sfântul Gheorghe.

În noaptea de către ziua cea sfântă, merse omul şi-şi adună frunze de pe plop, le fierse în căldări mari şi apoi, când scăldătoarea se mai răcori, muie şi obloji pe fata împăratului, îi aşeză trupul cu mâna, încet-încet, încet-încet, până ce i-l aduse la loc şi până ce fata se făcu la chip de nouă ori mai frumoasă.

Când împăratul îşi văzu odrasla a doua zi, îmbrăţişa şi el pe omul cel meşter, dându-i şi mult bănet peste cele de învoială.

Şi după asta trecură mulţi ani. Omul prinsese la avere, că era harnic şi cumpănitor şi totdeauna crezător în dreptate, iar vestea despre dânsul se duse peste mări şi ţări.

Auzi dară povestea şi frate-său şi, crezând-necrezând, porni într-o bună dimineaţă spre dânsul, ca să se încredinţeze cu ochii şi cu urechile.

Ajunse la săliştea frăţâne-său, îl văzu, îl îmbrăţişă şi-i zise:

– Frate, frăţioare, rău mi-a părut de fapta mea şi de aceea a trebuit să viu şi să-ţi cer iertare. Pe urmă, am să te rog să-mi spui şi mie ce-ai făcut şi ce-ai dres, ca să te-mbogăţeşti?

– De iertat, te-oi ierta mai târziu, zise frate-său, iar cum m-am îmbogăţit ţi-oi spune acum. În noaptea ceea m-am dus la cutare lac şi, ascunzându-mă sub o luntre, am ascultat sfatul a patru diavoli. Ei aflaseră, se vede, o comoară într-un loc, şi acum chibzuiau felul cum s-o sape. Deodată glasul cocoşului pentru miezul nopţii se auzi, şi munca lor rămase neisprăvită. După ce pieriră, cum putui şi eu, plecai înspre părţile acelea, săpai şi deschisei căpacul lăzii pline cu galbeni. Atunci mi-au venit şi vederile la loc. Cu banii aceia mi-am cumpărat pământ şi vite şi mi-am făcut acareturile pe care le vezi. Asta-i adevărat, iar ce nu se potriveşte cu ce-ai mai auzit şi tu de prin lume, crede-mă, frăţioare, că toate-s minciuni.

Şi fratele bogatului, ce-şi zise, auzind povestea asta?

– Bine ar fi să mă duc şi eu sub luntre şi s-ascult vorba dracilor. Mai ştii? Poate mai lasă vreo comoară nesiprăvită din săpat, şi atunci, îmbogăţeşte-te băiete, dacă n-ai altceva de făcut!

Lui frate-său nu-i mai spuse, ci pieri aşa din ochi.

Plecă într-adevăr spre lac şi, cum ajunse, intră sub luntre. Sfinţi soarele, veni noaptea şi pe la miezul nopţii, se strânseră dracii, unul câte unul, până când la urmă, pică şi Dimonul cel bătrân. În mână avea un bici de foc şi-i tremura trupul, şi ochii îi erau holbaţi, şi părul îi era zburlit. Avea pesemne ceva de descărcat pe cei mărunţei.

– Cum se face, slugă blăstămată, că spusele tale de acum şapte ani nu se adeveresc? Tu ai orbit un om, după câte mi-ai spus, şi astăzi eu îl văd cu ochi.

Şi, fără să mai aştepte răspunsul slugii celei prea plecate, începu să-l croiască pe drac cu biciul cel de foc, că urla drăcuşorul de se cutremura pământul. Şi dă-i, şi-i dădu bătrânul, până ce, la urmă, temându-se să nu-l omoare, îl mai lasă oleacă. Se uită la dânsul şi văzu că are numai o sleamă de viaţă rămasă.

Luă apoi la refec pe-al doilea.

– Şi tu, suflete împieliţat, mi-ai spus c-ai secat toate puţurile din satul cutare, şi eu văzui cum oamenii beau apă pe-un cap şi strigau: „măi, da' bună apă avem!“ Asta-i treabă de diavol? Aşa ştii tu să alegi leacurile? Hai?

Şi-nşfacă-l, nene, şi pe-aista, şi dă-i şi lui, croieşte-l peste ochi, peste cap, peste picioare, peste răbdătoarea spinare, că i se făcuse trupul roşu ca racul, din negru ca tăciunele cum era.

Cel de sub luntre ascultase el de la început, dar acu îl apucaseră nişte tremurături grozave, şi inima mai că-i amorţise de bucuria comorilor!

Veni şi rândul celui de-al treilea:

– Tu mi-ai vestit că o împărăţie întreagă jeleşte pacostea ce i-ai făcut-o împăratului, schimonosindu-i fata, – şi când colo, dimpotrivă! Toţi beau şi se veselesc, iar fata, frumoasă ca o zână, veşnic râde şi cântă. De năcazul împăratului chefuiesc curtenii? De amarul lui bea şi opincă şi vlădică? Astea-s treburi de slugă credincioasă mie? Las-că te-nvăţ eu minte şi pe tine!

Şi arde-l şi pe aista, şi trânteşte-l, şi buşeşte-l, nevoie mare. Şi-l blagoslovi Sarsailă într-atâta, că-l crezu gata-gata că-şi dă sufletul!

Apoi, din nou, le mai făcu alte mustrări aspre, vestindu-i că de data asta îi iartă şi nu-i dă afară din iad, numai c-o chezăşie: să nu se mai întâmple isprăvi de felul istora.

Frăţiorul de sub luntre de-abia mai răsufla!

Tartorul plecă, iar dracii, zvântaţi în bătaie, rămaseră pe luntre. Se puseră la vorbă despre păţania lor, şi tot oftau şi se văicăreau, că, vedeţi, una ca asta nu li se mai întâmplase niciodată.

– Eu, nu cred, – luă vorba cel mai bătrâior, – că leacurile noastre au fost spuse celor pătimaşi de unul din noi!

– Eu socot una ca asta, răspunse altul: de bună-seamă că părintele noastru, ca să ne dea pildă de străşnicia puterilor sale ne-a făcut-o, ca să ne temem încă mai mult pe viitor!

– Asta n-o cred eu, – răspunse cel de-al treilea, – ci mai degrabă se poate că spusele noastre au fost auzite de cineva. Ştiţi că eu atunci am dat târcoale de jur-împrejur şi pe nimeni n-am aflat. Cred că, de fost, a fost şi, de a fost cineva, apoi n-a putut asculta decât de sub luntre.

– Mai ştii? Se poate şi se prea poate una ca asta; şi chiar acum, cine ştie dacă nu s-o fi aflând cineva sub luntre, că ştiţi vorba românului: „omului nu i-i de dată, ci i-i de nadă“.

Şi, cum sfârşiră, ridicară dracii luntrea şi rămaseră cu ochii ca de broască bătrână, când dăduseră peste cel ce aştepta dedesubt bogăţia comorilor. Şi judecata n-au mai făcut-o.

– A, tu ne-ai fost, ştafetarule? Lasă că te învăţăm noi minte!

Şi l-au luat tustrei şi i-au tras o sfântă de bătaie, soră cu moartea; s-au aşezat apoi să se mai odihnească pe luntre şi l-au luat din nou şi l-au trudit şi l-au bosolit, până când fratele cel apărător al nedreptăţii şi-a dat duhul.

Pe urmă, l-au luat şi l-au azvârlit în lac, să-l mănânce broaştele şi dintr-însul nimic să nu s-aleagă!

Povestea asta cu adevărat s-a întâmplat, şi acuma vă întreb pe dumneavoastră să-mi spuneţi: ce-i mai bună în lumea, asta: dreptatea ori strâmbătatea?[1]"

Povestirea a doua

Doi lucrători se ciorovăiesc pentru dreptate şi strâmbătate. Cel cu strâmbătatea, după vorba diavolului, ca mai înainte, ia hainele celui cu dreptatea. Acesta, gol, se ascunde sub un pod şi acolo aude sfatul diavolilor. Se îmbogăţeşte, după ce fereşte pe doi fraţi ca să se ucidă de la o comoară, şi pe un preot de la un păcat. Cel cu strâmbătatea merge şi el la pod, dar acolo îl prind dracii şi-l ucid.

„Erau odată doi săpători care, unde se duceau, lucrau împreună: azi la cutare boier, mâine la cutare, poimâine la altul. Şi unul din tovarăşi era om aşezat, cumpătat şi lega paraua cu nouă noduri, că-i mergeau treburile strună, iar celalt era cheltuitor şi beţiv, de nu lega două-n tei.

Şi azi lucrează, mâine lucrează, dacă vede beţivul că nu mai *nojeşte*, în loc să se lase de obiceiul dracului, el ştie ce i se năzare:

– Mă vere, – zise celuilalt, – cu tine nu-i lucru curat.

– De ce, frate?

– Apoi nu vezi? Muncesc şi eu cât tine şi, când colo... tu ai de toate, iar eu „cânt cu sărăcuţ de maica mea!" Tu, pesemne, umbli cu strâmbătatea; d-aia ai bani, pe când eu, care umblu cu dreptatea, n-am, vorba proverbului că „dreptul umblă cu capul spart".

Vezi dumneata, moşicule, i se părea că e drept el şi că d-aia n-are bani. Cică aşa li se pare la toţi beţivii.

Omul păstrător şi bun, ce să zică?

---

[1] Culegere din jud. Ilfov.

– Mă vere, ia nu mai cheltui şi tu, iar nu te mai îmbăta câteodată şi apoi să vezi: n-o să ai şi tu? Cât despre mine, mi-e martor unul Dumnezeu, că mă silesc pe cât pot să umblu numai în dreptate. Degeaba ţi se năzare ţie!

– Ei aş! – zise cheltuitorul, – tu umbli cu strâmbătatea, mă, şi bine faci! Azi e mai bună strâmbătatea decât dreptatea.

– Ba-i mai bună dreptatea.

Tot ciondănindu-se ei, merg de se tocmesc să lucreze la un logofăt o zi, două, trei, o lună încheiată. În fiecare seară, stăpânul le plătea deopotrivă; da când plecau şi-şi făceau socoteala, ăl cu strâmbătatea n-avea nici o para chioară. Le cântase.

– Mă, mă, mă! Nu spun eu? Tot mai bună strâmbătatea! se gândea ticălosul cheltuitor...

– Taci, măi vere, odată, că-i mai bună dreptatea.

– Ce tot dreptate, dreptate, măi creştine? Hai, – da minune, – să întrebăm şi pe altul mai priceput. Şi dacă te-oi rămânea, ce să-ţi fac?

– Ia, o să-ţi dau hainele după mine şi banii ce i-am luat luna asta. Îţi place?

– Îmi place.

Plecă ei spre răsărit, şi omul bun tot cu gândul curat: se tot socotea într-una:

– Cine-i ăla, priceputul, să găsească mai bună strâmbătatea?

La mijloc de cale, uite că le iese înainte diavolul în chip de călugăr.

– Părinte, sărutăm dreapta. Nu-i vrea sfinţia ta să ne dai răspuns la o întrebare? Că... ne tot socotim noi: dacă nu-i şti sfinţia ta, care eşti capul legii, cine să ştie altul?

– Bucuros, tată!

– Dacă-i aşa, spune-ne: care-i mai bună: dreptatea ori strâmbătatea?

– E mai bună strâmbătatea, tată! – zise Ucigă-l-toaca. Cine umblă cu ea, e om; cine nu, nu!

Rămâne încremenit cel cu dreptatea, iar cheltuitorul sare în sus de bucurie.

– Vezi, mă? – zice el, – ce-mi tot îndrugi tu cai verzi pe păreţi? Adu hainele şi banii.

I le dă, că aşa fusese prinsoarea.

Pe urmă cheltuitorul s-a dus cu banii în cârciumă şi... las, pe el! A ştiut să le facă de petrecanie...

Celalat, rămas gol şi fără bani, se tot gândea:

Dacă nu-i noroc şi parte,
Cu Dumnezeu nu m-oi bate!

Şi a plecat aşa, în dorul lelii, până s-a dus de s-a culcat la streaja unui pod de peste o apă mare. I-era ruşine să se ducă în sat şi se făcuse ghem acolo, să mâie porcii la jir până la ziuă.

Dar poate omul să închidă ochii? Pe la miezul nopţii îl scoală un haraiman de oameni, care mai de care mai încornoraţi şi mai schimonosiţi; iar în frunte-le unul mai haidoş. Era adunată acolo toată liota diavolilor cu Tartorul lor. Pasămi-te acolo îi strângea el să le împartă porunci.

Se face tăcere, şi pe urmă Tartorul începe:

– Tu, – zice unui drac, – să te duci mâine dimineaţă în satul cutare; ştii, colea, su-coastă, şed doi fraţi. Le-a lăsat tat-său nişte bani în pământ şi ei, neştiind că sunt îngropaţi, se ceartă de atâta vreme: „sunt la tine“, – zice unul; „ba la tine, măi creştine; dă-mi şi mie!“ – zice celălalt. Şi banii, săracii, sunt în pământ la stâlpul din dreapta porţii celei mici. Tu să te duci la poarta bisericii şi, când or ieşi de la închinăciune, să-i întârâţi şi să-i faci să se omoare[1], că ne-or rămânea nouă şi banii, şi sufletele lor. Ai auzit?

– Am auzit, Întunecimea voastră!

– Tu, – zice Sarsailă altul necurat, – să ai grijă, când o ieşi preotul din altar, să-l duci în cârciumă să se îmbete, să se tăvălească ca porcul, şi pe urmă să-l duci acasă, să-i iei minţile, să păcătuiască cu fie-sa. Ne trebuie şi sufletele lor. Auzitu-m-ai?

– Auzit!

– Tu, şi tu, şi tu, – zice deodată la mai mulţi încornoraţi, – duceţi-vă în satul vecin cu al ăstora şi faceţi meşteşug de duceţi lumea în cârciumă în timpul slujbei bisericeşti. Să fie mai plină casa mea decât casa lui Dumnezeu.

Mai porunceşte Tartorul ce mai porunceşte şi la ceilalţi şi, când cântă cocoşul de trei ori, piere cu toţi ai lui, – ducă-se pe pustii!

Omul cu dreptatea auzea vorba lor, dar le dedese toate pe una: frica că l-or prăpădi duhurile necurate.

Odată scăpat, tot cu gândul la fapte bune:

– Ia să mă duc eu să scap de la pierzare sufletele rânduite lui Sarsailă, – şi plecă.

---

[1] Vezi mai sus, pp. 39-40.

În satul cu cei doi fraţi certaţi pentru banii părinţilor se duce la biserică. Când să iasă, vede doi inşi încăierându-se:

– Banii de la tata, că te omor!

– Ba dă-mi-i tu, că sunt la tine, hoţule!

Şi scot cuţitele. Erau gata-gata să şi le-nfigă în piept, când, odată se repede între ei creştinul cu dreptatea.

– Ce umblaţi, oameni buni? Nu vedeţi că e dracul între voi? Opriţi-vă mai bine şi faceţi-vă cruce, că vă spun eu unde vă sunt banii.

Le prinde mâinele şi se mai potolesc, iar când îşi fac cruce, se îmblânzesc de tot.

Fugise spurcatul, vezi dumneata...

Îi *dessumeneşte* cel cu dreptatea, îi duce la locul cu norocul şi găsesc sumedenie de bani... Doamne, Doamne, unde-mi dă moşul Dumnezeu şi mie? Au dat şi omului cu dreptatea şi s-au împăcat.

Se duce şi la preot. Îl găseşte beat turtă şi pe cale de a făptui păcatul.

L-a pus să-şi facă cruce şi preotul, venit în simţiri, îi mulţumeşte cu lacrămi în ochi. Ba-i mai dă şi bani, să nu spuie la alţii.

Pe urmă cel cu dreptatea mai împiedică, după puterea sa, şi pe ceilalţi rânduiţi de jupân Sarsailă întunericului... şi pe seară se duce mulţumit acasă la el. Îşi cumpărase alte haine şi-şi poruncise şi nişte case mai de Doamne ajută.

Acu aude cel cu strâmbătatea, săracul, de belşugul ce dăduse peste tovarăşu-i de muncă şi se duse la el.

– Ce făcuşi, mă frate, de te îmbogăţişi? Parcă hainele şi banii mi-i dedeseşi mie, de când cu prinsoarea. Aşa-i că tot strâmbătatea e mai bună?

– Ba e dreptatea, vere.

Şi-i spune tot: „uite şi uite şi uite“, de-a fir a păr cum se îmbogăţise.

– Ştii ce? – zise el cu strâmbătatea. Mă duc şi eu la pod.

– Du-te, dec.

Şi plecă cheltuitorul, tot gândindu-se: „Poate or spune cornoraţii că mai sunt bani în vreun loc. Să mă duc să-i scot eu şi să mi-i beau şi să petrec. Ce să mai caut să scap de la moarte pe stăpânii lor? E mai bună strâmbătatea“.

Se duce la locul cu pricina şi se ascunde; iar colea, în crucea nopţii, iată vine Tartorul cu ai lui.

– Ce-ai făcut, mă? – întreabă Sarsailă pe cornoratul trimis la cei doi fraţi.

– Nimic, Întunecimea ta! A fost un om su' pod şi s-a dus de a spus poruncile Întunecimii tale oamenilor cu pricina: le-a arătat banii şi s-au împăcat.

Rămâne Uciga-l-toaca pe gânduri.

– Dar tu? întreabă pe cel cu popa.

– Tot aşa am păţit.

– Aşa am păţit toţi, strigă dracii răcnind, de se cutremura pământul.

– Aşa? – zbieră Tartorul. Ia căutaţi, băieţi, c-o fi p-aci, să-i arătăm noi lui.

Cotelesc încoa, cotolesc încolo, până găsesc p-ăl cu strâmbătatea, tremurând vargă.

Îl fac ciopăţi-ciopăţi şi-l aruncă în apă, socotind că el le-a stricat rostul.

Şi... aşa! Nici praful nu s-a ales de beţivul care credea în strâmbătate"[1].

Povestirea a treia

Doi lucrători. Unul, necinstit, iubitor de strâmbătate, ia tot câştigul tovarăşului său iubitor de dreptate, după judecata altora, şi-l lasă la un pod fără nici un ban. Acolo ascultă sfatul diavolilor, fereşte pe doi fraţi de-a se ucide şi pe un preot de-a face un mare păcat, lucru care îi aduce înstărirea. Auzind tovarăşul său, plecă la pod, unde dracii îl prind.

„Au fost doi oameni săraci, săraci. Neavând ce să mai mănânce şi ei, de săraci ce erau, ce se gândiră?

– Aid', mă, frate-meu, şi noi în lume, unde om găsi, să lucrăm, – zice unul.

– Aid', răspunse celălalt.

Şi plecară pe drum la oraş, să găsească de lucru. Când au ajuns la oraş, locurile se prinseseră[2] şi ei au rămas tot fără lucru. Ce să facă ei? Şezură lângă un gard. Îi văzu un boier, care veni la ei şi-i întrebă:

– Ce sunteţi dumneavoastră?

– Noi suntem lucrători şi nu găsim de lucru, – răspunseră ei.

– Nu mergeţi la mine până deseară, să spălaţi la bani, că vă plătesc câte o sută de lei pe zi? – zise boierul.

– Mergem, – răspunseră ei într-un glas.

---

[1] „Ion Creangă", I, pp. 75-76. Cf. C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românului*, Bucureşti, 1913p. 50.

[2] În text: *se completase*.

Se duseră şi spălară la bani până seara. Unul din ei, pe când a spălat la bani, a mai pitulat încă o sută de lei. Boierul le spuse:

– Băieţi, duceţi-vă şi dormiţi unde puteţi şi mâine să veniţi iar.

Ducându-se la gazdă, unul din ei a zis:

– Bogdaproste, frate-meu, că astăzi căpătai o sută de lei!

Iar celălalt a zis:

– Da' bine, mă frate-meu, nu mai pitulaşi tu nici o sută de lei?

Cela a zis:

– Nu mai pitulai, frate-meu!

– Ba eu măi pitulai o sută de lei, – zise el.

Se duseră dimineaţa iar i se apucară iar de lucru, şi lucrară până seara. Seara le-a plătit boierul încă câte o sută de eli. Ăl nărăvaş a mai pitulat iar o sută de lei. Boierul i-a trimis să se ducă să doarmă unde a mai dormit şi să vină a doua zi.

Seara iar se întrebară. Zise unul din ei, – tot cel de mai înainte:

– Mă, frate-meu, acuşi mai pitulaşi vreo sută de lei?

El a zis:

– Nu mai pitulai, frate-meu, nici o sută.

Iar celalt a zis:

– Ba eu iar am pitulat încă o sută de lei!

Dimineaţa iar s-au dus şi au lucrat până seara.

Făcând ei trei zile, boierul le-a plătit seara din urmă încă câte o sută de lei şi le-a spus:

– Să vă duceţi, băieţi, că nu mai am de lucru!

Ăl care a ţinut dreptatea a făcut trei sute de lei, iar cel cu strâmbătatea a făcut şase sute de lei. Ăl cu dreptate a zis:

– *Bodă-prostri*, frate-meu, că dobândii trei sute de lei, să-mi ţin şi eu copiii!

Iar celălalt a zis:

– Bine, mă frate-meu, şi n-ai mai pitulat nici o sută de lei?

– N-am mai pitulat, frate meu, – zise el.

Dar ăl cu strâmbătatea a zis:

– Mă frate-meu, eu îţi iau ţie o sută de lei!

– Că nu ţi-i dau eu, zise celălalt.

– Ba ţi-i iau!

– Ba nu ţi-i dau!

– Măi, frate-meu, dacă zici tu ca să-mi iei o sută de lei, aid' la primărie, să ne judecăm!

Plecând ei să se judece, se-ntâlniră cu primarul pe drum. El zise:

– Măi, buna ziua, măi oameni! De ce vă certaţi?

– Uite ce este, – zise ăl cu dreptatea: am fost şi noi la oraş de am lucrat şi am căpătat câte trei sute de lei şi frate-meu ăsta zice că să-mi ia mie o sută de lei.

Primarul i-a întrebat:

– Ei, bine mă, de câte zile aţi plecat de acasă?

Ei au zis:

– De patru zile!

– Iată, mă, că de când aţi plecat voi de acasă, s-a întors judecata. Îţi ia ăsta suta de lei, – a spus primarul.

El, dacă a auzit, scoate banii şi-i dă ăluia suta de lei şi pleacă.

Mergând pe drum, cel cu dreptatea zice:

– Mă, frate-meu, îmi luaşi o sută de lei; păcat, că ţineam şi eu copiii!

– Taci, mă frate-meu că eu îţi mai iau o sută...

– Ba că nu-ţi mai dau...

– Ba ţi-i iau...

– Dacă este aşa, zise ăl cu dreptatea, aid' să ne judecăm la zapciu.

Mergând ei pe drum, iacă zapciul le ieşi înainte şi întrebă:

– Ce, mă băieţi, ce vă certaţi?

– Ce să ne certăm! *Ete* că am fost şi noi la oraş, şi am lucrat şi am luat câte trei sute de lei, şi frate-meu ăsta mi-a luat o sută de lei, şi acu spune că îmi mai ia o sută.

Zapciul le-a spus:

– Mă băieţi, de când aţi plecat voi de acasă, uite că s-a întors judecata: este mai mare strâmbătatea ca dreptatea; îţi ia ăsta suta de lei.

Omul, văzând că zapciul îi face tot aceeaşi dreptate, scoate punga de la brâu, şi-i mai dă, – şi altă sută de lei, şi zise:

– Mă frate-meu, îmi luaşi banii, mă lăsaşi sărac...

Iar el zise:

– Taci, mă frate-meu, că îţi mai iau şi suta ailaltă.

Iar cel om zise:

– Eu nu-ţi mai dau nici un ban, până nu ne-om duce să ne judece şi popii, că ei sunt capu' legii.

Mergând ei, iacătă că se întâlnesc şi cu popa, care zice:

– Ce, mă băieţi, ce vă certaţi?

– Uite, părinte, am lucrat şi am căpătat câte trei sute de lei şi frate-meu ăsta mi-a luat două sute de lei şi acum spune că să-mi mai ia şi suta de lei ce mi-a mai rămas!

– Apoi, uite ce e, băieţi, – zise popa; de cât aţi plecat de acasă, s-a întors judecata. E mai mare strâmbătatea ca dreptatea, îţi ia ăsta suta de lei.

Omul, săracul, văzând că şi popa îi face aceeaşi dreptate, îi dete şi suta aia de lei. Ăl cu strâmbătatea făcuse nouă sute de lei, şi ăl cu dreptatea rămăsese mai sărac de cum fusese, lipit pământului, fără nici un ban.

Mergând ei pe drum, să se ducă acasă, dau de o apă mare, peste care era un pod, la care se plăcea o para de trecea. Omul cu dreptatea n-avu o para să dea la pod, iar cel cu strâmbătatea plăti la pod. Bietul om cu dreptatea rămase.

Şiind apa ce era mai mică printr-un loc, plecă pe marginea apei, să se ducă să treacă pe acolo. Ducându-se, iată că vine un nor de ploaie. Acolo era o luntre. Ăl om se bagă sub luntre până o trece ploaia. Şezând bietul om sub luntre, se făcu seară şi se pomeni cu o vorbă în luntre. Era Tartorul dracilor: strânsese pe ceilalţi, ca să le dea poruncă. Şi le dete porunci. Mai rămăsese unul şchiop.

– Mă, – Tartorul îi zise, – ei, ţie şchiopule, o să-ţi dau porunci, să mi le faci. Să te duci la cutare sat, la doi fraţi, că a murit tătăl lor[1] şi a rămas un cazan cu bani îngropat sub pragul uşii. Ei nu ştiu, nici unul, nici altul. Să-i faci să se taie până la ziuă. Şi să-ţi mai dau o poruncă: să te duci la popa, să-l faci să omoare pe fie-sa.

Atât popa, cât şi ăi doi fraţi erau din satul omului cu dreptatea. El, auzind, ieşi repede de sub luntre, dete prin apă şi se duse drept acasă la ăi doi fraţi. Ei stau cu cuţitele unul la altul şi ziceau:

– Tu ştii banii!

Iar celălalt:

– Ba tu ştii banii toţi.

El, – omul cu dreptatea, – le zise:

– Staţi, băieţi, mereu, că voi nu ştiţi banii lui ta-tău. Eu îi ştiu banii lui ta-tău, eu îi ştiu banii lui ta-tău: să staţi până când oi veni eu la voi.

Se duse la popă. Popa vrea să taie pe fie-sa. El a zis:

– Stai, părinte! Ce faci? Deschide uşa, că se râde dracul de tine!

---

[1] În text: *tat-său*.

Dracul, văzând că nu poate să facă poruncile ce i s-au dat, plesni în bătătură ca un foale cu cătran. Popa, văzând că era să râdă dracul de el, şi dădu omului cu dreptatea calul ce-l avea mai bun şi-i dete şi traista calului plină de bani. El luă traista calului cu banii şi se duse la ăi doi fraţi şi le spuse:

– Luaţi, băieţi, cazmaua şi săpaţi sub prag!

Scoaseră cazanul cu bani şi-l împărţiră câte trei.

Umplu omul o pereche de desagi de bani şi se duse acasă la copii. Legă calul de cocârla gârliciului şi le dete banii să-şi cumpere şi ei mălai. După ce mâncară, vărsă banii toţi pe masă, să-i numere.

Frate-său, ăla care fusese cu el pe un loc, trimise copiii la el:

– Ia duceţi-vă, mă, de vedeţi; el aseară n-a avut o para să dea la pod şi acum de unde are el calul legat la el acasă?

Când copiii s-au dus la el, l-au găsit cu masa plină de bani. Repede au dat fuga la tat-său acasă şi-au spus:

– Avea, tată, o masă de bani, şi calul spunea că este al lor!

Veni frate-său la el şi zise:

– Bine, frate-meu, aseară n-aveai o para să dai la pod şi acuma de unde ai atâta bănet, că eu nu mai am nici un bau? Spune-mi şi mie: de unde ai căpătat?

– Din marginea podului, de unde m-ai lăsat, – răspunse el. M-am băgat sub o luntre şi de acolo am căpătat banii.

– Mă duc şi mă bag şi eu, – zise ăl cu strâmbătatea.

– Du-te frate-meu, îi zise ăl cu dreptatea.

Se duse şi se băgă acolo. Veni Tartorul şi cu toţi dracii, să le dea porunci. Şchiopul nu veni.

– Ce este pricina de şchiopul n-a venit? zise Tartorul.

Spuseră toţi ăilalţi că şchiopul n-a putut să facă poruncile şi s-a prăpădit.

Ce-i veni unuia în gând?

– Mă, ia luaţi sama, că ne-o fi auzit cineva.

Când răsturnă luntrea, găsiră pe ăl cu strâmbătatea, – nu i-a ajutat Dumnezeu!

Îi deteră şi lui de-acolo dracii, un cal bun,

Cu picioare de alun,
Cu brâu de mămăligă
Şi cu *dălogii* de lapte dulce.
Când zicea: dur! – cădea,

Când zicea dea! – mai rău cădea!
Zi de vară
Până-n seară,

Nu era [chip] să ocolească un blid de papară!
Dacă văzui şi văzui, detei de-a dreptul şi fusei şi eu aici la loc“[1].

Povestirea a patra

Un părtaş al dreptăţii şi altul al nedreptăţii. Judecătorii lumeşti, fiind de partea celui din urmă, cel dintâi, şchiop şi orb, e lăsat la o apă, unde aude peste noapte destăinurile diavolilor. El îşi dobândeşte sănătatea şi lecuieşte pe fata împăratului. Fiind întrebat de protivnic, îi spune acestuia că a găsit bani într-un iaz. Lacomul merge acolo şi scoate dintr-un ulcior Sărăcia, unde o închisese diavolii, după ce o luase de pe capul unui om de-al lor.

„Se zice că în timpul de demult erau într-un sat doi oameni; unuia îi plăcea dreptatea şi altuia nedreptatea. De la un timp, au început a se certa între dânşii. Unul zicea că dreptatea e mai mare, iar celalt zicea că strâmbătatea e mai mare.

Cum să afle ei cine e mai mare? Din pricina neînţelegerii, se duc amândoi să se judece la un judecător:

– Mă rog, domnule judecător, care e mai mare: dreptatea ori strâmbătatea?

Judecătorul zise:

– Îi bună şi dreptatea, cine o poate ţinea, nu-i rea nici strâmbătatea, cui îi merge într-însa.

Aşa?

– Aşa?

Ies amândoi, dar omului care ţinea dreptatea i se şchiopă un picior. Merg ei cât merg şi ajung la alt judecător, şi iar îl întrebară:

– Mă rog, domnule judecător: care e mai mare: dreptatea ori strâmbătatea?

Judecătorul răspunse:

---

[1] Culegere din jud. Dolj de dl. Şt. St. Tuţescu.

– Îi bună şi dreptatea, cine o poate ţinea; nu-i rea nici strâmbătatea, cui îi merge într-însa!

– Aşa?

– Aşa!

Iar pornesc aceştia pe drum şi omului care ţinea dreptatea, i se şchiopă şi celalt picior. Merg ei cât merg şi ajung la al treilea judecător. Întrebară şi pe acela:

– Mă rog, domnule judecător: care e mai mare: dreptatea ori strâmbătatea?

– E bună şi dreptatea, cine o poate ţinea; nu-i rea nici strâmbătatea, cui îi merge într-însa!

– Aşa?

– Aşa!

Ei iară pleacă împreună, însă omului care ţinea dreptatea îi luă Dumnezeu vederile.

Acum se sfătuiau între dânşii ce să facă, ce să dreagă? Dar omul care era şchiop şi fără vederi, adică omul dreptăţii, zice:

– Ştii ceva, cumetre? Când om ajunge la un pod, să mă laşi pe mine acolo şi să spui acasă la femeie şi la copii că am murit şi m-ai îngropat.

– Bine, aşa oi face! Zis şi făcut! Cum ajunge la pod, se auzi hodorogind. Zise omul ce ţinea strâmbătatea:

– Iaca, cumetre, aici e pod!

Iar celalat răspunse:

– Te rog, lasă-mă aici!

Tovarăşul îl ascultă şi îl lăsă acolo. Singur plecă înainte în sat, să spuie de cele petrecute şi să spuie şi femeii, că bărbată-său a murit. Însă omul ce a rămas la pod, adică omul dreptăţii, a stat pe pod până noaptea târziu şi pe urmă s-a dus sub pod. A stat acolo cât a stat, nevăzut de nimeni, – numai ce aude că, pe aproape de cântători, vin acolo trei draci. Nevăzându-l pe dânsul, se pun la sfat. Unul zice:

– Ce ai făcut tu azi?

Iar altul răspunde:

– Eu am luat picioarele şi vederile la un om! Dar tu ce ai făcut?

– Eu am luat împărtăşania din linguriţa popii, când împărtăşea pe fata împăratului, fiind bolnavă tare! Dar tu ce ai făcut?

– Eu am luat sărăcia şi nevoia de la un om al nostru şi am pus-o într-un ulcior şi l-am dat în cutare iaz.

– Şi acum, – zice cel mai mare, – ce au aceşti oameni de făcut?

Zice cel întâi:

– Omul şchiop şi chior, dacă va pune lut de la izvor la picioare, va putea umbla şi, dacă se va spăla cu rouă, în zori de zi, va putea vedea.

Al doilea zice:

– Fata împăratului se va îndrepta numai atunci când s-ar găsi cineva să se ducă în cutare biserică, în cutare loc, în altarul bisericii, unde este o broască, pe care o va tăia şi va lua împărtăşania din ea, şi o va da fetii împăratului, care se va îndrepta numaidecât!

Pe urmă au cântat cocoşii de trei ori şi dracii s-au împrăştiat. Dar omul, care şedea sub pod, le auzi pe toate; se târăşte încet, până ce dă de nişte glod, şi pune la un picior, şi-i trece. Apoi pune şi la celălalt picior, şi îi trece şi acela. Putând umbla, se duce *achipuind* pe jos şi dă de iarbă cu rouă; se spală de trei ori pe ochi şi vede.

Acum el s-a făcut sănătos. Se ia şi se duce la curtea împăratului, să vadă: nu va putea intra la împărat? Ajungând la poartă, spune slugilor că el este lecuitor şi va îndrepta fata împăratului. Însă slugile nu-l primesc, zicând:

– Au fost doctori peste doctori şi nu au putut-o îndrepta; dar unul ca tine!

Aşa că de-abia a treia zi a putut intra la împăratul, când acuma fata era mai mult gata. Spuindu-i împăratului că el o va îndrepta, numai să facă ce va zice el, împăratul, cam îndoielnic, a spus că va face. A poruncit să puie caii la o căruţă, a luat fata în braţe cu alţii, şi a pus-o în căruţă; pe urmă s-a dus cu ea la biserică, o luară iar în braţe şi o duseră în biserică, de unde se duse lecuitorul în altar, luă broasca, o tăie, luă împărtăşania din ea şi o dete fetii împăratului, care se facu bine numaidecât, aşa că se putu duce singură la căruţă şi veni sănătoasă acasă.

Ce mare bucurie era la ei! Se miră [împăratul] cu ce să răsplătească pe omul lecuitor [şi nu află cu ce], aşa că el trăia la curtea împărătească, [întocmai] ca în rai. În una din zile, împăratul îi zise:

– Să iei pe fiica mea în căsătorie!

Însă el nu primi aceasta.

Pe urmă trecu mult timp şi împăratul iar zise; el iar nu vrea. Acum se împlineau trei ani şi împăratul îi zice a treia oară să ia fata, dar el îi spuse adevărat, că este însurat şi are copii. Iar împăratul atunci îl întrebă ce plată trebuie să-i dea, dar el, foarte cuviincios, îi răspunse:

– Ce vei crede, măria ta!

Atunci împăratul porunci să-i aducă o trăsură bună, cu patru cai buni, şi vizitiu, şi îl îmbrăcă bine, îi dete douăsprezece rânduri de haine, blăni

sumpe, în sfârşit, tot ce-i trebui, şi îi dete şi cheile de la cel mai mare han[1]. ce-l avea, ca să fie el stăpânul lui de veci, cu tot ce se găseşte în el. Omul îi mulţumi frumos şi plecă.

Ajunse la han, luă tot în primire, pe urmă se duse acasă la el, să-şi aducă femeia şi copiii. Când ajunse acasă la el, ce să vadă? Femeia lui se logodea cu altul. La vederea lui, au rămas cu gura căscată. Pe urmă a petrecut o zi în satul lui, şi-a luat femeia şi copiii şi s-a dus la hanul lor.

Când au ajuns acolo, femeia a început a striga:

– Ce, m-ai adus aici slugă? Eu nu vreau să slujesc!

Însă el zise:

– Nu, dragă, acesta este al nostru şi al copiilor noştri!

Şi ei s-au pus pe lucru, şi le mergea de minune. În una din zile, vede o tabără de cară că se opresc la poarta lui, ca să bea câte un rachiu. Numai deodată vede că vine prietenul lui, căre îl lăsase la pod, să cumpere rachiu. Ei se recunoscură amândoi şi atunci cel cu hanul îi chemă pe toţi la el, le dădu de mâncat şi de băut trei zile şi pe urmă plecară. În timpul cât a stat acolo, l-a întrebat [prietenul vechi pe hangiu]:

– Cum ai făcut de ai ajuns aşa bogat? – şi-l rugă să-i spuie şi lui, să se îmbogăţească.

Omul cu hanul îi spuse:

– În cutare iaz este un ulcior cu bani; cine va scurge iazul şi va găsi ulciorul, se va îmbogăţi uşor.

Prietenul lui ascultă, se duse şi scurse iazul, luă ulciorul şi nu-l destupă până ce nu ajunse acasă. Când îl destupă, ce să vadă! Iese din ulcior Nevoia, lungă de o jumătate de prăjină, şi se sui pe cuptor. Ai lui au început s-o bată şi s-o alunge, iar ea s-a vârât în cuptor, aşa că nu au mai putut-o scoate. Şi în jumătate de an rămase – omul nedreptăţii – ca degetul.

Şi aşa s-au petrecut lucrurile.

Iar eu m-am pus o şea
Şi am spus povestea aşa[2].

---

[1] Pretutindeni în text, *hotel*.

[2] Culegere din partea de miază-noapte a Moldovei, de dl. I. Postulache.

*

În povestirile ce urmează, ideea principală se şterge şi nu rămâne decât desfăşurarea amănuntelor caracteristice, care plac mai mult, cum sunt, de pildă, ascultarea diavolilor de către orb şi pedeapsa ce-o găseşte nemilostivul.

Povestirea a cincea

Un leneş şi un harnic se rămăşesc, pierzând cel din urmă. Orbit, ascultă sfatul diavolului, se îmbogăţeşte, după ce şi-a dobândit vederea, a dat apa oprită de diavoli într-un sat şi a tămăduit pe fata împăratului.

Pe vremile *prăci* de demult, erau doi fraţi rămaşi orfani şi săraci; unul dintr-înşii era muncitor, iar celalt peste măsură de leneş, ca să poată *înciripa* ceva. Cu privire la starea lor, se iau la sfadă: harnicul stăruia pentru hărnicie, iar leneşul zicea că lenea e mai bună. De la aceasta ajung la rămăşag: să meargă la oraş şi să întrebe pe vreun şcolit, şi cel ce va pierde rămăşagul, să se lase să i se scoată ochii. Plecă.

„Iată însă că nu mult după ce s-au pornit ei de-acasă, le iese înainte un domnişor îmbrăcat într-un spenţer mohorât, cu gulerul cămeşii crohmălit, în cap cu o pălărie ca o *oboroacă*, şi pe nas cu nişte ochelari ca domnii cei mari, în spate cu nişte cărţi legate cu *spăcmă* şi aninate de vârful unui *parazol*, în picioare cu papuci glăntuiţi, de te-ai fi putut vedea printr-înşii ca printr-o oglindă, iar în gură cu o ţigară din *pacică* de cea scumpă, din care scotea nişte fumuri ca nişte nouri. Însă acela nu era domnişor, ci era dracul în chip de domnişor învăţat, mânea-o-ar acolo unde a înserat, şi nu ş-ar mai pomeni pe la noi“.

Pe acest *parpaleţ* dară îl întrebară, şi diavolul dădu dreptate leneşului: „trebuie numaidecât să-i scoţi frăţine-tău *boldiţii* din cap“.

Peste puţin, dracul, cu înfăţişarea unui om mai bătrân, dădu la întrebare nouă acelaşi răspuns, astfel că fratele leneş, spre bucuria diavolului, scoase ochii celui harnic; apoi îl duse într-o pădure, unde-l lăsă.

Omul se vârî sub o covată. Pe la miezul nopţii, când apar duhurile necurate şi toate *năzărăniile* pocnind şi *bojbăind*, îşi dete seama că deasupra lui ţin diavolii adunare, spre a-şi da socoteală despre cele săvârşite peste zi.

La întrebarea lui Scaraoschi, un diavol arată că a „îndemnat pe un leneş să scoată ochii frăţine-său“, la care Scaraoschi îi dădu leac: să se ungă la ochi cu roua de pe covată, în răsăritul soarelui.

Alt Sfântăniţă spune că a secat toate izvoarele din „Ţara de Jos“, – iar ca leac, Scaraoschi dădu: să se picure în fântâna împărătească trei lacrimi stoarse de bucurie.

Alt Sărsăilă a îmbolnăvit pe fata împăratului; ca leac i se dă să mănânce nouă bucăţele din cele trei pere ce se află tocmai în vârful părului din mijlocul grădinii.

După cele auzite, orbul îşi căpătă vederea şi apoi plecă *arţun*[1] în Ţara de Jos, ajunse la fântâna împărătească şi picură peste *disdele* trei lăcrămi din ochii lui, adunate la dobândirea vederilor.

Mulţumit cu un burduf de galbeni de împăratul Ţării de Jos, – bântuită de secetă, – plecă spre Ţara de Sus, la împăratul cu fata bolnavă, pe care o tămădui, dându-i cele nouă bucăţi, – *coscogemete* bucăţi, – de pere!

Feciorul s-a însurat cu fata împăratului.

La o preumblare dă de fratele său cel leneş, care acuma era cerşetor, îl miluieşte şi nu peste mult aude că a murit şi a fost îngropat în *troparne*[2].

Feciorul ajunge împărat[3].

*

Omenia, pe de-o parte, şi barbaria, pe de alta, pe care le aflăm în variantele studiului domnului Şaineanu, apar în următoarea povestire musceleană, în care se arată cum unul îşi scoate ochii, ca să dobândească hrana de la un altul.[4]

---

[1] Drept, ţintă.

[2] Casa morţilor.

[3] Sim. Fl. Marian, *Răsplata*, poveşti din Bucovina, Suceava, 1897, pp. 27-56.

[4] De aici cred că a rămas răspunsul ce-l dă unul celui ce îi cere ceva, în loc de refuz: „Scoate-ţi un ochi!“, adică, înţelegând prin aceasta că-i dă, dacă-şi scoate un ochiu. O dată cu aceasta, cei ce zic astfel îşi zgâiesc ochii, – sau un ochi, – trăgând cu degetul pe pleoapa de jos.

Povestirea a şasea

Doi fraţi. Unul îşi scoate ochii ca să-i dea celalt ceva de mâncare, la o mare lipsă. Orbit, ascultă diavolii şi se îmbogăţeşte. Cel rău la inimă e ucis de diavol.

„A fost odată, ca niciodată, că de n-ar fi fost, nu s-ar povesti.

Au fost odată într-un sat doi fraţi. Ăl mai mare trăia înlesnit, că n-avea copii, dar era un om hain rău la inima lui.

Ăl mic o înnoda greu de tot, sărmanul, că-i dedese Dumnezeu o spuză de copii. Ajunsese aşa de sărac, că de-abia se mai ţineau trenţele pe el.

Cu toate astea, în casa lui nu era aşa întuneciune ca într-a frate-său, că se îndurase Sfântuleţu şi-l dăruise c-o inimă... mai bună ca o jimblă caldă!

Pământ de zestre, ce-i drept, stăpânea mai mult ăl mic; căci tatăl lor, când era gata să-nchidă ochii de veci, cică i-ar fi chemat la pat şi le-ar fi zis:

– Dragii tatii, după moartea mea, să-mpărţiţi pământul între voi, dar nu frăţeşte, adică părţi drepte; ci eu, cu mintea mea cea bătrână, găsesc de cuviinţă ca tu să iei mai puţin ca frate-tău, că tu n-ai copii. El are o *şugă*: masa împresurată numai de guri flămânde.

Aşa făcură fraţii, însă de-atunci, ălui mare i se-nfipte un cui în inimă. Ori de câte ori întâlnea pe frate-său, odată se învineţea la faţă, iar ochii se făceau vii şi focoşi, ca doi cărbuni aprinşi, care scânteiau de ură şi mânie. „De ce el să stăpânească mai mult decât mine?“ Asta era buba lui.

De-aci, goană şi prigoană!

– Dă-l, mă prostule, în judecată, – îl îndemnau gurile rele; că la bine, puţini te îndeamnă, iar la rele... câţi vrei. Să vezi, că o să câştigi; că tu eşti trecut cu pământul părintesc în rolul „preciptorului“, nu el!

Bătură drumurile judecăţii, până le bătogiră ca-n palmă. Rupseră la opinci şi cheltuiră cu avocaţii toată agonisita. De surda: dreptatea nu mai ieşi deasupra ca untul de lemn... cum e vorba aia! Odată veni sorocul să plece iar la o înfăţoşare. Îşi luară merinde în traistă pentru câteva zile şi porniră împreună pe jos, că p-atunci nu erau trenuri cu acu, iar tribunalul era departe, mama focului, poşti întregi! – că nu erau aşa dese ca acum. Şi p-atunci nu ieşise dracul pe pământ! Nu vezi? Au început oamenii să zboare pe sus ca păsările, că jos s-au săturat, trecând ca un vifor turbat în „moftomobilele“ alea!

Şi, – cum spuneam, – la întoarcere, după vreo două zile de drum, ajung într-o padure mare, mare, cu copaci bătrâni.

Se aşează la o umbră deasă şi încep a cotrobăi prin traiste după merinde, căci acum erau rupţi de osteneală şi atât de *hupiţi* de foame, că li se lipiseră maţele de spate. Ăl mare începu să care la gură, ca de frica morţii. El mai avea merinde, că luase mai multe d-acasă.

Ăl mic însă nu mai găsi în traiască decât o cojiţă de turtă, uscată ca o aşchie, cu care, mai rău îşi întărâtă foamea, în loc să şi-o potolească.

Îi scăpărau măselile, iar înaintea ochilor i se făcea întuneric beznă, ca în puterea unei nopţi noroase; aşa îi era de foame!

Fratele hain, când mânca, îşi sugea buzele şi plescăia într-adins din buze, să facă necaz, mărind pofta lui frate-său ăl mic, care făcuse zâmbre uitându-se cu jind la îmbucătura altuia.

– Fă-ţi pomană şi dă-mi şi mie, măi nene, să-mbuc de câteva ori, că de foame ce mi-e mi s-au muiat şi îngreuiat picioarele ca plumbul. Şi teamă mi-e – mi-or împărţi oasele, lupii şi corbii, p-aici prin pustietatea sa.

– Îţi dau, neică, de ce să nu-ţi dau? Dar numai dacă ţi-i scoate un ochi!

– Cum să-mi scot eu ochiul, măi nene? De ce mai sunt eu bun fără ochi?

Ăl mare:

– Nu şi nu! Scoate-ţi ochiul; altfel nu-ţi dau!

Se perpelea fratele ăl mic de foame, săracul, şi se zbătea ca un şarpe, când l-ai izbit cu măciuca-n cap.

Dacă văzu el şi văzu că nu-i chip a se lipi de frate-său, zise:

– Dacă mi-oi scoate ochiul, nu mor. Rămân doar chior; da slut, aşa, barem trăiesc! N-am ce face, trebuie să potolesc pustia asta de gură!

Îşi scoase ochiul şi numai după aceea primi d-ale gurii.

Ce să-i mai întihnească însă lui mâncarea? Că curgea sângele şiroaie, de-i roşea şi dumicatul, când îl băga-n gură.

Îşi luară traistele şi plecară.

Până seara obărcăiră pe potecuţile pădurii şi din ea nu mai ieşiră. Bine, că şi pădurea era mare, dar alta era pricina; chiorul, oblojit la ochi, se ţinea după frate-său, care în loc de a ieşi la lumină, cotigia tot razna p-alte cărări. Îi apucă noaptea tot în pădure.

Când înmurgea, şezură jos să cineze, că de mult umblet flămânziseră iarăşi. Fratele ăl câinos la inimă s-apucă de mâncat, şi mai cu poftă ca la prânz.

– Mai împrumută-mi, măi nene, şi mie ceva merinde, – zise ăl mic, – că ţi le dau acasă îndoit.

– Poţi să mi le dai însutit. Dacă ţi-e foame şi vrei să mânânci, scoate-ţi şi ochiul ălalt, şi-ţi dau să bagi în tine până ăi crăpa.

– Bine, măi nene, chior mă văzuşi; acu vrei să mă vezi şi orb, căpătând la drumul ăl mare? Nu ţi-e milă, dacă nu de mine, măcar de *crila* aia de copii, care-mi rămân muritori de foame!? Un câine n-ar face fapta asta!

Şi se rugă, şi se văicără, de-i plângeau de milă până şi arborii pădurii.

Degeaba; inima lui frate-său rămase tot *slei* de piatră!

În cele din urmă, când foamea începu să rânjească fioros colţii la el, îşi zise:

– Rău o fi orb! Dar tot nu e ca mort!

Iar eu zic aşa: N-o fi nimic mai îngrozitor pe lumea asta decât să te vezi la pieişte, a muri de foame!

– Bine nene, zise chiorul, fie şi cum zici tu! Dar gândeşte-te, că Dumnezeu vede şi o răsplăti vrodată pe fiecare după inima lui.

– Ehe, pân' la Dumnezeu... te omoară sfinţii.

– Atunci dar, scoate-mi tu ochiu-ăstălalt, că eu nu mai am curaj!

Nu isprăvise bine vorba, când câinele de frate-său se scotoci degrabă în chimir şi cu briceagul scoase ochiul fratelui său, cum ai scoate dumneata sâmburile dintr-o ghioacă de nucă.

Chiu! Vai! Ce era să mai facă? Rămase orb-buştean!

Când să plece, orbul se rugă cu cerul şi cu pământul să-l ducă şi pe el de mână până acasă.

– Ba aia e vorbă, neică! Nu m-oi fi băgat la tine argat cu simbrie!

– Du-mă, dacă nu, până la cutare fântână, şi lasă-mă acolo, că vine lume să ia apă, şi s-o îndura vrunul să mă ducă până la căsuţa mea.

– Bine, atâta lucru ţi-oi face.

Îl luă de mână şi-l duse la fântână. Acolea alături era un *bântău*[1]. Pe orb, în loc să-l lase pe mal, lângă fântână, îl duse pe malul bântăului, şi-l lasă, acolea, crezând că orbul o face cumva şi-o scăpa în baltă să se-nece.

Norocul lui cu nişte blagoslovite de broaşte, care începură a ocăcăi de mama focului, puse parcă înadins de cineva – puterea lui Dumnezeu, – să-i dea de veste, precum că acolea e baltă, să se păzească. Altfel, cine ştie? Poate că în nămolul de pe fundul bălţii i-ar fi putrezit oasele.

Se urcă şi el într-un copac, cu gând să mâie acolo peste noapte.

Pe la miezul nopţii, aude orbul un trosnet de bici, de hăui pădurea.

---

[1] Baltă adâncă, nămoloasă pe fund.

Pe urmă auzi fel de fel de scânceli şi *cherţăneli*.

Ce era?

Bântău ăsta era cuibul dracilor, iar cu biciul trosnea Sarsailă, tartorul lor, când îi chema la socoteală, să vadă ce isprăvi au făcut peste zi şi să le dea de lucru pentru ziua următoare.

– Eu am făcut... cutare lucru.

– Eu am făcut... cutare lucru.

– Eu am fost la împăratul de am vegheat ca nu cumva să se vindece fie-sa de *jăinele* alea, pe care le are de nouă ani!

– Eu am stat de capul ălor doi fraţi care sunt în judecată, că nu cumva să se împace. Ceva mai mult: aşa de rău i-am învrăjbit, că fratele ăl mare a scos ochii ălui mic, lăsându-l orb.

– Bravo, băiete! Să trăieşti! Tu ai facut treabă pe ziua de azi.

Apoi, urmându-şi vorba, adaose cam în sine, însă nu tocmai încet, aşa că auzi şi orbul de sus, din copac.

– Ce lesne s-ar lecui orbul, dacă s-ar spăla pe ochi cu apă d-asta. Măcar şi fata împăratului: ar fi destul să ude bubele tot cu apă de asta, şi îndată i-ar pieri!

– Eu am fost în cutare loc, de am făcut... aşa şi pe dincolo...

Şi aşa fiecare drac spuse năzbâtiile ce făcuse în ziua aia. Mă rog: draci goi! şi ştiţi dumneavoastră: „Dracul nu face cruci şi biserici, ci întinde numai curse şi piedici!“ Pe urmă se potoliră şi încornoraţii, căci plecară fiecare pe la culcuşurile lor.

Orbul nostru nu mai putea de bucurie, că-şi aflase leacul. Ce somn era să se mai lipească de el!

Hei, tocmai târziu, când începu să simtă dogoare-n spate, înţelese şi el că acea dogoare nu poate veni decât de la soare, şi că prin urmare, trebuie să fie ziuă.

Se dete jos, şi... pâş! pâş! dibui binişor până ajunse în marginea bântăului. Se aplecă, luă apă-n pumni, şi când dete cu ea pe ochi... ce să vedeţi dumneavoastră!

Minunea minunelor: odată îi veniră vederile la loc.

Veni la fântână, îngenunche la pământ şi făcu câteva mătănii, în semn de mulţumire lui Dumnezeu, că-i ajutase să-şi capete vederile. Pe urmă bău un căuş de apă din fântână.

Când era gata să plece, zări o tigvă pe mal, uitată de cineva. „Mă miram în ce să iau eu apă!“ O umplu cu apă din balta dracilor şi porni drept spre curţile împărăteşti. Când ajunse la poarta palatului, începu a striga:

Eu sunt doftor iscusit,
Orice boală-am lecuit!

L-aude împăratul.

– Ia fă-te-ncoa, doftore, să-ţi văd şi eu iscusinţa! Uite, am şi eu o fată bolnavă. De nouă ani, ea din pat nu s-a mai sculat. Şi toate pricina sunt nişte afurisite de bube. Când ai crede c-o să se vindece, aci pe loc încăţălează şi se face *racilă* şi mai mare. Ce zici? Te bagi s-o lecui?

– Mă bag, luminate împărate; de ce să nu mă bag! Las-o pe mâna mea, şi cu rămăşag: dacă te-oi şăgui, să-mi tai capul.

Pe urmă, împăratul îşi văzu de treburile lui.

Doftorul spălă bubele fetii cu apă din tigvă şi, cât ai scăpăra din amânar... fata fu în picioare şi începu să cânte şi să joace prin casă şi prin curte.

Pe urmă doftorul merse la împărat.

– E, doftore, făcuşi ceva?

– Făcui, luminate împărate! ia vin de te uită pe fereastră, şi spune-mi ce vezi prin curte?

Când căscă împăratul ochii, aproape să-nnebunească de bucurie. Fata era prin curte, alerga ca o căprioară. Şi era albă şi fragedă, ca un crin înflorit... şi mare de... de măritat, – ce mai încoace şi-ncolo!

– Norocul tău, doftore, că iată ce rânduială am pus eu la cale fetii mele: cine o lecui-o, s-o ia de soţie şi jumătate din împărăţie. Şi eu sunt un om aşa: mi-a ieşit o vorbă din gură, nu mi-o calc... de s-ar scufunda pământul sub picioarele mele şi m-ar înghiţi. Ia-ţi dar fata, că a ta e. Şi pe urmă hai să-ţi măsor şi dreptul de moşie.

– Hei, mărite împărate... „mă lovişi în putina cu ouă“...! Nu ştiu; vrei să glumeşti or să râzi de mine? Însurătoare îmi trebuie mie acum? Eu, d-acu-ncolo, vorba-aia: „Mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiu...“! Dar, de... dacă nu ţi-ar fi cu supărare, altceva să facem noi: hai să ne cuscrim! Că eu sunt însurat şi am o mândreţe de flăcău... să-l bei într-un pahar de apă!

– Ei vezi, aşa e şi mai nimerit! Uite ce să faci, cuscre, c-aşa o să ne zicem de-acu-ncolo: eu o să pun opt cai la trăsură. Să-ţi dau şi un surugiu vrednic, cu biciul ca un şarpe de foc, să te ducă până acasă în grabă. Să iei pe gineri-meu şi pe cuscra, şi pe urmă să veniţi încoa, să facem o nuntă... să se ducă pomina! Şi, ca să nu pleci de la noi cu mâinile goale, o să-ţi pornesc chiar acum cirezi de vite, turme de oi, herghelii de cai şi o dăsagă plină de galbeni!

Când intră în sat, răsturnat în rădvan şi începu surugiul să pocnească din bici, credeai că-i neaoş domn, iar nu un biet om, – ăl pe care-l orbise frate-său în pădure.

Când opreşte la poartă, tot satul se strânsese ciopor, parc-ar fi văzut cine ştie ce comèdie, şi toţi se minunau de procopseala care-l pălise.

Pe frate-său ăl mare îl mai muşcă un şarpe de inimă, îl luă de mână, îl duse în casa lui (îl găsise dragostea de frate-său), apoi începu a-i *şutuli* şi a-l descoase de unde i-a venit vederi, dar mai ales de unde chilipirul ăsta pe capul lui?

– Hei, măi nene? Multe am păţit eu de la tine! Altul, în locul meu, nu s-ar mai uita la tine, ca la un câne mort! Eu însă sunt aşa de larg la inima mea, că le uit pe, toate şi iert. Ba îţi spui şi de rânduiala norocului meu.

Şi începu să-i spună pe şart, uite aşa... aşa... toată întâmplarea cu dracii din bântău şi cu împăratul.

Fratele ăl mic iertase pe ăl mare cu inima neagră, dar pe semne că Milostivul din cer nu vrea să-l ierte pentru atâtea nelegiuiri câte săvârşise.

Cum înseră, îşi zise:

– Mă duc şi eu să mă procopsesc. Eu am noroc şi mai mare decât frate-meu, şi te pomeneşti că m-oi îmbogăţi mai dihai decât el!

Şi aşa de iute porni spre balta dracilor, că eu socotesc că nu l-ai fi putut ajunge nici c-un telegar d-ăi buni.

Dacă ajunge la bântău, face şi el ca frate-său: se urcă într-un copac.

Pe la miezul nopţii, aude şi el chiote şi vaiete; apoi trosnetul de bici al lui Sarsailă, care-şi cheamă argaţii, să vadă ce isprăvi au făcut pe ziua ce trecuse.

– Eu n-am mai făcut nimic azi, pentru că orbul meu şi-a căpătat vederi, pe urmă a mers de s-a împăcat cu frate-său, ăl cu care era în vrajbă.

– Şi eu tot aşa: am feştelit-o de tot pe ziua de azi: fata împăratului şi-a spălat bubele cu nişte apă adusă d-un doftor şi aci pe loc s-a tămăduit de ele!

Odată turbă de mânie Sarsailă. Încruntă din sprâncene, scrâşni din dinţi şi, când trosni din bici, clocoti valea mai straşnic ca de bubuitura de tun... iar dracii intrară în pământ de frică.

Cine a fost pe-aici de a auzit ce-am zis eu? Căutaţi-l şi acu să mi-l scoateţi din pământ, din iarbă verde! Altfel, la toţi vă fac o scăldătoare de aghiazmă!

Începură dracii a scotoci. Caută-n dreapta, caută-n stânga, până-l ocheşte un drac sus în tufan.

– Uite cine „ne-a făcut toporu!“ Pe el, băieţi!

Alt drac se şi agăţă pe copac ca o pisică şi cât ai clipi în sus la el.

Îl luă în cârcă, şi când îl dete jos, murise pe jumătate.

Pe urmă... unde mi-ţi începură dracii, măi nenişorule, să-l târnuie, să-l întindă ca pe-o opincă scurtă şi să-i cărăbănească toţi la pumni în spate

şi după ceafă! Lasă-i pe draci, că ştiu ei cum să-şi râdă de om! iar când îl slăbiră împeliţaţii, ce crezi că se mai alese de el? Era mort de-a binelea!

Pe urmă îl luă Sarsailă d-un picior şi... *buşlubuc* cu el în bântău, să-l sature de bogăţie!

Fratele ăl blajin la inimă îşi luă mătuşa şi pe ginerică şi porni la cuscru' împăratul.

Când văzu fata aşa mândreţe de flăcău voinic şi frumos, odată se-mbujoră la faţă.

– E, fata tatii, zise împăratul, îţi place băiatul ăsta pe care ţi-l dăm noi de bărbat?

– Ce, tată, zise mireasa, ruşinoasă ca toate miresele, dacă vă place dumneavoastră, îmi place şi mie!

– Dumnezeu să vă binecuvânteze, fiii tatii!

Şi s-aşezară p-o petrecere, măi nene, de a mers vestea peste nouă mări şi nouă ţări. Nouă zile lanţ a ţinut nunta cu cheful ei.

Am fost şi eu la nunta asta: mestecam prin oale şi mai puneam câte-un găvan de sare. Când fu la mâncare, sarmalele sărate potroacă. Îi sare ţăndăra împăratului; luă o sărma şi zvârr... cu ea după mine. Noroc că nu m-a lovit.

A nemerit pe ciobanul curţii, un mocofan de la munte, drept sub bărbie şi i s-a lipit sarmaua de gât.

Şi cică din ăla s-ar fi trăgând şi până-n
ziua de azi guşaţii de la munte!

Şi-ncălecai p-un fund de tobă,
Să nu credeţi că ce v-am spus eu e vorbă,
Vorba v-oi spune-o altădată,
Că asta fu... minciună încoronată"![1]

Povestea a şaptea

Cuprinsul povestirii de până aici.

Trăiau de mult doi fraţi. Unul avea avere mare, celalt era de tot sărac, de n-avea nici ce mânca, nici ce îmbrăca.

Într-o zi a lui Dumnezeu, fratele cel sărac vine la cel bogat şi-i zice:

– Măi frate, eu oi prăşi la tine aci, numai să-mi dai mâncare.

– Bine, – zice cel bogat; te primesc bucuros.

---

[1] *Calendarul revistei „Ion Creangă" pe 1912*, pp. 168-173.

La vremea prânzului, femeia celui bogat le aduce de mâncare. Mănâncă cel bogat, da istui sărac nu-i dă nimic. Bogatul se satură de mâncare şi săracul de foame.

– Măi frate, da cum ne-a fost vorba? – zice cel sărac.

– Ştii ce bre, – zice isalalt? Dă să-ţi scot un ochi, şi-ţi dau să mănânci.

– Hai, scoate, numai dă-mi, că mor de foame!

Şi a mâncat flămândul nostru şi s-a sculat iarăşi la lucru; era sătul acum, dar un ochi în cap nu-l mai avea.

Prăşesc ei până la *achindii*, când se pun iarăşi să-şi mai potolească foamea.

Povestea spune că nici amu cel sărac n-a mâncat, până ce n-a rămas şi fără celalt ochi.

Se gândeşte amu fratele cel bogat, ce să facă cu orbul, cum să scape de el, ca nu cumva să-l ia cineva la roată pentru ochii lui frate-su.

Nu departe era un pod mare peste o gârlă.

– Aha, – zice hainul; i-am găsit leacul!

Şi-l umflă în spate şi-l duce de mi-l toarnă sub cel pod.

– De-amu am scăpat de el, neputinciosul! – zice ist bogat, – că mă făcea de ruşine, calicul!

Da orbul n-a mai zis nimic de durerea ochilor, şi a rămas în întunericul nopţi, sub pustiul podului.

Pe la miez de noapte vin dracii, – că ei cam acolo se adunau la taifas, nopţile.

– Măi, tu ce ai mai auzit, – întreabă Scaraoschi pe un cornorat.

– Eu am auzit, Întunecimea voastră, că este o fată de împărat căreia i s-au stors ochii şi nu vede deloc. A cheltuit împăratul mai toată averea şi nici c-a tămăduit-o; doar leacul nu-l ştie nimeni afară de mine. Da dacă ar lua rouă de pe lanul ista de grâu, înainte de răsăritul soarelui, şi va da pe la ochi, pe loc se tămăduieşte.

Da omul nostru cel orb, tăcea cum tace chiticul în baltă şi viţelul în vacă: una, că-i era frică de necuraţi, şi alta că a înţeles el că spusa cornoratului celuia are să fie cu leac.

Dracii şi-au mai ţinut sfatul, apoi s-a făcut tăcere sub pod, c-a rămas orbul singur.

N-a aţipit de loc în noaptea aceea, păcătosul ista, de bucurie, că avea nădejde în sufletul său cel amărât, de cum a auzit vorba demonului. Cum se făcu ziuă, orbul iese iute de sub pod, se târâie cu greu până la lanul de

grâu şi se spală cu rouă, după vorba drăcuşorului. Ca din senin, ochii i se fac la loc, şi orbul nostru vede întâi ca prin ciur, apoi ca prin sită şi la urmă vede bine, mai bine chiar de cum vedea întâi. Strânge apoi într-un şip câteva *chicuri* de rouă şi, întrebând din om în om, ajunge la împăratul cu fetişcana oarbă.

– Luminate împărate, zice el, eu îs doftor bun. Dacă nu ţi-oi vindeca eu fata, să-mi scoţi ochii!

– Dacă zici tu că mi-o vindeci, – îi răspunde împăratul, – îţi dau aur cât îi încărca pe patru cai!

Şi împăratul a strigat să iasă toţi doftorii afară şi l-a lăsat pe ista singur.

Într-un ceas pe ceasornic[1], ochii fetii s-au facut albaştri ca cerul, căci roua fermecată a zămislit izvoare de lumină. Împăratul nu mai putea de bucurie. Omul nostru şi-a luat aurul galben-roşiatec şi a mers într-o doară până acasă, că nu mai ştia pe ce lume este, de bucurie. De când se trezise el pe lume, nici nu văzuse un bănuţ de aur, şi acum să-l aibă în mână? Ei, cum să nu fie vesel acum, când avea aur cât nu putea duce!

În satul lui omul din poveste s-a făcut gospodar cu vază.

Frate-său îl întrebă odată:

– Bre, de unde ai bani?

– De sub pod, răspunse ista; de sub podul sub care m-ai aruncat ca pe un câne!

– Măi frate! Ştii ce? Scoate-mi şi mie ochii şi du-mă sub pod!

Zis şi făcut.

Pe la miezul nopţii, vin iarăşi dracii. Întrebă iarăşi Scaraoschi:

– Ce-aţi mai auzit, bre?

– Ce să auzim! Fata împăratului s-a vindecat!

– Cum oare, măi? Poate a fost cineva sub pod şi-a auzit ce-am grăit noi. Oare n-o fi şi amu nevoia care ne-a tras pe sfoară? Ia hai să căutăm! – zice iar Scaraoschi.

Şi cum *cociobăesc* ei, dau de nenorocitul şi lacomul om.

– Aha, tu mi-ai fost, blăstămatule! – zic ei într-un gals cu toţii. Tu mi-ai tămăduit pe fata împăratului? Ce mai vrei amu?

Şi l-au sfârtecat dracii în mici bucăţele.

---

[1] Adică *tocmai* un ceas, şi nu *cam* un ceas – oră, – lucru ce se întâmplă când nu se urmăreşte ceasul.

Iacă ce-a păţit fratele cel hain la suflet şi lacom. Iar celuilalt, pentru că era bun la inimă de felul lui, Dumnezeu i-a purtat de grijă[1].

Scoaterea ochilor o aflăm ca un mijloc de a scăpa de fratele norocos şi de a-i lua averea, în

Povestirea a opta

Trei fraţi: doi bogaţi şi al treilea, drept, sărac. Acesta găseşte o comoară, iar după ce spune fraţilor lui este orbit de aceştia. Ascultând sfatul diavolului, ajunge bine. Cei doi fraţi lacomi cad în cursă.

Într-un sat trăiau odată trei fraţi; doi erau oameni cuprinşi, chiaburi, că, pe lângă muncă, mai dădeau şi ei cât puteau pe alături, umblau cu cele hoţii şi cele fărădelegi, câtă vreme cel de al treilea frate era sărac, sărmănelul, c-aşa vrea Dumnezeu cu el. Acesta umblă numai cu dreptatea şi cu adevărul. Îi spuneau ei, ceilalţi, nu-i vorbă:

– Măi, mai dă şi pe alături, că nu-i de chip! Nu vezi? Strâmbii mănâncă ţara!

Dar dreptul, nu:

– Nu, fraţilor; lăsaţi-mă aşa, că m-a vedea el Dumnezeu şi sfânta cruce şi pe mine!

– Da, da! – tot alde frate-său; se vede c-ai uitat că până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii, şi că, cine umblă cu crucea, ca crucea se usucă!

Aşa a fi, n-a fi, nu-i treaba mea; eu să vă spun ce s-a mai întâmplat după asta.

Într-o zi, – o fi fost toamnă, o fi fost iarnă, nu ştiu, – fratele cel sărac scotea nişte rădăcini într-o margine de pădure, pentru foc, pentru iarnă. Pământul era îngheţat, nu era, – nu ştiu, da ştiu că omul nostru, când a dat o dată cu cazmaua, voiniceşte, odată a auzit, aşa, ca şi cum ar fi izbit într-o căldare de cele de făcut rachiu. Caută el, mai râcâie cu mâna, vede într-adevăr o căldare mare; scociorăşte de jur împrejur, îi dă capacul la o parte şi, când colo, Doamne Sfântă Preacurată! O căldare plină cu bani de aur strălucitori şi netezi, de credeai c-atuncea erau aduşi de la tarapană.

---

[1] Culegere din com. Grăineşti, jud. Dorohoi, împărt. de dl. M. Barbu.

Să fi fost, aşa, cam trei saci de galbeni!

Acu, ce-şi zice omul:

– Cu banii de-aici trăieşte nu un om, doi; trăiesc zece case, cât le-or ţine furcile şi pământul. N-ar fi cu dreptate să iau eu banii toţi; am să spun şi l-alde frate-meu, şi i-om împărţi în trei: de-mi vine mie un sac, apoi ce noroc mai mare decât acesta s-ar putea pe capul cuiva!

Şi astfel zicând, merse la fratele lui cel mai bogat şi-l rugă:

– Dă-mi, frăţioare, carul, că am olecuţă de treabă!

– Ce căruţă? Da crezi tu că mi-a venit cu apa? Căruţa mă ţine pe mine bani, măi, – ştii tu?

– Cum să nu ştiu, fraţioare, dar uite cum, şi uite ce-i!

Şi începu fratele cel sărac să spună toată întâmplarea cu comoara din pădure.

– Eu aşa zic, să-mi dai căruţa, şi să mergem tustrei s-o împărţim frăţeşte, şi cred c-o fi bine, dac-o fi treaba cu dreptate!

Bogătaşul a dat numaidecât de veste şi celuilalt frate, a înjugat boii la căruţă şi aşa, tustrei au pornit spre poala de pădure, unde săracul dăduse peste comoara cea minunată.

Pe drum însă, din una, dintr-alta, ce-şi zic bogaţii:

– Măi, ce să mai umblăm noi acuma la bătrâneţe cu dreptatea şi să împărţim în trei părţi deopotrivă căldarea cu galbeni! Te trezeşti că ne pomenim în doaga fratelui nostru, care a ajuns de nici câinii nu-l spală, cu atâta dreptate cât o strânge la sân!

– Aşa-i de asta, – întăreşte şi celalt frate; mai bine să facem cum am făcut şi până acuma şi să nu mai umblăm cu cheie de biserică în brâu. Hai să-l omorâm pe calic şi să scăpăm pe de-o parte de dânsul, iar pe de alta să împărţim comoara în două părţi, în loc de trei.

Celalt frate mai-mai să se învoiască. Se gândeşte oleacă şi zice:

– Nu zic că nu-i bine, dar eu socot într-altfel: să-i scoatem ochii şi să-l lăsăm la cutare pod; aşa, nu-i mort, dar nici viu nu se cheamă că rămâne!

Şi astfel, au căzut la învoială, acolo, ei amândoi, cum stăteau în fundul carului. Şi cum fratele cel sărac mâna boii, în partea dinainte a căruţii, odată se pomeneşte cu cei doi duşmani că-i sar în spinare, cu cuţitele în mâini. Nici mai mult, nici mai puţin, unul îi scoate repede un ochi, şi celalt pe celalt ochi, îi fac vânt din căruţă şi, lăsându-l aşa, pe marginea drumului, se duc la comoară, o ridică, o aduc acasă, o împart şi trăiesc tare veseli şi mulţumiţi, cum li era inima şi obiceiul lor de demult.

Acu, să-i lăsăm în pace şi să ne ţinem mai pe-aproape de fratele cel orb şi să vedem ce se mai întâmplă cu dânsul.

Acolo la pod, îl apucă noaptea. Nu trecuse nici un drumeţ, se vede, care să-l fi văzut şi să-l fi dus la o casă de om. Noaptea, pe la miez de cântători, numai ce-aude Tartorul dracilor că-şi întreabă supuşimea despre toate cât ea făcuse peste zi. Răsăriseră cu toţii ca din pământ.

Unul zise una, altul alta, alţii altele, până când unul începe să se laude:

– Eu astăzi am făcut pe cei doi fraţi bogaţi, de-au scos ochii fratelui cel sărac! Ha-ha-ha! Şi să ştiţi că nu-şi capetă vederea decât dacă se va spăla cu apă de la izvorul roşu!

Şi iar:

– Ha – ha – ha!

Altul, la rând, zice şi el:

– Şi eu am orbit pe Verdeş-împărat! Vai de steaua lui! Şi are să mai vadă, când mi-oi vedea eu ceafa, că oare, cine focul cel negru o să-i şoptească la ureche să se ungă la ochi cu untură de căprioară?

Vine rândul altui drac, care zice şi el:

– Eu, făcui una tot pe calapodul vostru. Ştiţi pe cutare bogătaş cu o singură fată! I-am dat ce i-am dat, şi fata nu-şi mai vine în fire. Atâta jale, atâta trudă şi cheltuială face pentru dânsa, atâta lume se frământă pentru fată, că, drept să va spun, mă doare pântecele de râs! Ha-ha-ha, ha-ha-ha! Şi leacul? Să vă minunaţi, cum mi-a dat în gând una ca asta: fata nu se va face bine decât dacă va lua *rosurile*! Ha-ha-ha! Ha-ha-ha!

Mai donda-donda! vine pesemne miezul nopţii, că puzderia de draci intră ca-n pământ! Da-i vorba că orbul nostru de văzut nu văzuse, dar de auzit, toate câte ieşiseră din gura diavolilor le auzise. Stătu acolo lipit, cu pământul, până când – se vede că se făcuse ziuă – auzi un om mânând boii. Cum simţi că drumeţul se apropie de dânsul, ieşi afară de sub pod şi îl rugă până la pământ să-l ducă la izvorul roşu.

Drumeţul îl duse şi omul se spălă oleacă pe ochi cu apă. Doamne sfinte, că mari ţi-s minunile! Orbului nostru dintr-o dată i se prind luminile la loc, cum fuseseră şi mai înainte, şi începe să zărească aşa, ca prin sită. Se mai spală o dată, vede ca prin ciur; se mai spală şi a treia oară, şi vede mai lămurit de cum vedea mai înainte.

– Ei, multumescu-ţi ţie, Doamne, că făcuşi dreptate şi cu mine, – zise omul, făcându-şi cruce. Acuma, să-mi ajuţi să fac după dreptate!

De-aici plecă tocmai către scaunul lui Verdeş-împărat, unde ajunge într-un târziu. Dintru-ntâi se face că nu ştie de ce-i atâta mâhnire pe la curte.

– Cum nu ştii? Împăratul nostru a dat peste mare cumpănă. Iaca aşa şi aşa, – şi-i spune unul de pe acolo tot amarul împărăţiei.

– Apoi, am să-l lecuiesc eu, zice omul nostru. Să mă duceţi la-mpărat.

Dacă l-au dus curtenii, împăratul îndată a poruncit, după vorba omului, să-i aducă untură de căprioară, proaspăt împuşcată, ca să se ungă la ochi şi, cum s-a uns, cum a văzut mai bine ca-nainte.

Împăratul i-a dat îndată

Colţ de-mpărăţie,
Fată de soţie,
Dumnezeu să-i ţie
Până-n veşnicie,

iar după asta, l-a lăsat să meargă să tămăduiască şi pe fata omului bogat, ca să se ducă mai curând în lume vestea şi povestea despre dânsul.

Aud, aşa, târziu şi ce-i doi fraţi ai lui, şi vin să-l întrebe ce-a făcut de-a ajuns ce-a ajuns?

Ce-am făcut? Duceţi-vă şi voi şi vedeţi ce-i acolo! Să vedeţi acolo comori!

Cei doi fraţi lacomi s-au dus, dar acolo au dat peste ceata diavolilor, întărâtată pe cel care le furase leacurile. Dracii au scociorât în dreapta şi-n stânga, au pus mâna pe el şi, cât ai zice, nici pulberea n-a mai rămas din oamenii nedreptăţii.

Şi asta-i povestea[1].

În sfârşit, iată şi o povestire în care, lipsind partea didactică, nu rămâne decât cea care pare mai bătătoare la ureche, şi anume furarea sfatului diavolesc şi pedeapsa, necuvenită aici, – pentru fratele care doar a căutat să se îmbogăţească mai mult.

---

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

Povestirea a noua

După anumite aruncături cu privire la stările de azi, urmează cuprinsul obişnuit al povestirii.

Erau doi fraţi: cel mare, bogat, însă zgârcit şi *lipos*, iar cel mic, nenorocos, sărac şi *focuit*; de frate-său, om *cinciuit*, nu se putea lipi, şi de aceea plecă în toată lumea. Pe drum se întâlni cu un moşneag, care-i arătă un copac la marginea unei păduri, unde se strângeau dracii la orândă.

Întrebaţi de diavolul cel mare, unul răspunde:

– Să trăieşti prea-ntunecate împărat! Eu n-am putut să fac nici o ispravă cu sufletele proştilor la care m-ai trimis, căci acum au sosit nişte dascăli învăţaţi, buni la inimă şi iscusiţi, de se pricep mai bine ca un drac. Dascălii suflă la urechile păcătoşilor câte-n lună şi-n soare, de nu mai e chip să-i înşeli cu una, cu două. Ăştia vor să zdrobească sărăcia şi prostia oamenilor, şi atunci ne ducem pe copcă. Numai atunci avem noroc, că boierii nu se tocmai uită la ochii acestor dascăli; îi muncesc ca pe draci şi nu le dau [proştilor] mâncare bună!

Un alt diavol zice că nu s-a putut apropia de casa unei femei, fiindcă preotul o sfinţeşte la fiecare zi întâi de lună.

Unul, şchiop, a luat ochii împăratului, care se pot lecui numai ungându-se cu frunze din pomul de deasupra, după ce le va muia în lapte.

După ce lecuieşte pe-mpărat, îmbogăţit, fratele rătăcitor se întoarce acasă, unde nevasta, după nouă ani fără o lună, îl cunoaşte numai după o muşcătură de câine de la o mână.

Fratele cel bogat, auzind despre chipul cum săracul a scăpat de sărăcie, a plecat şi el la drum, s-a întâlnit cu unchiaşul ce l-a îndreptat la copacul din marginea pădurii şi acolo diavolii i-au făcut felul, crezându-l ispititor al sfaturilor dintre dânşii.[1]

---

[1] „Luceafărul satelor“, an. I, nr. 2-3, Piteşti, 1910.

CAPITOLUL VIII

Iată atâtea feţe ale credinţelor populare româneşti cu privire la mijloacele prin care diavolul cearcă să strice buna înţelegere dintre oameni: uneori – şi foarte rar –, sub înfăţişarea lui obişnuită, iar obişnuit, schimbându-se în persoane care pot fi crezute, cum ar fi: preoţii, călugării, consătenii şi mai ales femeile bătrâne, care se pot alipi şi de femei, şi de bărbaţi, spre a arunca sământa zavistiei

După mine, femeia, în povestirile de până aici, are un rol secundar, şi dacă totuşi i se dă un rost mai însemnat decât dracului, acesta se datoreşte aparenţii şi maliţiozităţii bărbăteşti, care, pe tărâmul anecdotei, vrea să facă din femeie un „drac mai drac decât dracul".

Că este ceva adevărat în această socotinţă a bărbaţilor nu-i locul discuţiei aici; dar că aceasta este adevărată, după materialul literaturii noastre populare, ca şi după a altor naţiuni, – nu mai rămâne nici o îndoială.

Iată numai două povestiri bucovinene:

„Pe-un rău făcător, – spune întâia, – îl judecaseră legile la spânzurătoare. Când era să-i facă sfârşitul, strigă un slujbaş de la împărăţie, către prostimea adunată, că de vrea vreo fată, din cele ce sunt de faţă, să-l ia pe cel osândit, de bărbat, atunci i se iartă osânda, iar ţara îi dă zestre.

Ce-i drept, s-a găsit o fată şi l-a luat de bărbat.

Au trăit ei, cât au trăit împreună şi, la o vreme, după aceea, se înfăţişează cel osândit înaintea domnilor de la judecată şi le spune:

– Drept este, domnilor, că mare păcat am săvârşit, şi mi se cădea spânzurătoarea, dar tot n-a fost aşa de greu păcatul, ca să fiu osândit să trăiesc cu dracul. Vă rog, domnilor, dacă se poate, să luaţi încă o dată judecata, şi mai bine să mor spânzurat, decât să mă osândiţi să trăiesc cu muierea ce m-a luat!"

Urmează şi a doua povestire:

„Se însurase feciorul şi-şi luase ce-i plăcuse mai tare. După ce făcură nunta la socru-său, veniră să nuntească *pripoiul* la el acasă.

Fata ce o luase, nu-i vorbă, îi plăcea, dar prea se schimbase de la cununie încoace. Până la cununie era ea, fata, mai aşezată, dar, cum părăsise altarul, a dat o veselie peste ea, şi tot veselă era încă şi acuma.

Cum ajunseră cu nunta la el acasă şi se aşezară pe la mese, iar tinerii însurăţei, după cum e obiceiul, în capul mesii, mireasa a început a se veseli şi tot râdea cu toţi, cinstea la toţi, de-ţi părea că uitase că-i mireasă.

De la o vreme i-a venit şi feciorului lucrul acesta nu ştiu cum, şi face către mireasă:

– Tu mi se pare că n-ai văzut încă mirese. Eu ştiam că miresele mai plâng la nuntă; ia mai plângi şi tu!

– Plângi tu, că ai luat pe dracul! Eu de ce să plâng? – răspunse mireasa[1].

Din multele zicale care caută să zugrăvească pe femeie, cele mai caracteristice şi mai întrebuinţate sunt acestea:

Femeia-i calul dracului;
Femeia-i dracul ori *dracul gol;*
Femeia-i mai dihai decât dracul, sinonimul subtitlului acestei lucrări:

„*Femeia-i mai drac decât dracul;*
Femeia judecă pe dracul şi-l mai scoate şi dator;
Femeia a-nălbit sau *îmbătrânit pe dracul.*

Şi dacă, în loc de *femeie*, vom rosti cuvântul *muiere*, aceste zicători vor căuta să spună încă mai mult.

Pentru a dovedi câtă parte de drac este în femeie, poporul nostru, ca şi altele, are povestea care spune că femeia este făcută din coadă de drac, chiar când nu este socotită a fi zidită din coadă de câne, coadă şi coastă de mâţă, care îndreptăţesc în totul presupusa viclenie femeiască.

Iată povestirea:

„Dumnezeu, după ce a făcut pe Adam, a înţeles negreşit că trebuie acestuia o femeie.

Atunci a chemat pe un înger şi i-a poruncit că, pe când va dormi Adam, să-i fure o coastă şi să i-o aducă lui, ca s-o menească a fi femeie.

Zis şi făcut.

---

[1] „Ion Creangă“, VII, pp. 210-221.

Îngerul a furat coasta cum a ştiut el şi a pornit cu dânsa în mână, ca s-o ducă lui Dumnezeu. Pe drum însă, îngerul s-a întâlnit cu un drac, care l-a întrebat cam aşa:

– Ce-i, heruvime, aia din mâna ta?

– O coastă de-a lui Adam, nene Aghiuţă.

– Nu mai spune! Şi ce faci tu cu ea?

– M-a trimis Dumnezeu-tatăl s-o fur, ca să facă femeie din ea.

La auzul acestora, ce i-o fi trăznit dracului prin cap, nu se ştie, dar el se gândi să fure coasta de la înger şi s-o ducă la stăpânul său, Tartorul iadului.

Şi zicând că vrea s-o vadă şi el, puse mâna pe coastă, se uită câteva clipe la ea, o întoarse pe o parte şi pe alta şi deodată o rupse de fugă, cu ea cu tot.

Îngerul stătu o clipă nedumerit, dar, dezmeticindu-se din spaima ce o păţise, la gândul c-a fost pagubit de drac, luă goana după el, întinzându-şi aripele cât a putut mai mult. Cu cât fugea dracul de înger, cu atât îngerul se lupta mai tare ca să-l ajungă. Şi fugiră astfel amândoi cine ştie cât.

În sfârşit, dracul ajunge în iad şi dădu să intre înăuntru printr-o gaură, pe unde numai dracii puteau să intre, aşa era de strâmtă gaura aceea. Îngerul se repezi deodată ca fulgerul şi abia avu vreme să apuce de coadă pe drac, până a nu apuca să intre în iad. Dracul se trăgea în iad şi răcnea de usturime, iar îngerul trăgea şi el de coadă, ca să nu-l scape. Trase îngerul şi iar trase, până când, la urma urmei, se rupse coada şi rămase îngerul cu atâta.

Ce să facă bietul înger? Mai stă pe gânduri, se mai suci, şi la urmă îşi luă zborul cu coada de drac făcută mototol, anume ca să vadă Prea-sfântul că nici el n-a stat degeaba.

Dumnezeu, văzând îngerul că se apropie, încă de departe a cunoscut că vine cu ceva în mână; deci n-a mai aşteptat să vadă ce-i şi cum, ci blagoslovi, zicând:

– Femeie să se facă!

Şi femeie s-a făcut[1].

Mai mult chiar: Capul femeii se zice că este cap de drac: Iată povestirea!

---

[1] Pentru variantele româneşti şi străine, vezi a mea *Povestea lumii de demult*, p. 57 şi urm.

„Mergând odată Dumnezeu şi cu Sf. Petru pe pământ, văzură cum se certa un drac cu o babă. Dumnezeu trimise îndată pe Sf. Petru ca să-i despărţească. Sf. Petru se supuse poruncii lui Dumnezeu şi-i despărţi. Abia ajunse Sf. Petru la Dumnezeu, şi ei începură iar a se certa.

Dumnezeu trimise iarăşi pe Sf. Petru ca să-i despărţească. Sf. Petru se mâniă şi le tăie capul la amândoi. După aceea se întoarse iar la Dumnezeu, făcându-se că n-ar fi făcut nimic.

Dumnezeu îl întrebă:

– Cum i-ai despărţit?

El răspunse:

– Le-am tăiat capurile!

Dumnezeu zise atunci:

– Petre, n-ai făcut bine; du-te şi pune-le capurile înapoi.

Sf. Petru se duse şi puse capul dracului, babii, iar pe al babii dracului, fiindcă nu se deosebeau. De atunci se zice că baba-i dracul“[1].

Dacă aceasta n-o face Sf. Petru, o făptuieşte Sf. Spiridon, cum mai frumos arată următoarea povestire vâlceană:

„Sfete Spiridon, făcătorul de minuni, umbla cu Sfete Petre pe-o cale. Da Sfete Spiridon se abătu într-o leasă de mărăcini şi dete peste dracul călare pe muiere. Sfete Spiridon, de mare ciudă, scoase sabia şi le reteză capul la amândoi şi plecă, lăsându-i cărăbăniţi. Se duse Sfete Spiridon, ajunse pe Sfete Petre şi-i spuse tărăşenia.

Da lui Sfete Petre îi fu milă, şi zise:

– Rău făcuşi, Sfete Spiridoane, şi poate să se mânie cumva Dumnezeu pe noi; ar fi bine să te întorci, să le pui capetele la loc. Roagă-te la Dumnezeu şi, cum eşti făcător de minuni, o să învieze.

Sfete Spiridon s-a întors iute îndărăt şi, de grabă, a greşit capetele: a pus capul dracului la muiere, şi pe-al muierii la trupul dracului, şi i-a înviat aşa. Şi de atunci, toate muierile, câte se trag din blestemata aia de muiere, sunt cu cap de drac, da nu se cunosc de alelalte. Şi ce crezi, că muierele ălea lepădate de suflet, care scot pe dracul, care fac vrăji de învrăjbesc oamenii, fac de sparg casele rumânilor, îşi omoară copiii, beau buruieni să nu mai

[1] „Ion Creangă“, II, p. 238: „De ce au babele cap de drac?, povestire bucovineană. La fel se aude şi prin jud. Romanaţi, Cf. „Ion Creangă“, IV. p. 140.

facă copii şi câte feluri de lucruri nelegiuite, – ce crezi, că alea sunt curate? Nu te mai gândi, că alea au ceva din partea diavolească“[1].

Întâia variantă o au şi francezii, întocmai ca şi noi[2]; alteori cred că femeia are cap de şarpe, tot de la o tăiere de capete. Acesta a făcut-o însă Sf. Mihail, când, în loc de diavol, a fost şarpele.[3]

[1] „Şezătoarea“, III, p. 33.
[2] *Revue des traditions populaires*, II, pp. 62-63 şi X, p. 661.
[3] *Ibidem*, II, p. 63.

CAPITOLUL IX

Povestirile literaturii populare româneşti, care arată într-adevăr că „femeia-i mai drac decât dracul“, au cu totul altă cuprindere decât cele înşirate până aici.

Ele sunt în număr de cinci, – adică cinci subiecte diferite, cu aceeaşi încheiere: „Dracul este pus sub papucul femeii“, dacă nu chiar şi mai mult.

Povestirea întâi

Femeia dă dracului să-i facă drept un fir de păr. Căznindu-se în toate chipurile, dracul înălbeşte, dar părul tot strâmb rămâne.

„Cică era odată un om sărac-sărac şi ăst om nu mai putea să dea-nainte, să fi făcut şi aripi. Ce era să facă el, un suflet, – muierea muiere, copiii mărunţi, pământ puţin. În grădină, lângă casă, era o baltă, pe care se încercase fel şi chip s-o sece şi nu putuse. Şi-odată, cum sta el plouat lângă baltă, gândindu-se la sărăcia de e pe capul lui, numai că vede pe dracul ţâşti! din mătasa broaştei şi potinteu[1] înaintea lui.

Bietului om nici nu-i mai dete mâna să fugă. Dracul, prietenos şi *iclean* cum e, începu vorba şi-l întrebă de ce este aşa de *topsăcat*[2]. Şi după ce-i spune rumânul câte mai trage pe urma sărăciei, dracu-i zise:

– Hai să facem o învoială. Dă-mi mie balta, ca să mă prind slugă la tine fără nici o simbrie, şi-am să te scap de sărăcie. Eu ştiu când se pun anii secetoşi şi când cad anii ploioşi; am să te învăţ când să pui bucatele pe

---

[1] Drept, nemişcat, stană.

[2] Amărât.

coastă şi când ai să le pui pe *padină*[1]. Dar c-o îndatorire din partea ta: să-mi dai totdeauna de lucru, că altfel te-ai dus pe copcă; te curăţ şi pe tine, şi pe ai tăi. Uite-ţi spune, să n-am păcat!

Când auzi bietul om de una ca asta, mai-mai că-i venea să-i zică să se ducă „unde-a dus mutul, iapa“, dar se răzgândi:

– Să-ntreb şi nevasta, – zice el, – să văd ce-mi spune; să vii să-ţi dau în bună în cutare zi, şi tot aici unde vorbirăm.

Intră în casă şi spuse zapciului, toată tărăşenia cu dracul. Dar femeia, de după sobă:

– Adu-l, bărbate, şi las-că-i dau eu de lucru!

Şi pe vorba muierii se suci omul şi la ziua hotărâtă – spre baltă.

Dracu-l aştepta cu răspunsul ca pe un codru verde. Omu-i dete-n bună şi din clipa aia îşi şi începu serviciul întunecatul argat. Căpiii răsăreau în somn, – îl visau pesemne –, după ce l-au văzut dintr-ntâi *brichisând*[2] prin curte şi prin casă. Da-ncetul cu-ncetul se-nvăţară cu el.

Treburile mergeau strună de când intrase-n curte dracul. Întorceau oamenii la mirişti; *înciocăla* şi omul nostru plugul şi porni cu argatul la-ntors de mirişti. Dracul, când se lăsă pe coarne, întorcea brazdele ca de jidovi, – da vezi, ce făcea, ce dregea el, că boii abia adiau din nări.

– Stăpâne, zise el, să pui bucate numai pe-aici, pe deal, că la vară au să fie înecuri pe rovine!

Omul ascultă de diavol şi sfatul lui îi prinse bine, că unde începură, nene, pe primăvară, nişte sfinte de ploi; turnà cu găleata, nu altceva. De sămănăturile de pe vale nu s-alese praful. Numai porumbii pe deal crescuseră nebuni, de nu te vedeai din ei, să fi fost călare pe cal de călăraş: *branişte*, nu altceva. Cum se *năstimiau*[3] puicele, se şi încurcau, de multe şi mari ce erau. Grânele erau zid, şi pân-la brâu.

Da să nu ne uităm vorba. După ce ararà şi *odorirà*[4], puseră sculele la locul lor. Pân' n-a veni iarna, dracul, meşter cum e, şi ridicase în curtea stăpânului câteva jitniţe şi pătule. Râdea curtea de aşa mândreţe de leahuri[5]. Sărac era stăpânul, dar era bogată sluga: drac sărac, văzut-ai?

Se puse iarna. Dracul se bătea mai mult primprejurul casei: ba tăia lemne şi le băga-n sobă, ba mai da nutreţ la vite, ba căra apă, – ca tot

[1] Loc jos, lăsat.
[2] Robotind.
[3] Iveau.
[4] Isprăvirà [aratul].
[5] Acareturi.

omu-n timp de iarnă. Acuma, iarna, zilele, de scurte, scurte erau, da dracul tot n-avea de lucru toată ziua.

– Fă, nevastă, dă-i de lucru dracului, ca se cam încruntă la noi, – Încornoratul; dă-i de lucru, că ne prăpădeşte. Tu ştii îndatorirea noastră!

– Las' bărbate, lasă-mi-l în samă; îi dau eu de lucru!

Se gândi cât se gândi a muiere şi găsi de lucru pentru drac; îi dete un *floc*, ca să-i facă ce-o şti el, numai să-l facă drept, drept, ca firul din mustaţa pisicii. Îl puse bine pe diavol cu lucrul el. Muncea cât muncea bietul drac pe-afară şi, când venea-n casă, lua din firidă flocul şi s-apuca de lucru: îl sucea, îl răsucea, îl învârtea, îl mai trăgea prin gură, – degeaba: flocul se făcea iar covrig. Dar Necuratul nu pierdea nădejdea: cât mi ţi-e de lungă seara de iarnă, bietul drac se muncea, de-i curgeau năduşelele măzărate. Se căznea să-ndrepte flocul: mai suflă pe el, îl mai ţinea întins între palme, – de surda. Când îl întrebă, în bătaie de joc, prefăcuta de stăpână-sa, dacă a isprăvit treaba, el răspundea în silă că mai are.

Azi aşa, mâine aşa, trecu şi iarna: începură să crape mugurii şi să răsară ici şi colo de sub podul de frunze ghioceii, – ghioceii care pe tâmplele dracului răsăriseră vetre-vetre de pe la miezul iernii.

Primăvara dă de muncă omului: Dracul puse bine flocul şi se apucă de munca câmpului. Aşa trecu primăvara, aşa şi vara. Toamna veni cu bişag de bucate şi de toate pentru stăpânul dracului: gemeau jitniţele şi furcile pătulelor o porniseră într-o parte. Stăpânul nu mai pomenise aşa bişag. Ce să vă mai spun! Omul nostru se chiaburi!

Dete iar zăpada şi iar se apucă dracul de lucru. Parcă-i venea greu să mai înceapă iar cu *canunul* din anul trecut, dar câine-câineşte, luă iar lucrul. Dar afurisitul de floc, de ce-l sucea dracul, de-aia *se cocârgea* mai rău, când îl slăbia din sucit.

– Ei, – gândi dracul, – să ştii că-mi pune capul lucrul ăsta, dar ce să fac: aşa m-am legătuit.

O iarnă încheiată răsuci şi-ntinse bietul drac flocul şi nu mai ajunse să-l facă „drept ca firul din mustaţa pisicii", cum îi ceruse stăpână-sa.

Când ajunse-n primăvară, capul dracului era colilie.

Deznădăjduit că şi-a găsit naşul cu muierea, azvârli lucrul din mână şi-o ştersă, lăsând şi baltă şi tot, şi pe stăpânu-său procopsit. Şi vezi, de-atunci se zice că „muierea a albit şi pe dracul"[1].

---

[1] Împărt. de dl. Gh.F. Ciauşanu, com. Făureşti, jud. Vâlcea.

Varianta întâi

Un om demult, de când vacul
Se învecina cu dracul:
El avea o moşioară
Şi dracul o făşioară,
Îns-a omului lucrată
Ca o grădină curată,
Iar a dracului băltoasă,
Glodoroasă şi ghimpoasă.
Şi aşa, dracul ca dracul,
Vrând să-şi mai lărgească lacul,
Păzeşte când nu e omul,
Îi smulge din margeni pomul,
Câte puţin, puţin sapă,
Cade pământul în apă,
Vine omul în livede,
Tot răul făcut îl vede.
Întreabă, răspunde dracul
Că pân-aci i-a fost lacul
Şi că aci e hotarul,
Unde şi-a bătut el parul.
Bietul om iarăşi îl lasă,
Merge necăjit acasă.
Dracul iarăşi mută parul
Şi-şi mai lărgeşte hotarul.
Vine omul, iar se ceartă.
Îi arată şi pe hartă,
Că i-a-mpuţinat pământul
Şi că-şi are tot cuvântul.
Într-acestea zise dracul:
– Ce tot ceartă în tot vacul?
Ori tu să pierzi o moşie,
Ori lacul al tău să fie.
Ai, să facem învoire,
Cu zapis, cu întărire,
Ca să fiu fără simbrie,
Să-ţi slujesc acasă ţie,
Dar însă numai atâta
Pe o vreme hotărâtă,
În care să-ţi fac tot treabă
Una după alta-n grabă,
Iar cât n-oi avea poruncă[1]
Ca să mă pui la vreo muncă
Şi la mijloc timp va trece
Până când să număr zece
Atunci a ta moşie
Cu totul a mea să fie;
Iar pe când oi avea treabă
Poruncită tot în grabă,
Atunci şi a mea fâşie
S-o iei drept a ta moşie.
Zise el: – Cât despre asta,
M-oi sfătui cu nevasta;
Stai aici până m-oi duce
Şi răspuns îţi voi aduce.
Se duce dar şi vorbeşte,
Cu nevasta sfătuieşte
Ce meşteşuguri să puie
Pe dracul ca să-l supuie,
Să-l facă-n necaz să crape
Şi de gâlceavă să scape.
Socotindu-se nevasta,
Îi zise: – 'N pricina asta
Fă zapisul, te-nvoieşte,
Tocmai după cum voieşte,

[1] Iar când n-oi avea porunca [dată].

Că ştiu eu să-i dau lui muncă
Odată dintr-o poruncă,
Numai nu uita, ci scrie,
Şi mie supus să-mi fie.
Astfel, dacă sfătuieşte
Şi cu dracul se-ntâlneşte,
Făcu zapis, în el scrise,
Toate cele mai sus zise,
Ş-acasă dacă-l aduse
Să-i argăţească[1] îl puse.
Dracul iar la tot cuvântul
Se pornea iute ca vântul
Şi-ndată, în mare pripă,
Făcea lucrul ca-ntr-o clipă;
Şi isprăvind, venea-n grabă,
Zicând: – Mai dă-mi
Şi altă-treabă!
Şi-atât făcea orice iute,
Iar cât când îi zicea:
– Du-te,
El răspundea: – Este gata.
Porunceşte-mi acum alta!
Omul alta-i dă se facă,
Neavând nici timp să tacă,
Că cum îi zicea din gură,
Îl făcea-ntr-o-nvârtitură!
Omul tremura de frică,
Neştiind ce să mai zică
Şi cât pe aci săracul,
Era să-l încurce dracul;
Iar femeia lui, cum vede,
Vreme fără a-şi mai pierde,
Merse-n pripă, se ascunse,
Un păr de subsuori smulse,
Ieşi, i-l dete în mână
Şi-i porunci ca stăpână,
Zicând: – Apucă, ’ndreptează
Acest păr, întins să şează.
Oricum ştii, mi-l încovoaie,
Dar de-l rupi, dai de nevoie!
Dracul, luând păru-n grabă,
Zise-n gându-şi: – Ce mai
treabă!
Şi-ncepu să-l netezească,
Să-l întindă, să-l căznească,
Îl bagă-n gură, îl moaie,
El mai rău se încovoaie:
Îl mai ia iar, îl mai linge,
Mereu în gură-l întinge,
Îl ia-n degete, -’l netezeşte,
Să-l întindă se munceşte:
Dar geaba, nu se-ndreptează,
Mai mult se-ncârlionţează;
Se necăjeşte, se zburdă,
Dar toate-i erau de surdă,
Parcă îi venea să crape,
Gândind, moşia să-şi scape;
Fierbea-n el de ciudă fierea:
Cum să-l rămâie muierea?
Se făcu-n acea zi seară,
Mâine îl apucă iară.
Şi-a treia zi înserează
Şi el tot nu-l îndreptează.
Trecu săptămâna, luna,
Căznindu-se tot întruna,
Femeia tot îl zoreşte
Strigând: – De, de, isprăveşte,
Şi du-te de adă apă,

[1] Nu poate fi: „Să-i *argăsească* îl puse“.

Că fierea în mine crapă
D-atâta multă zăbavă,
Fără să faci vreo ispravă!
El merge apă s-aducă
Şi iar de păr se apucă,
Ea iarăş îi mai strigă:
– Hai de-mi fă o mămăligă!
El şi-aceasta isprăveşte
Şi iar părul netezeşte.
Ea îl strigă iar să saie
Ceva lemne să mai taie:
Şi-abia iar ia păru-n mână,
Ea la altceva îl mână;
El neavând cuvânt, tace,
Când una, când alta face;
Vai de el, dracul, sărmanul,
Căznind, îi trecu şi anul.
Al doilea an porneşte,
Tot cu părul se munceşte.
De necaz, să se înece,
Că şi-al treilea an trece;
Anii treceau şir ca lanţul
Şi muiere-l juca danţul,
Tot mereu să-i imputeze,
Părul ca să-l îndrepteze;
Şi-atât se necăjea dracul
Cu pustiul păr, săracul,
Cât începu să-i albească
Părul, şi să-mbătrânească,
Ba şi cocoşat rămase
Neviindu-i să se lase,
O muiere să-l supuie
Şi moşia să-şi răpuie.
Dar în cele de pe urmă,
Moartea, care toate curmă,
Scapă şi de dânşii dracul
Şi iar îşi stăpâni lacul.
Dar cocoaşa din spinare
Şi barba crescută mare
I-au rămas ca moştenire
Spre veşnica pomenire,
Că muierea de când veacul,
A îmbătrânit pe dracul![1]

Varianta a doua

Are numai sfârşitul ca mai sus.

„Era o dată un cioban şi avea o femeie straşnic de frumoasă. Într-o zi îi dă o sută de lei, să se ducă-n târg, să cumpere ce-o vedea cu ochii şi i-a fi drag.

Cumpără ea ce cumpără de o sută de lei şi porneşte spre casă, şi stă în marginea târgului supărată. Trece un popă şi-o întreabă că ce are de-i aşa supărată. Ea îi spune că i-a dat bărbatu-său o sută de lei ca să-şi cumpere din târg tot ce-a vedea cu ochii şi i-a fi drag, că ea a cheltuit suta de lei, iar

[1] A. Pann, *op. cit.*, pp. 135-137.

lucruri n-a cumpărat nici pe jumatate din câte-i erau dragi. Popa-i dă o sută de lei să meargă de cu seară la dânsa.

Ia femeia paralele, se-ntoarce-n târg şi mai cumpără şi din suta asta de lei, şi iar stă supărată în marginea târgului. Numai ce trece din nou un popă pe lângă ea; o vede aşa frumoasă şi supărată şi iar o întreabă că ce are. Femeia-i spune de ce: atunci popa îi dă o sută de lei ca să se ducă la ea pe la miezul nopţii.

Femeia se întoarce în târg de mai cumpără şi de suta asta şi când se întoarce spre casă, stă în marginea drumului tot supărată. De unde şi până unde, iaca mai trece pe lângă dânsa un popă şi-o întreabă că de ce-i aşa de amărâtă? Ea-i spune şi-acestuia ca şi celorlalţi că i-a dat bărbatul o sută de lei ca să-şi cumpere din târg tot ce o vedea cu ochii, şi ea a cheltuit banii, dar de cumpărat nu şi-a cumpărat nici pe jumătate. Şi-i mai dă şi popa ista o sută de lei, învoindu-se cu ea să se ducă-n zori de ziuă.

Mai cumpără femeia încă şi de suta asta ce-a mai văzut şi ce i-a fost drag şi vine acasă cu cumpărături de patru sute de lei. Bărbatul ei, când îi face socoteala şi vede că-n loc de marfă de o sută de lei, are de patru sute, încremeneşte. Femeia-i spune totul şi se sfătuieşte cum ar face să iasă mai bine.

După ce s-au pus la cale, se duce bărbatul la crâşmă de mai ia vreo trei pahare, ca să fie mai cu curaj, iar o dată cu seara, se întoarce acasă şi se bagă-ntr-o şură.

Nu trece mult şi vine popa de decuseară: bate-n uşă, femeia-i dă drumul, râd ei, vorbesc, beau, mănâncă, numai ce aud bărbatul la uşă:

– Vai de mine, – prinde a se boci femeia, – iaca a venit bărbatu-meu; ce să mă ştiu face! Ştii ce, una, părinţele? Bagă-te în horn şi, cum vine trudit, s-a culca şi-a adormi, iar eu ţi-oi da drumul sfinţiei tale!

Popa, de cuvânt, se vâră-n horn, şi tot aşeaptă să iasă bărbatul, dar pace!

Numai ce s-aude bătând în fereastră: popa de miezul nopţii. Bărbatul se furişează în tindă, iar femeia dă drumul popii în casă. Beau, mănâncă, mai vorbă, mai şagă, – iacă se trezesc cu bărbatul la uşă. Până una, alta, femeia îl vâră şi pe aista-n horn.

Acolo dă peste celalt popă. Şi unul gândea de celalt că-i Necuratul, şi se rugau lui Dumnezeu să-i izbăvească de ispită, dar nici unul, nici altul ne-ndrăznea să zică cârc! de frică ca nu cumva să se-ntâlnească cu hop de chică!

Şade bărbatul cât şade şi când aude pe popa despre zori, se doseşte tiptil. Popa intră şi el în casă, bea, mai mănâncă, şi numai se trezeşte cu bărbatul. Femeia, ce să facă, unde să-l ascundă?

– Poftim în horn, părinţele!

Când colo, dă peste ceilalţi, şi prinde a-i ghionti:

– Ptiu! ucigă-vă crucea, Necuraţilor! Ce căutaţi aici?

– Eu îs popa din cutare sat; tu eşti Ucigă-l-toaca!

– Ba tu, ba tu, – încep a se ghionti care dincotro, cu vârf şi-ndesat.

– Ba eu îs popă; şi eu tot popa cutare, dar de unde şi până unde ai venit aici?

– D-apoi tu!

Şi-ncep fiecare pataranie, cam cu jumătate de gură. Da unde face bărbatul de colo:

– Doamne, măi femeie, ia adă nişte pozderii, ba mai ogrinji, şi umple cuptorul!

– Ce ţi-a mai năzărit bărbate! Las' pe mâne.

– Ce pe mâne! Mâne oi vedea atuncea ce-oi face; adă-mi acum, – haide, repede şi degrabă, că vorba multă, sărăcia omului; nu te codi, că ştii tu moarea mea, – îi strigă omul răstit.

Iese femeia afară de aduce ce-a poruncit bărbatului său şi, după ce umple cuptorul, îi dă foc.

Popii din horn, – mai mult morţi decât vii. Numai deodată că se ridică fum de umple casa şi nu se mai ştie nici în cer, nici în pământ, de fumărie ce era. Mai zăboveşte omul cât socoteşte, şi zice nevestii:

– Acum cred că le-a fi dat pe nas dragostea!

– Ba şi peste cap, bărbate!

Şi când se duce omul la ei, îi găseşte claie peste grămadă. Zgâlţâie pe unul, – pace! Îl trage afară, – el mort ca toţi morţi; numai ochii ieşiţi din cap.

– Da prea degrabă mi-ai trecut în câmpii raiului, părinţele; ar fi avut cu sfinţia ta puţină răfuială.

Trage de picioare şi pe celalt popa, îl scoate afară, se uită la dânsul, – ca şi cel dintâi.

– Mi-ai scăpat şi tu din palmă; ia să-l văd şi pe al treilea!

Dar nici acela nu era mai tare de fire, aşa că nu scăpase mai uşor decât ceilalţi.

Se uită mocanul la el, – pare că-s fraţi, aşa samănă de bine, cu ochii holbaţi cât pumnul.

– Oare cum aş face să scap de ei?

Da omul ista era putred de bogat şi n-avea decât un singur copil, încât ar fi fost în stare să deie nu ştiu ce, numai să scape cu obraz curat. Mai umblă, se mai învârteşte, ce să vezi: îi ieste Necuratul înainte şi-i zice:

– Te văd năcăjit; ce-mi dai mie să te scapi de popi?

– Ce mi-i cere!

– Bine; să-mi dai ce ai tu mai scump la viaţa ta.

– Ţi-oi da, – îi zice mocanul.

Şi-i aduce un popă, dracul îl umflă în spate şi se duce cu el de-l aruncă într-un iaz. În vremea asta, scoate mocanul pe al doilea popă şi-l pune-n tindă. Apoi iese înaintea dracului şi-i zice:

– Aşa ai dus tu pe popă?

– D-apoi cum să-l duc mai bine, decât dacă l-am înecat în iaz?

– Nici vorbă; hai şi l-ăi vedea în tindă!

Necuratul se cam iuţeşte şi, cu supărare, umflă popa-n spate şi-l aruncă-n iaz.

Mocanul pusese acum pe al treilea popă pe prispă afară.

Necuratul, cum ajunge şi dă cu ochii de popă, fără să-i mai spuie nici un cuvânt, prinde al dojeni şi a-l ghionti: cum de l-a înecat de două ori şi tot a ieşit?

– Da las că am să-ţi fac felul, şi de nu ţi-a plăcea, să nu-mi spui pe nume.

Îi leagă apoi câteva pietre de mâni şi de picioare, se duce cu el la iaz şi bof!

– Na, că mult gândeai să mă chinuieşti? De eşti voinic, haide, ieşi acuma dacă poţi.

Pe când se înturna la mocan să-şi ieie plata juruită, întâlneşte un călugăr cu cartea subsioară, ce se ducea să sfinţească o biserică.

– Aha! bine spunea mocanul că tot vii înapoi; încaltea te-am prins; să vezi de nu ţi-oi face felul!

Şi după ce-l *dobzelează* cum ştie el mai bine, îl aruncă într-o sărătură şi vine către mocan de-i grăieşte:

– Bine ziceai, măi creştine, că tot se întoarce popa-napoi! Să vezi! Pe când veneam, l-am întâlnit cu cartea în mână apucând într-acoace. L-am judecat eu, las', de m-a pomeni!

– Iertate să-ţi fie păcatele, că m-ai scos de la mare belea! Hai să-ţi plătesc.

Apoi intră în ocol, prinde doi boi în funie şi i-i dă.

– D-apoi asta ţi-a fost juruita, măi badeo?

– Da care să fie?

– Ce, asta ţi-i mai drag pe lume?

– D-apoi cum socoţi; fireşte că boii.

– Mă rog, să am iertare; ia bine sama şi vezi că-i băiatul!

– Ferească sfântul; băiatul e drag nevestii, iar mie, boii şi avuţia.

– Mai bine dă-mi ce-ţi cer, că de nu, mâne noapte te întâlneşti şi tu cu popa în iaz!

– Las', mai omule, nu te mai pune în poartă cu unul ca dumnealui. Eu zic, ca o femeie proastă ce sunt, să i-l dai, de mi-a face ce i-oi zice.

– Fac, răspunse împielitatul.

– Bine. Auzi bărbate, că se prinde? Să facem înscris.

– Doamne, femeie, ce-ţi pui tu mintea cu Uciganul, – îi şopteşte omul la ureche.

– Las' pe mine, – îi răspunde femeia tot pe-ncetul; de m-a întrece, a mea să fie ruşinea!

Fac înscrisul şi femeia aduce trei fire din păr de porc ca să-i facă din ele un ac ş-un suvac. Necuratul, ca vântul, se duce la un fierar de ia foiul, ilăul şi toate halaturile de câte avea trebuinţă. Apoi, face jăratec mare şi pregăteşte să împlinească cuvântul ce-a dat femeii. Ia un fir de păr, îl încălzeşte, [şi tot îl] mai încălzeşte, până se face scrum. Îl ia pe al doilea, îl încălzeşte mai pe departe, îl pune pe ilău, îl bate cu ciocanul zdravăn, îl îndoaie şi iar îl bate. De unde vede că n-are ce-i face, se chibzuieşte că mai trebuie încălzit. Îşi face socoteală şi-l încălzeşte, îl bate cu ciocanul până îl găteşte de zile. Atunci ia şi pe al treilea fir de păr, îl încălzeşte mai departe, mai pe aproape, îl suceşte, îl învârteşte până ce îl arde.

– Ştii ce? zice Necuratul, eu nu pot face nici ac, nici suvac; dă-mi copilul să mă duc!

– Ba nu ne-a fost tocmeala aşa, bădişorule! Dar vezi, nu vreau să zici că nu-s miloasă; mai na-ţi un fir de păr: să-mi faci dintr-însul o spelcă după *pruba* asta ce ţi-o dau, – iar de nu, să ştii că ţi s-au închis cărările şi să-ţi iei tălpăşiţa, că cu mine ţi-i în cârcă!

Ia Ucigă-l-toaca părul, îl îndoaie după prubă, – el nu şade; dă să-l turtească cu ciocanul, – nici atâta. Îşi face socoteală că tot cu focul trebuie

să-l lucreze. Îl mai suceşte, îl mai cârneşte şi la urmă-l pricopseşte ca şi pe celelalte.

Atunci diavolul, de necaz, izbeşte foile dinaintea uşii, iar el se duce pe sus şi se vede numai un fum în urma lui. Iar omul se uită la femeie şi dă din cap:

– Amarnică mai eşti tu, măi femeie, că nici dracul nu ţi-a venit de hac“[1].

Varianta a treia

„Era odată un om îngreuiat de gloată multă. Locul ce-l avea de munca nu-i era de ajuns. Se duce românul la boier, se căciuleşte cum ştie şi cum poate, şi cu mare ce greu capătă o falcie de loc. Ce să puie pe el? Avea vituţe multişoare. Se sfătuieşte cu femeia şi samănă pe el mălai (mei).

Iacă dă Dumnezeu o secetă după asta. Când se duce omul pe la ogor, îl vede tot negru, cum era când l-a sămănat. Scârbit şi amărât, blăstămă locul şi-l dă dracului cu tot ce-i pe dânsul.

Cum a scăpat omul vorba din gură, numai iaca se arată şi dracul în chip de om.

– Ce-ai zis, măi române?

– Al dracului să fie locul ista cu tot ce-i pe el, că am muncit degeaba şi n-am nici o *hasnă*[2] de el!

– Bagă de samă ce-ai zis; să nu-ţi întorci cuvântul, că eu-s dracul.

Şi deodată, numai scântei şi fum se făcu înaintea omului.

Hăt într-un târziu, omul se ducea la târg. Drumul îi era cam pe lângă locul unde sămănase el mălaiul. Cum mergea, trage cu ochii la ogor. Care nu-i fu mirarea când văzu pe locul lui un mălai aşa de frumos şi de mare, că era bun de secere în toată vremea! Cât nu s-a căit omul că l-a giuruit dracului, şi tare-i părea rău de ce făcuse.

Seara, când se întoarse omul de la târg, spuse femeii lui de frumuseţea mălaiului.

– Mă duc mâne, bre omule, să mă apuc de secerat!

---

[1] E. Sevastos, *Poveşti*, Iaşi, p. 127 şi urm. Sfârşitul şi în. I.A. Zanne. *Proverbele românilor*, II, 1897.

[2] Folos.

– Cum să te duci, măi femeie, dacă-i giuruit dracului! Nu te mai cerca, că cine ştie ce, poate, ne-a veni pe cap!

Las' pe mine, bărbate, că ţi-l frec eu pe dracul, de nu i-a mai trebui să-şi puie boii în jug cu noi!

A doua zi, femeia îşi ia mâncarea şi secerea şi porneşte la secerat mălaiul. Cum ajunge, pune hainele şi demâncarea jos şi, pe lucru, voiniceşte, măi tată!

Nu seceră trei snopi, şi Necuratul se şi arătă femeii:

– Ce faci tu acolo, muiere? Nu ştii că locul ista mi-i dat mie de bună voie de bărbatu-tu?

– Ba ştiu!

– Ei, atunci, de ce ţi-ai luat nasul la purtat şi-ai intrat aici?

– Ca să secer!

– Cum, să seceri, dacă-i mălaiul meu?

– E al tău, ce-i drept, dar bărbatu-meu ţi l-a dat ţie într-o ciudă, şi pe mine nu m-a întrebat. Ca să fie de tot al tău, să-mi faci şi mie o treabă.

– Care?

– Ia, să-mi îndrepţi părul ista, – şi femeia smulge de subsioară un fir de păr creţ. De li-i face drept, al tău să fie mălaiul!

Dracul s-a năcăjit fel şi formă de dimineaţă şi până la amiază ca să-l îndrepte şi n-a putut. Datu-l-a el prin gură şi l-a udat; întinsu-l-a el în toate chipurile, şi părul, de ce-l întindea şi-l uda, de ce şi mai tare se încreţea. Şi-aşa, ciuda l-a cuprins pe Necuratul, de-a însurit şi-a înălbit ca varul, şi-a dat dracului şi el pe femeia care l-a înălbit, şi-a fugit pe pustiu, de unde venise, şi mălaiul a rămas al femeii.

Şi de atunci a rămas vorba că femeia a înălbit pe dracul"[1].

Varianta a patra

„Dracul s-a dus odată la o şezătoare de fete şi neveste. Se prefăcuse Sarsailă într-un flăcău aşa de frumos, de nu mai era altul ca dânsul. Când a intrat Necuratul în casă, ochii tuturor s-au îndreptat la el. Pe fetele şi nevestele tinere le-a şi săgetat el prin inimă, numai pe o femeie stătută şi bună de gură, de-i mergea meliţa ca moara, n-o putu birui.

[1] Culegere din com. Murgeni, jud. Tutova de dl. M. Lupescu.

Glumele şi hazul, care încetaseră la intrarea flăcăului, începură din nou şi mai şi. De la glume, trecură la poveşti, între care cel mai meşter era Sarsailă. Fiindcă la poveşti multora le vine a căsca şi li-i somn, şi începură păcălelile. Şi aici Ucigă-l-crucea era meşter.

Numai femeii ce n-o putuse săgeta prin inimă n-avu ce-i face.

După ce Sarsailă le-a păcălit pe toate, vine şi la femeia cea stătută, cu faţa smolită şi c-un păr negru şi creţ ce cădea în cârlionţi pe frunte şi îi zice:

– Ei, lelică, ia te uită la mine!

Femeia se uită la Ucigă-l-crucea în ochi şi nu se spăriă de uitătura straşnică a lui Sarsailă.

– Ce-ţi pofteşte spinarea, tinereţă?

– Dumitale ce să-ţi gâcesc?

– Mie, uite ce să-mi faci, – şi vâră mâna subsioară şi scoate un păr gros şi creţ; mie să-mi îndrepţi părul ista, să nu fie creţ, fără să-l rupi, şi fără să-l subţiezi.

Începe Necuratul să întindă părul, să-l netezească ca să steie drept, dar, oricât s-a necăjit, n-a fost de chip. Văzând el că nu-l poate îndrepta, părul fiind uscat, începe a-l da prin gură şi a-l uda. Părul însă, udându-i-se, i s-a încreţit şi mai şi. Şi s-a năcăjit Ucigă-l-crucea trei ani şi trei luni să-l îndrepte, de se făcuse alb la cap cum îi varul, de ciudă, şi nici c-a putut să îndrepte părul.

Şi multe a fi păţit el, Sarsailă, de când l-a făcut Dumnezeu şi n-a înălbit, dar de femeie, care are şi ea trei peri de-ai dracului în ea, a înălbit. Şi de atunci ştie toată lumea că numai femeia a înălbit pe dracul“[1].

Varianta a cincea

„Un om avea un petec de loc lângă moşia unui drac. Dracul tot mereu lua din locul omului, mărindu-şi balta sa. La urma urmelor, omul se necăjeşte şi se ia la ceartă cu dracul, după care[2] însă se învoiesc, făcând o prinsoare, şi anume: dracul să slujească la om un an de zile şi să facă tot ce i se va porunci. Dacă dracul va îndeplini bine tot ce i se va cere, atunci locul să rămâie al lui.

---

[1] Culegere de dl. M. Lupescu, Zorleni-Tutova. Ca neapărată încheiere, d-sa scrie: „Dacă a înălbit pe Necuratul, ce să mai zici de un biet bărbat!“

[2] Socotesc că greşit se scrie: ... după ce...

Slujeşte dracul pe om, făcându-şi slujba bine şi în toate, astfel că rămăseseră numai câteva zile până să se împlinească anul. Omul, speriat, se vorbeşte cu nevasta, cerându-i sfatul. Femeia îi răspunde să n-aibă frică. Şi, smulgând un fir de păr de la subsioară, îl dă dracului, cerându-i ca să-l descreţească. Dracul ia firul şi cearcă toate mijloacele de a-l îndrepta. Îl trage prin dinţi, îl încălzeşte la foc, îl bate cu ciocanul, şi firul mai rău se încolăcea. În cele din urmă, văzând dracul că această poruncă nu o poate îndeplini, fuge ruşinat, cu părul albit de atâta trudă, şi lasă omul în pace, rămânând păgubaş şi de slujitul de pân-aci. Şi astfel a rămas vorba că muierea a înălbit pe dracul."[1]

Varianta a şasea

„Diavolul de felul lui e negru ca ceaunul. Numai de mare foc a fost înălbit şi el odată, şi iată cum:

Auzise un flăcău că şi diavolul ajută uneori la îmbogăţirea omului. Şi aşa, cine l-o fi povăţuit, să-i fie după cap[2], a plecat într-o zi să caute pe diavol.

A mers ce-a mers şi într-o pădure s-a întâlnit cu un alt flăcău, călare pe un cal negru.

– Ce cauţi, măi băiete?

– Ce să caut? Sunt şi eu un biet de băiat sărac, şi am plecat să găsesc pe diavolul, să mă îmbogăţească.

– Aşa? Află băiete, că eu sunt ăla.

Şi când îi mai ia sama băiatul, vede că-i ies Încornoratului două cornuţe de sub pălărie, şi o dată se făcu şi pe tot corpul, negru ca tuciul de mămăligă.

– Mare minune, – zise băiatul, mai speriindu-se oleacă.

– Vrei, mă, să te-mbogăţesc? zise Ucigă-l-toaca.

– Vreau!

– Aşa? Uite ce e: hai să mă bag eu slugă la tine cinci ani, să-ţi fac avere câtă-i vrea. La urmă însă, să te bagi şi tu la mine slugă, tot cinci ani. Te bagi?

---

[1] Zanne, *op. cit.*, II, pp. 284-285.

[2] Prin Moldova expresia este: „să-i fie de cap", „de cap [şi de picioare] să-i fie [şi să-i rămâie]".

– Mă bag, zise băiatul.

Şi a intrat întâi diavolul în slujbă la flăcău, – că flăcău era băiatul cu prinsoarea, – şi s-au dus acasă la el.

Acolo diavolul iar s-a schimbat la faţă şi i-a adus bani mulţi, mulţi, până a făcut o butie de galbeni.

Aşa. Apoi s-a însurat flăcăul şi şi-a făcut şi el casă şi masă în rândul oamenilor.

Acu diavolul era trenţos şi alergă în toate părţile. Nevasta omului, – stăpâna, – zice bărbatu-său:

– Da bine, măi omule, de ce nu bagi slugă un om mai cumsecade? Cum ţii tu prăpăditul ăsta de nevoie?

– He, he, nevastă! Tu zici că e mic şi eu nu pot să scap de el.

Aşa? He... De ce te vaiţi tu! Lasă că-l pui eu la munci grele, şi scapi.

– Bine nevastă, numai să nu ţi se înfunde.

Aşa. Nevasta se ţine de vorbă.

Într-o zi, cum sta la foc să mestece mămăliga şi diavolul sta în tăciuni lângă ea, odată-l plesneşte cu făcăleţul peste mână şi-i zice:

– De ce stai aci, mă? Nu vezi că turnăm mămăliga pe masă şi n-avem ce mânca? Adu-mi în pripă o tipsie cu peşte proaspăt de la Dunăre.

– Aoleu! zise diavolul; păi, acum mă duc stăpână! De ce nu mi-ai spus dinainte?

Hei... Cât era pân'la Dunăre! Dar diavolul, cât ai clipi, a şi venit cu peştele de la Dunăre, înainte ca nevasta să toarne mămăliga pe masă.

– Ti, bată-l Dumnezeu! Nu e chip să scap de el! – tot zicea românul, şi tot trist şi tot pe gânduri sta. Femeia, văzându-l mereu aşa, îl întrebă într-o zi:

– Da ce eşti, măi bărbate, trist aşa?

– Cum să nu fiu? Uite, sluga asta nu e decât dracul, şi l-am băgat pe cinci ani. Mai are un an şi după aia trebuie să mă bag eu slugă la el.

– Aşa? De ce nu-mi spuneai mai dinainte? N-ai grijă că te scap eu.

Şi într-o zi, pe când sta femeia la foc şi frământă o pâine, diavolul sta şi el acolea pe talpă. Da femeia, când să puie pâinea pe masă, odată se roţăieşte la drac:

– Tu ce păzeşti, mă, de stai degeaba?

– Păi ce să fac?

– Uite ce!

Şi ia femeia un fir de păr de la subţioară, i-l dă-n mână şi-i zice:

– Na firul ăsta de păr. Ai grijă ca, până oi tăia eu pâinea pe masă, să-l faci drept cum e cuiul de şiţă, şi alb, că altmintreli să-ţi iei potecuţa d-aici. Până-acu ţi-a fost, băiete!

Acu, stăpână!

Şi când zise aşa, se şi apucă de muncă, se face diavolul negru, negru peste tot, aşa cum sunt ei din fire, cornoraţii ăştia. Femeia însă nu se *teşeşte*!

– Săracul bărbatu-meu, nu minţea.

Şi s-apucă diavolul să îndrepteze firul şi să-l întărească. Bate cu ciocanul, trage-l prin gură, ca să-l îndrepteze, aş! Unde era pomana aia? Că părul şi mai rău se-ncârliga! De ce-l bătea, d-aia se-ncovriga mai tare:

Femeia de colo s-a silit şi a tăiat pâinea pe masă, că tot îi era frică s-o isprăvească cu bine Necuratul; pe urmă l-a chemat să mănânce.

– Mai aşteaptă, stăpână, că nu l-am îndreptat; mai stăi niţel.

Mai aşteptă ce mai aşteptă, şi... diavolul, canonindu-se, şi-aruncă ochii în oglindă. Acolo, ce să vază? Albise de tot săracul, peste tot corpul, aşa că nu se mai putea face negru. Ba şi părul şi barba îi erau ca miţa oii albe!

– Hai mă, hai mai tare la masă!

– Mai stai niţel, stăpână!

– *Iete*-al dracului!... De când şade lângă mine şi nu l-a făcut!

Apoi odată s-a auzit „poc!“ şi-un miros greu s-a răspândit în toată casa. Pleznise diavolul de necaz, după ce albise... şi se mântuiseră creştinii de Sarsailă.

Şi aşa, femeia a-nălbit pe dracul!“[1]

Varianta a şaptea

Un flăcău a fost luat de nevastă o fată de popa, care nu mai avea pereche sub soare de rea şi de afurisită. Într-o zi, neavând omul alt chip ca să se scape de dânsa, o legă la ochi, îi legă mâinile la spate, o puse într-o căruţă şi porni cu dânsa, s-o ducă undeva, departe, departe, unde s-o lase, şi de unde să nu se mai întoarcă.

După vreo trei-patru zile de mers, se opri, o scoborî din căruţă şi o lăsă legată de un copac, iar el porni înapoi spre casă.

---

[1] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul românilor*, pp. 204-206 (nota).

Acolo, iată că vine un drac la dânsa.

– Ce zbieri aşa?

– Da tu cine eşti de mă întrebi?

– Eu sunt Naiba!

– Dacă eşti Naiba, apoi, fă bine şi mă dezleagă!

Şi diavolul o dezlegă şi-o întrebă:

– Pentru că ţi-am făcut un bine, să-mi spui şi tu mie: cine este mai iscusit: Dumnezeu ori diavolul?

– Mai iscusit, pe lumea asta, – răspunde nevasta, – este întâi Dumnezeu, pe urmă femeia, şi tocmai la urmă este diavolul.

Ucigă-l-crucea, să crape de ciudă că l-a orânduit femeia cu iscusinţa nu numai după Dumnezeu, dar încă şi după femeie. De aceea îi zise:

– Dacă şi tu, o muiere, te lauzi că eşti mai deşteaptă decât mine, să vedem, cel puţin, dacă ştii să mă pui la o treabă pe care eu să n-o pot face!

– Vrei, adică, rămăşag?

– Vreau!

– Şi pe ce?

Dacă te-oi rămâne, să mă iei în spinare şi să mă duci până în dâmbul cela, căci până acolo este locul sfânt, şi eu nu-l pot călca!

– Dar dacă te-oi rămâne eu pe tine?

– Ce mi-i cere, aceea ţi-oi face!

– Să mă duci şi tu, tot în spinare, de aici şi până acasă, la bărbatu-meu!

– Noroc să dea Scaraoschi!

– Şi mie, noroc să-mi dea Dumnezeu!

Femeia, scoase numaidecât trei fire de păr de subsioară şi le dete dracului.

– Uite, să mi le întinzi, să nu mai fie sbârcite!

– Că ce mai treabă mare!

Diavolul luă firele de păr, le întinse de capete, le suci, le învârti, le udă în gură, le uscă la foc, dar degeaba, căci perii, în loc să se întindă, mai rău se sbârceau.

Şi s-a trudit Necuratul, până i s-a înălbit părul din cap de amar şi de necaz. Din cele trei fire de păr, unul i-a rămas între dinţi, unul se rupsese tot bătându-l cu ciocanul, şi ce-l de-al treilea sfârâise în foc.

Femeia a-ncălecat atunci pe diavol, i-a pus frâul în gură, a luat o cruce în mână şi a-nceput să boteze pe Necurat, să mâie repede la drum.

– Mai este mult, nevastă, până acasă la tine?

Apoi, de: o târâitură de băt; mai mult, nu cred!

– Dar încotro? Tot înainte?

– Încotro oi vedea cu ochii, – răspunse femeia, că, vedeţi, nici dânsa nu ştia bine.

Apucă diavolul cu femeia la apus, şi fuga! şi fuga! nouă luni de zile, dar paci! să dea peste casa femeii.

Femeia îl strunea, îl blagoslovea cu crucea în creştetul capului şi pornea apoi spre răsărit.

Dracul, iar fuga! fuga! alte nouă luni de zile cu femeia în spinare, dar tot degeaba. Pe unde ajungea şi întrebă de casa cu omul singur, nu află pe nimeni să-i dea un răspuns mai de bucurie: „nu ştiu, n-am auzit!

Hâţ! alte nouă luni spre miazăzi şi alte nouă spre miez de noapte, când bodaproste, tocmai la trei ani de zile, ajunseră şi ei la locul dorit.

Femeia sări jos din cârca diavolului şi-l trimise în casă, să mai iscodească.

– Greu ţi-i fără femeie, omule?

– Ca de-o mie de ori mai uşor ca-nainte.

– Dar unde ţi-i nevasta?

– Am dat-o dracului de pomană. Dacă o mai ţineam o zi cu mine, îmi scotea peri albi, nu alta! Şi mi-am zis: decât să mă călărească ea pe mine, mai bine s-o călărească dracii pe dânsa.

– Dar dacă a fi tot dânsa şi deasupra diavolului?

– Mai ştii!

– Că chiar aşa: nu mai departe, află că ţi-am adus-o aici afară!

– Dar cine eşti dumneata?

– Dracul!

Şi femeia, draga lui femeie, scumpa lui femeie, scumpa lui nevestică, neasămuit de scumpă lui sub soare, intră în casă, cu mâinile amândouă în vânt, să-şi cuprindă bărbatul şi să-l sărute.

– Dar cine dracul te-a adus, nevastă?

– Cine vrei, decât chiar el!

– Ptiu! piei, Necuratule, cruce de aur cu noi!

– Mă duc, dar oi pomeni cât oi fi şi-oi trăi pe femeia care m-a înălbit; dumneata, vezi acum ce faci cu dânsa şi trimite-mi şi mie răvaş, ca să aflu cum o mai duceţi![1]

---

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

Şi, de bună samă, nu sunt toate aceste povestirile care vorbesc despre păţania dracului.[1]

Povestirea a doua

Femeia înălbeşte pe diavol prin cicăliturile ei.

Un om ca toţi oamenii avea o femeie ca toate femeile: afuristă foc şi cătrănită, mânia lui Dumnezeu. Ce să facă omul, să scape de dânsa? Se gândi fel şi chip, până când îi zise:

– Hei, nevastă, nevastă!

– Ce-i bărbate?

– De-ai şti tu ce ştiu eu, Doamne, Doamne!

– Şi ce ştii du, bărbate?

– Lucru mare!

– Mare?

– Mare de tot. Ştiu o comoară în puţul cel părăsit; şi ştii tu cât îi de mare comoara ceea? Grozav, şi pace! Mâne seară mă duc s-o scot şi s-o aduc acasă; am să-mi fac mie o pereche de ciobote şi ţie o salbă, să se ducă vestea. Ca tine, nimeni n-are să mai fie! Mâne sară mă duc!...

Iar în puţul părăsit nu era comoară, cum nu-s eu popă!

Muiercana atât aşteaptă; că-i una, că-i alta, că ea se duce la o vecină, că are treabă.

– Te duci?

– Mă duc!

– Du-te, femeie, da să vii degrabă.

– Acuşi!

Şi s-a dus, adică s-a dus la puţul părăsit şi s-a dat în puţ cu gâtu-n jos. În puţ a dat de dracul. – Dracul în carne şi oase, cu părul negru, cu ochii roşii şi cu unghii pe la coate.

---

[1] N-am putut avea la-ndemână colecţia „Timpului" redactat de Eminescu, unde, după mărturia domnului I. Baican, s-au publicat „vro cincisprezece anecdote dintr-un şir de subiecte, între care citim şi *Cum a îmbătrânit Ileana pe dracul* şi *Rămăşagul Ilenii cu dracul pentru discreţirea unui fir de păr de la Ileana* („Convorbiri literare", XI, VIII, p. 607). Cele două titluri se pare că se referă la acelaşi subiect.

– Cine eşti dumneata, jupâne? – îl întrebă femeia.

– Apoi, eu-s *Naiba*.

– Aşa? Vra să zică ţi-a mirosit şi dumnetale a comoară? Hai? Las' că-ţi arăt eu comoară. Unde ai ascuns-o?

– Că să fiu al dracului, dacă ştiu. – Scaraoschi, de colo.

– Aşa, nu ştii? Ptiu!

Şi-l scuipă pe Ucigă-l-crucea drept în creştet.

– Da stăi, femeia lui Dumnezeu, că nu ştiu nimic; să n-am parte de lumânare, dacă ştiu eu de comoară; să mor spânzurat, să mă trăsnească Sfântul Ilie din cer; vino-ţi în fire şi lasă-mă în pace!

– Nu ştii? Ptiu! ptiu! ptiu!

Şi iar l-a mai stupit pe diavol de trei ori în creştetul capului.

Dracul se jura şi femeia stupea; dracul se afurisea în tot felul şi femeiuşca omului iarăşi îl stupea. Şi l-a stupit o noapte întreagă-întreagă, că-şi blăstăma bietul drac şi ceasul în care se născuse. Mă rog: o noapte să stai alături c-o femeie ca aceea, nu-i lucru de glumă!

În vremea asta, bărbăţelul se aşezase pe vatră, sufla în foc şi râdea de se prăpădea, că pricepuse de la început pasul nevestii lui cea dragă.

A doua zi merse la puţul părăsit c-o frânghie, să-şi scoată odorul afară. Scoborî frânghia, o scutură să vadă de-i grea şi, când crezu că femeia s-a apucat de capăt, trase în sus; când colo, ce să vadă? Ucigă-l-crucea alb, alb, ca un moşneag de o sută de ani.

– Ce-i asta pe tine, prietene?

– Of, bodaproste că m-ai scos la faţa lumii; m-a-nălbit nevastă-ta astă noapte!

– Vai, vai, vai! – omul, de colo, de-abia ţinându-şi râsul.

– Toată noaptea: ptiu! şi ptiu!, ptiu! şi ptiu!; de asta-s alb; bodaproste că m-ai scos la faţa lumii, că dacă mai stăteam cu dânsa o noapte, îmi lua Avram sporul!

Şi aşa a îmbătrânit muierea pe dracul![1]

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

Varianta întâi

Un român, săracul,
Căpătase o femeie
Chiar jupită de pe dracul:
Gândea lumea-n cap să-şi ieie.
Nu ştia ce-ar face
Doar ca s-o împace.
Tot ce-i aducea,
Ei nu-i mai plăcea.
De amar plângând,
Ce-i veni în gând?
„Plăti-ţi-ar Dumnezeu,
Eşti un lucru rău.
Eu îs popa tău!“
Cum gândeşte,
Şi grăieşte:
– Măi femeie, ştii ceva?
Eu îţi voi spune, dar tu cată
Să mă spui la lumea toată;
Or, mai bine, nu-ţi mai spun!
– Omule, tu eşti nebun!
– Când ai şti tu ce ştiu eu,
Ai înnebuni mai rău.
– Haide, ce-i? ia zi odată!
– Eu ţi-oi spune, dar tu cată,
De cumva mă dai pe bete,
Atunci, să te-aţii băiete:
Ştii, sub poala de pădure,
Pe unde culegem mure,
La fântâna părăsită,
Comoară nepreţuită,
Acolo-i de bună samă.
– Haide, şi pe mine ia-mă!
Amândoi se pregătesc,
La fântână o pornesc.
– Lasă că mă cobor eu!
– Cum nu; tu eşti nătărău
Şi ca vai de capul tău!
Vrei s-ascunzi banii de mine!
Las’ că mă duc eu mai bine!
Omul în fântân’ o lasă
Şi el se întoarn’ acasă.
Ea-n fântână dă de dracul.
Vai de capul lui, săracul,
Ce-i fusese scris să tragă!
Ea-l tot mustra, el o roagă
Ca să-l ierte, nu-i de vină...
Ea-i căta mereu pricină:
De ce-a venit la comoară?
Şi cu vorbele-l omoară.
Îl tot mustră, îl stupeşte,
Pân’ din negru, îl albeşte.
Românu-aşteaptă trei zile
Şi femeia nu mai vine.
Ş-atunci, n-are ce lucra?
Par-că dracu-l îndemna:
El se duce la fântână,
Apucă frânghia-n mână,
Iute-o trage pân’afară,
Să şi ieie femeia iară,
Socotind: câte-a păţit,
De-acuma s-a-ncuminţit.
Când colo, pe dracu-l scoate.
Vrea să fugă, dar nu poate.
Dracul i se tânguieşte,
Cu lacrimi îl mulţumeşte
Că l-a scăpat de la foc
Şi că vrea să-i dea noroc.
Şi îi zice: – Iat-ascultă
Şi fără zăbavă multă,
Împăratu-o fată are

Ce-i bolnavă de născare
De ducă-se-pe-pustii.
Acolo tu ai să vii
Şi prefă-te-un doftor mare.
Ai să fii a ei scăpare
Şi ţi-a da-o de soţie,
Jumătate'mpărăţie.
E a ta,
Dar nu uita:
Pe aceasta-i vindeca,
La alta n-ai ce căta,
De cumva te-ar mai chema,
C-apoi vai de pielea ta!
La ureche să-i şopteşti
Că tu eşti
S-o mântuieşti.
Zapisul îl iscălesc
Şi în drumul lor pornesc.
A făcut cum l-a-nvăţat
Şi cu fata de-mpărat
Românul s-a însurat.
Trece o lună,
O săptămână,
I-a trimis răspuns şi carte
Un împărat de departe,
Ce-l ruga să-l miluiască
Şi fata să-i mântuiască
Cum odată îndreptase
Pe a sa împărătească.
Greu la deal şi greu la vale!
Cum să le puie la cale
Şi cu cinste să rămâie
În a sa împărăţie?
El se duce la-mpăratul
Ce-i ceru leacul şi sfatul,
La fată soseşte
Şi astfel îi şopteşte:
– Iată-mă-s că am venit.
Dracul la el s-a răstit.
– Cum aşa, ai îndrăznit,
Zapisul de n-ai păzit?
Nu gândeşti ce te aşteaptă
Şi ce cumplită răsplată
După faptă ţi se vine?
– Rău, amar şi vai de mine,
Aş fi vrut să dau de tine,
Şi am venit să te-ntâlnesc,
Pe-aiurea nu te găsesc.
Şi te rog, ai îndurare
De suferinţa mea mare
Şi să-mi dai a ta povaţă
Cum să-mi scap a mea viaţă:
Femeia ce-a stat cu tine,
A venit acum la mine
Şi amar mă pedepseşte
Şi ca-n foc mă schingiuieşte,
Că de ce te-am scos pe tine,
Că unde eşti, că ea vine
După tine!
– Vai de mine,
Vai de capul meu săracu! –
Şi tuşti!, o tuleşte dracul[1].

[1] E. Sevastos, *Anecdote poporane*, Iaşi, 1893, pp. 13-17. – Această păcăleală, – a dracului aici, o întâlnim şi-n alte povestiri, unde înşelată este ori Moartea, ori *Arhanghelul Mihail*: cf. T. Pamfile, *Sărbătorile de toamnă*, Bucureşti, 1914, p. 82 şi urm.

Sub forma ei românească, fără însă de a pomeni de înălbire, povestirea aceasta o aflăm şi la ruşi (L. Leger, *Recueil de contes populaires slaves*, Paris, 1882, pp. 35-39).

Varianta a doua

Se povesteşte că a fost odată un drac pedepsit de stăpânul lui, Tartorul dracilor, să stea în fundul unui puţ. „După ce stătuse acolo mai multe milioane de ani, când era aproape să-şi termene osânda, tartorul ăl mare dete brânci peste el unei babe, care trecea prin apropiere.

Baba, cum căzu şi dete peste drac, începu a-l lua la ocări, blesteme şi cicăleală, încât, când i se împlini termenul osândii şi-l scoaseră afară, toţi dracii se minunară de el, văzându-l încărunţit numai pe o parte a capului.

Întrebându-l ceilalţi draci de ce a îmbătrânit numai pe o parte, el le răspunse că baba care a căzut peste el atât de mult l-a cicălit, încât a cărunţit numai pe partea care a stat întoarsă către ea.

Şi d-atunci se zice că unele babe sunt atât de rele şi cicălitoare, încât au încărunţit şi pe dracul!“[1]

Varianta a treia

„Un biet om avu norocul să trăiască, vezi Doamne, cu o femeie ce nu mai încăpea în piele de iute şi de rea. Îşi mâncă zilele cu dânsa, şi pace! Cum s-ar fi purtat, – degeaba; încercase fel şi chipuri, mai cu binişorul, mai cu bătaia, – tot degeaba; pielea rea şi răpănoasă, ori o bate, ori o lasă. Zicea şi ea:

– De mi-i bate, cât mi-i bate,
Dintr-a-mele nu mi-i scoate!

O mai luă omul iar la *câlţăit* de cânepa dracului, – femeiuşca lui însă îşi urma povestea, *belenjind* nişte ochi la dânsul, cât ulcicele şi zicând:

De mi-i bate c-o nuia,
Tot o fi pe voia mea!...

Deci iscodind aşa, din babe, omul nostru i-a aflat leacul şi descântecul şi într-o bună zi, a dat-o într-o fântână.

[1] „Gazeta ţăranilor“, XXII, nr. 7.

Ce să se mai pomenească?

Trece un călător pe lângă o fântână şi nu ştia de cele întâmplate. Fântâna adâncă! Scoate el o ciutură de apă, – când colo, de ciutură se ţine şi dracul, – ducă-se pe codri, – şi iese şi el. Da slab şi prăpădit, bietul Michiduţă, şi alb la cap, cum îi helgea!

– Om bun! – strigă Necuratul.

– Ce-ţi este? – se răsteşte speriat călătorul.

– Fă-ţi o pomană, mă rog, şi scoate-mă de aici.

– Da ce-i !

– Nu mă vezi cât îs de îmbătrânit?

– Ce-ai păţit?

– Of! Femeia cea rea este în fântână aici şi mi-a scos peri albi! În vreo câteva ceasuri m-a îmbătrânit, cum n-oi îmbătrâni nici în cincizeci de ani.

– Iaca, te scot! răspunse omul, trăgându-l afară.

Diavolul ieşi şi zise:

– Bodaproste, om bun, bodaproste! Unde mi-i trimite, m-oi duce şi prin glod, şi la arie, şi la cărat greutăţi, numai de femeia cea iute şi *criţoasă* să scap, bătu-o-ar patruzeci de geruri după cei patruzeci de sfinţi, s-o bată!...

Şi avea dreptate Neprielnicul. Căci două lucruri îl scot pe om, ca şi pe diavol, din casă: fumul şi femeia rea!"[1]

Varianta a patra

Veţi fi auzit că femeia a înălbit pe dracul! Asta nu-i adevărat, adică, nu că l-a-nălbit de tot, ci nu mai pe jumătate, şi iaca întâmplarea:

Un om, pe lângă că era sărac, mai avea şi o nevastă de cele care te fierbe în şapte ape şi tot nu te lasă. Ce să facă el? O ia într-o zi, o vâră într-un sac şi o duce s-o azvârle într-o groapă. Acolo taman se întâmplase să fie şi locuinţa dracului.

Bun! O lasă omul şi pleacă înapoi acasă.

Peste câtva vreme, se duce din nou să vadă dacă mai suflă ori ba. Când să se apropie de groapă, aude un văiet încet:

– Valeu! valeu! Am să mor înălbit şi nimeni nu vine să mă scape!

---

[1] D. Furtună, *Cuvinte scumpe*, Bucureşti, 1914, pp. 8-9.

S-apropie omul mai mult şi, când se uită, ce vede? Femeia lui alături de drac şi dracul, cu partea de cap dinspre femeie, albă-albă!

Dracul iar începu să se vaite.

– Valeu! valeu! Ia-o de aici, că mă omoară! De când ai azvârlit-o peste mine, vezi-mă-n ce doagă m-a adus!

Şi omul l-a scăpat pe diavol de la o scârbă, în schimbul unei comori.

Da să ştiţi: pe cine-i veţi vedea albi în tâmple, acelora muierele „le-au scos peri albi". Acolo i-au sărutat şi ele![1]

Cuprinsul acestei povestiri îl aflăm şi în Asia Mică: omul îşi duce nevasta, – care necurmat îi cerea podoabe, – într-un puţ, unde-şi făcuseră dracii sălaş. Acolo ea a căzut pe capul Necuraţilor, aşa încât „în scurt, şi dracii se săturară până în gât de ea, cum se săturase şi bărbatu-său".

Nu se vorbeşte despre înălbirea capului, dar aceasta se înlocuieşte cu a doua parte a povestirii.

Ca să scape de nevastă, diavolii făgăduiesc omului ce vine a treia zi, că vor intra în fata împăratului, îmbolnăvind-o, că el, de va veni acolo în chip de doctor, ei vor ieşi şi astfel va fi bine plătit. I se pune însă condiţie: să nu intra în casa vizirului când diavolii îi vor îmbolnăvi fiica. Omul ia piatra de deasupra fântânii. Dracii ies şi merg la împărat, unde intră în fată. Omul însănătoşează fata, dar se duce, sub ameninţare, şi la vizir. Acolo, ca să scape de draci, le spune:

– „Eu n-am venit să vă gonesc din inima fetii, ci pentru a vă înştiinţa că nevastă-mea a ieşit din puţ şi aleargă încoace pentru a vă cere vestmântele şi sculele!"[2]

De altfel nici această a doua parte de povestire, nu este străină de literatura noastră populară[3].

Din Oltenia avem următoarea povestire, în care această a doua parte este la fel cu povestirea asiatică de mai sus; ea se leagă, cam stângaci, cu o întrecere între femeie şi drac, din care, după nepriceperea dracului, ar rezulta că acesta a fost înălbit de femeie.

Iată această povestire:

„Mergând un om şi c-o fată pe drum, s-au întâlnit cu un drac. Şi dracul le-a zis:

---

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

[2] Carnoy, Nicolaïdes, *Traditions populaires de l'Asie mineure*, pp. 173-177, *apud.* G. Ciauşanu, *Superstiţiile poporului român*, pp. 411-413.

[3] V. p. 111-112.

Buna ziua, om cu *omoaie*!

Fata i-a răspuns:

– Vai de mine, domnule! Nu e om cu omoaie, ci muma acestui om, este soacra maicii mele!

Şi dracul nu s-a priceput şi [puţin a lipsit că n-]a crăpat de năcaz.

[Omul şi cu omoaia] au fost tatăl şi cu fata lui, Neaga.

De a dracului ce era, fata secera şi zicea că coseşte!

[La vremea ei s-a măritat.] Bărbatul său zicea că seceră şi ea că coseşte, şi aşa a mers aceasta până când ea a zis că moare. Bărbatu-său a lăsat-o să moară şi s-a pregătit s-o îngroape.

La îngropare, dracul, de bucurie, i-a ieşit înainte[1] şi i-a zis omului:

– Foarte bine că m-ai scăpat de Neaga[2], că m-a albit, – de aci: că femeia a-nălbit pe dracul. – Vrei să te fac împărat?

– Cum nu!

– Mă duc la fata împăratului şi mă bag în ea; tu o să vii să o scapi. Ţi-o dau ţie de nevastă, căci eu ies!

Dracul s-a dus de-a intrat în faţă, omul i-a spus dracului să iasă şi astfel a ajuns ginere de-mpărat; mai pe urmă avea să fie chiar şi împărat.

Dracul i-a zis apoi împăratului:

– Mă duc să omor altă fată de-mpărat; acolo tu să nu vii, că te omor!

Împăratul cu fata bolnavă a trimis după cel ginere împărătesc şi acela n-a avut cum face, şi a trebuit să vină. Cum a intrat, a zis:

– Aci eşti, frate-meu?

– Aci! Dar nu ţi-am spus să nu vii, c-am să te omor?

– O, frate-meu, ce să nu viu! Dar iacă, a înviat Neaga şi m-a trimis ca să te caut şi să te duc la dânsa!

Şi dracul i-a răspuns:

– Ba decât aşa, mai bine ies şi de-aici, şi mă duc în fundurile mărilor, şi la Neaga tot nu mă duc!

Şi astfel s-a lecuit şi fata asta de-mpărat[3].

---

[1] Scrie culegătorul: „în chip de ogar".

[2] Se zice de unul de care nu te mai poţi mântui: „Aista-i Neaga-rea".

[3] Împăr. de dl. Şt.St. Tuţescu, com. Catanele, jud. Dolj. Despre *om şi omoaie*, cf. A. Pann, *Opere complete*, vol. I, Bucureşti, 1904, p. 257:

– Bună ziua om c'omoaie!... Iar nevasta mi-a răspuns:

– Nu e omul cu omoaia, cu ochii nu ne-ai pătruns,

Ci te uită şi ia sama că muma acestui om

Este soacra mamei mele (eu sunt vlăstar şi el pom!).

Despre „*cosit-secerat*", cf. „tunsa-rasa". *Ibidem*, pp. 305-307.

Dl. Od. A. Apostol, din com. Vrata, jud. Mehedinţi, îmi împărtăşeşte următoarea „ghicitoare“:

„A plecat un om cu o femeie. Pe drum s-au întâlnit cu dracul. Dracul a zis:

– Bună ziua, bărbat şi nevastă!

Femeia i-a zis dracului:

– Eu nu-s nevasta omului ăstuia. Mama lui a fost soacră bună mamei mele! Ghici ce suntem de rudă!

Dracul n-a ghicit şi de aia a murit!“

Povestirea a treia

Femeia răpune pe diavol prin mijloace încă mai necuvioase.

„Şi odată a sămănat un bărbat un lan cu grâu, – şi când s-a dus pe după Paşti să vadă grâul de-i frumos, i s-a *înmăgurit* sufletul. Ici şi colo câte un fir, parc-ar fi fost cartoafe. Îi era ciudă omului, de nici pământul nu-l ţinea. Şi-n ciuda ceea a zis – câte nu zice omul la mânie:

– Al dracului să fie grâul aista!

Dracul, după ce văzuse omul plecând, şi l-a luat în stăpânire pentru el, după cuvântul omului.

Şi-au început să se-ndesească firele şi a crescut [grâul] mândru şi frumos.

Vine timpul secerii. Oamenii seceraseră prin partea locului. Unul dintre vecini numai ce spune celuia că de ce nu se duce să-şi secere bunătatea de grâu, că-i copt şi frumos, cum nu mai este altul pe acolo.

Omul se duse să-l secere, şi îndată, hop! ţup! dracul se înfăţişează.

– Ce cauţi la grâul meu?

– Păi, nu-i sămănat de mine?

– De tine-o fi, dar mi l-ai făgăduit mie; şi dacă te-ai apuca de el, să ştii că o paţi!

Românul a plecat, căci de, cu dracul nu te poţi pune.

Se duse şi spuse femeii. Femeia, las-pe dânsa![1]

[1] Până aici, cf. pp. 101-102.

Îşi ia secera în mână şi pleacă la secerat grâul. Cum ajunge acolo, se dezbracă, aşa cum era dezbrăcată şi bunică-sa Eva, şi începe să aştearnă grâul în poloage, la pământ.

Dracul o vede şi pleacă-n spre ea. Şi cum femeia sta cu dosu-n spre drac, şi când acesta o vede, de departe, stă pe loc şi se gândeşte în sinea lui: „Măi, ce să fie! Popă cu barbă? Nu prea samănă! Ţap? Iarăşi nu!"

Şi pe când dracul se gândea aşa, privind-o de departe, femeia se scoală şi se întinde pe spate. Când a văzut dracul, s-a speriat şi-a fugit, şi nici că i-a mai trebuit grâu de la omul cela.

Şi iaca aşa a speriat femeia pe dracul!"[1]

Povestirea a patra

Baba şi diavolul fac tovărăşie la sămănături, luând baba întâi părţile de-afară, la popuşoi şi grâne, – iar dracul, rădăcinile. Într-al doilea an ia baba părţile din pământ de la sfeclă, ceapă ş.a., iar diavolul, frunzele. La bătăie, tot diavolul suferă.

„Unei babe îi murise moşneagul. Rămăsese văduvă, biata babă, tocmai la vreme de bătrâneţe, când omul are nevoie de ajutor. De unde şi până unde, diavolul, în chip de moşneag, vine într-o seară la babă.

– Bună seara!

– Bună să-ţi fie şi inima! zise baba.

Şi din vorbă în vorbă, baba a trebuit să spuie că-i văduvă, iar moşneagul, se-nţelege, era şi el văduvoi.

– Uite, ce zic eu, – zice el, – n-ar fi bine să ne luăm amândoi? Ne-om ajutora după putere, căci, vorba ceea: unde-s doi, nu-i unul singur; ce-om câştiga, să-mpărţim drept în jumătate. Fiecare să mânânce din câştigul lui. E bun cuvânt?

– Foarte bun, – răspunde baba, – mai cu samă că eu am pământ destul. Dumneata ca bărbat, ia şi-l munceşte şi-l samănă.

– Bine! dar cam ce fel de sămânţă să samăn?

---

[1] Culegere din com. Jorăşti, jud. Covurlui, de părintele I.C. Beldie. Auzită şi în jud. Tecuci.

– Popuşoi, grâu, orz, cum samănă toată lumea, căci şi noi, – bătrâni, bătrâni, dar tot în rând cu lumea suntem, – zice baba.

Şi se duce diavolul şi samănă aşa: popuşoi, grâu, orz. Toate au crescut rodite ca-n anii cei buni.

– De acum, eu mă duc la secere şi la cules, moşnege! Să ne împărţim munculiţa. Eu mi-oi lua jumătate, şi ţie ţi-a rămânea jumătate.

– Bine, bine, te duce tu, măi babă, – răspunse Necuratul, dar mie să-mi laşi partea de jos. Auzi?

– Aud.

Şi aşa că baba a cules pentru dânsa spicele şi ciucălăii de popuşoi, iar lui i-au rămas paiele şi cioclejii. Ea pe iarnă avea cu ce trăi, pe când el mai răbdă, căci n-avea încotro cu baba!

– Apoi, m-ai înşelat tu pe mine anul ista, măi babă, – zicea el, – dar lasă; de s-ar desprimăvara, că te-oi înşela eu de-acuma pe tine!

Zis şi făcut!

Al doilea an, ară Uciganul, grapă, samănă. Şi ce samănă? Tot după cuvântul babei: cartofe, sfeclă, morcovi, ceapă, – tot de cele care-s bune la rădăcină.

Când la vremea strânsului şi a împărţitului, ştiu că s-a umplut de bucurie Negrul! El a luat vârfurile, ea a luat rădăcinele! Ea a pus rădăcinele în zămnic, în pământ, – a pus şi el vârfurile la grămadă în pământ, ca să le păstreze. La vreo două săptămâni însă, toate se făcură răcituri, toate se stricaseră.

– Măi babă, tu iar m-ai înşelat! – strigă diavolul.

– Tu singur ţi-ai făcut-o! – strigă de colo baba.

– Hai să ne batem!

– Hai să ne batem!

– Cu ce să ne batem? – zice diavolul.

– Cu ce se bate toată lumea: ori cu prăjina, ori cu melesteul, – răspunde baba.

– Nu! Eu cu prăjina, ca să te pot ajunge mai bine! strigă diavolul.

– Bine! Iaca, eu mă mulţumesc cu melesteul! – strigă baba. Şi încep a se bate. Când dădea diavolul în babă, nu făcea nici o ispravă, căci prăjina era lungă şi se anina prin pod; pe când baba dădea sănătos cu melesteul, fără greş, numai în tartor. Aşa că, l-a fript în bătaie.

– Nu! Dă-mi mie melesteul şi na-ţi ţie prăjina! – răcni diavolul, cu deznădejde, – şi hai afară şi ne-om bate, nu aici în casă!

– Hai, – zise baba!

Şi schimbând ei uneltele, ies afară şi se apucă la bătaie. Diavolul ar fi dat bine în babă, d-apoi ce folos, că ea, când îl *hojnea* de departe cu nuiaua cea lungă, ieşea fum dintr-însul!

Văzând şi văzând el că-l scoate baba din sănătate, a zis:

– Hai să ne blăstămăm şi să nu mai trăim împreună!

– Hai, zise şi baba! Blastă-mă întâi tu pe mine!

Şi începe diavolul a o blăstăma pe babă. Şi a blăstămat-o aşa de tare, că-i picau straiele de pe dânsa.

– De-acum, moşnege, hai să te blastăm şi eu pe tine... Dar întoarce-te cu spatele-n spre casă, – zise baba.

– Iaca mă-ntorc!

Diavolul se-ntoarce, iar ea, apucând *pieptănuşii* cu amândouă mâinile, începe a-l blăstăma şi a-i cărăbăni în spinare. L-a ciopârţit, sărmanul, de-i curgea sângele ca dintr-un bou!

– Valeu, nu mai pot! strigă el.

Şi, la fugă!

Atunci baba, haţ un pieptănuş şi zvrr! după dânsul, de i s-a înfipt drept între umeri. Ajunge el aşa la Tartorul cel mare. Acesta îi zice:

– Ei, ai blăstămat-o bine, bre?

– Am blăstămat-o, de i-au picat straiele de pe dânsa!

– Da' ea pe tine te-a blăstămat?

– M-a blăstămat, bat-o piatra, s-o bată, că iaca se ţine şi acum un blăstăm de mine, zise Necuratul, arătând pieptănuşul din spinare.

Şi aşa, precum vedeţi, cu baba, nici dracul nu mai pune în plug, căci i-a prins frica meşteşugurilor ei, de l-a lăsat numai cu o mână de suflet!"[1]

Povestirea a cincea

Diavolul este îndemnat de-o babă să fugă printre picăturile de ploaie ca să nu se ude, lucru pe care Necuratul îl şi face, până când crapă.

S-auzi şi să nu crezi minunea cum a plesnit un drac!

O babă venea de undeva şi avea o cofă-n mână. De la o vreme, cum mergea ea pe drum, numai bagă de seamă că cerul se cam întunecă întâi şi

[1] D. Furtună, *Cuvinte scumpe*, pp. 90-92.

pe urmă norii încep să se bufnească între dânşii, cap în cap, cum se bufnesc berbecii, când au de răfuit o socoteală.

Ce să facă baba, să n-o ploaie? Îşi zice:

– Am să mă dezbrac, am să-mi pun bulendrele în cofă, şi las, să ploaie! Dincolo de piele, nu mai are unde să răzbată apa! Ia aşa!

Şi-a făcut întocmai, şi drept să vă spun, n-a greşit chiar aşa de mult. N-avea cine s-o vadă goală. Ploaia a început să ţârâie, baba şi-a pus cofa jos, cu fundu-n sus, s-a aşezat pe cofă şi aştepta! N-avea nici un zor!

După ce a stat ploaia, baba şi-a scos *ţolelul* din cofă, s-a îmbrăcat şi-a pornit pe drum înainte, când iaca se-ntâlneşte cu Nichipercea! Ieşise şi el, pesemne, la plimbare pe răcoare, după ploaie.

– Bună ziua, mătuşă! – îi dă dracul.

– Bună să-ţi fie inima, Necuratule!

– Dar cum făcuşi, mătuşă, că venişi pe ploaia asta şi nu te-a picat un strop de ploaie? Iaca eu, m-a prins numai c-o aripă puhoiul, şi-s liştava!

– Ei! Tu crezi că toţi îs proşti ca tine! De ce nu te-ai ferit şi tu să nu te fi plouat! – îl întrebă puişorul nostru de babă.

Acu, dracul, – drac să fie cu tată-său şi cu mă-sa şi cu tot neamul lui, – da când a auzit pe babă că-l probozeşte aşa, nu s-a mai putut stăpâni şi a întrebat-o din nou:

– D-apoi cum focul negru să te fereşti de ploaie în mijlocul câmpului istuia, în care nu se află leac de pom şi fir de adăpost?

– Capul tău sec! Da de ce nu te-ai dat pe după picăturile de ploaie? Ce mare greutate era pân' pe-acolo, ca să te strecori pe după dânsele?

Dracul, – Doamne apără şi ne fereşte, – a rămas încremenit când a auzit-o şi pe asta! Da a tăcut; şi-a zis că poate are baba dreptate şi şi-a căutat de drum, unde s-a fi dus. Baba a plecat şi ea înainte.

După asta, mai trece ce mai trece, şi iaca într-un rând că *boţochina* de babă se-ntorcea acasă, şi tot pe drumul acela, şi tot cu cofa în mână. Dă Dumnezeu iar ploaie. Baba iar se dezbracă, iar îşi pune ţoalele în cofă, pune cofa cu gura în jos, stă să treacă *pârpăra*, îşi ia apoi bulendrele, se-mbracă şi porneşte înainte. Mai merge cât mai merge şi numai iaca vede delăturea drumului într-un şanţ un drac mort. Îl scociorăşte baba, îl întoarce şi pe-o parte şi pe cealaltă şi vede că-i tocmai acela cu care se întâlnise dânsa în rândul celalt. Îl scuipă drept în frunte şi porneşte mai departe, când iată, de departe, îi fac nişte oameni semn cu mâna, să stea:

– Ia stăi, mătuşă; ia stăi oleacă!

Baba se opreşte şi oamenii aceia vin aproape de dânsa şi o întreabă:

– Mă rog, dumitale, da ce-i acela negru? Noi am văzut, aşa, ca o umbră fugind repede încolo şi-n coace, când răsucindu-se şi-ntorcându-se, când plecându-se, când sărind în sus şi iar croind-o de fugă? Ce să fie?

Iar baba, numai di-abia, zâmbind o râde, le răspunse:

– Apoi, iaca un drăcuşor. Îl învăţasem, când cu cealaltă ploaie, cum să facă, să se strecoare neudat printre picăturile de ploaie, şi se vede că m-a ascultat!

– Ei, şi-acuma?

– Acuma se vede c-a crăpat, că-l văd lungit mai încolo![1]

[1] Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuci.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 5
CAPITOLUL I 19
CAPITOLUL II 23
CAPITOLUL III 29
CAPITOLUL IV 47
CAPITOLUL V 51
CAPITOLUL VI 55
CAPITOLUL VII 61
CAPITOLUL VIII 97
CAPITOLUL IX 103

Printed and bound in Romania
by punct